

Hinna Pluss:

En kvalitativ studie av en ny urban boform

—

Jørgen Jørgensen Eldøy

Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse – Mai 2016

Forord

Endelig er arbeidet med masteroppgaven over. Oppgaven indikerer avslutningen på mitt 2-årige masterstudie i Samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved UiT.

Arbeidet med oppgaven startet allerede første dag på masterstudiet ved universitetet i Tromsø og har pågått i to år. Å skrive en masteroppgave på distanse fra både studiemiljø og veileder er en krevende sak. Det har allikevel vært en utrolig lærerik prosess og erfaringene fra dette arbeidet vil jeg ta med meg videre i livet. Jeg vil bruke ordet til å takke de menneskene som har vært sentrale i arbeidet med oppgaven.

Først og fremst må jeg rekke en stor takk til Kommunal- og moderniseringsdepartementet for de to stipendene jeg har fått. Uten denne økonomiske støtten ville forholdene rundt studietiden vært mye vanskeligere.

Jeg må også takke Ragnar Nilsen ved UiT. Takk for gode samtaler, hjelp, veiledning og gode tilbakemeldinger under skriveprosessen. Uten dine råd og støtte ville veien med oppgaven ha vært mye lengre.

Også takk til Stine og Hector for moralsk støtte.

Stavanger, 16.05.2016

Jørgen Jørgensen Eldøy

Innholdsfortegnelse

Forord.....	iii
Figurer	vii
Bilder	vii
Tabeller.....	vii
Illustrasjoner.....	vii
1 Innledning	1
1.1 Forskning om bymiljø	2
1.2 Oppgavens tema.....	3
1.2.1 Bakgrunn for min interesse	3
1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål	4
1.4 Oppgavens mål.....	4
1.4.1 Oppgavens disposisjon	4
2 Teori.....	7
2.2 Sosialt liv.....	10
2.2.1 Historisk blick	10
2.3 Sosial bærekraft.....	11
2.3.1 Den sosiale dimensjonen i kompakt byutvikling.....	11
2.4 Sosiale nettverk	13
2.4.1 Kontekstuelle nettverk.....	14
2.4.2 Betingelser for etablering av sosiale nettverk	16
2.4.3 Ulike nettverksstrukturer	17
2.5 Sosial kapital.....	17
2.6 Styrken i svake bånd.....	18
2.6.2 Broforbindelser	19
2.7 Å samle eller spre	22
2.7.1 Å samle mennesker og aktiviteter	23
2.8 Interaksjon i offentlige rom.....	24
2.8.1 Samling og samvær	24
2.9 Oppsummering.....	26
2.10 Betragtninger på forholdet mellom fysiske strukturer og sosialt liv.....	26
3 Metode.....	29
3.1 Kvalitativ metode	29
3.1.1 Casestudie	30
3.1.2 Intervju	30

3.1.3	Deltakende observasjon.....	31
3.1.4	Spørreundersøkelse	32
3.1.5	Dokumentanalyse.....	32
3.2	Utvalg	32
3.2.1	Å oppnå kontakt	34
3.2.2	Gjennomføring	35
3.2.3	Metningspunkt	36
3.2.4	Forskerens rolle	37
3.3	Dataanalyse	37
3.3.1	Metodiske verktøy	38
1.1.1.	Etiske vurderinger	39
3.4	Metodiske svakheter	40
4	Analyse Del 1.	43
4.1.1	Befolkningsendringer	43
4.1.2	Utfordringer for velferdssamfunnet	44
4.1.3	Nye krav for boligbygging.....	45
4.2	Flytting blant eldre	45
4.2.1	Livssituasjoner som forbindes med flytting.....	46
4.3	Hvilke kvaliteter etterspørres?.....	47
4.3.1	Nærhet er «in»	48
4.4	Bolig og livskvalitet.....	49
4.4.1	Sosial isolasjon.....	49
4.5	Framtidig boligbygging i Stavanger	50
4.5.1	Kommunal boligpolitikk knyttet til et aldrende samfunn	51
4.5.2	Nye boligløsninger rettet mot eldre.....	51
4.6	Sosiale relasjoner i urbane nærmiljøer	52
4.6.1	Nærmiljøet som system	52
4.6.2	Oppsummering.....	53
5	Analyse del 2.....	55
5.1	Jåttåvågen	55
5.1.1	Citypris Rogaland 2015.....	57
5.1.2	Hinna Pluss	58
5.1.3	Servicetilbud og vertskap	59
5.2	Sosialt miljø	60
5.2.1	Beboerutvalg	60

5.3	Flyttemotiv	73
5.4	Overgang fra enebolig til leilighet	74
5.4.1	Beboersammensetning	75
5.5	Sosial bærekraft i Hinna Pluss	75
5.5.1	Deltakelse i grupper og nettverk.....	76
5.5.2	Stolthet og tilhørighet	76
5.5.3	Bolig og livskvalitet.....	77
5.6	Vurdering av bomiljø	77
5.6.1	Vurdering av område	78
5.7	Nabokontakt.....	78
5.7.1	Kontakttype	78
5.8	Gruppedannelse	79
5.8.1	Gutteklubben	79
5.8.2	Bokklubben.....	80
5.9	Kartlegging av sosial kapital	81
5.10	Fellesområdene som sosial arena	81
5.10.1	Resepsjonen som tredjeplass.....	82
5.10.2	Bruk av fellesområdene	82
5.10.3	Nettverkssoner rundt resepsjonen	84
5.11	Interaksjon i fellesområdene.....	84
5.11.1	Informasjonsutveksling	85
5.11.2	Samhandlingsgrunnlag	86
5.11.3	Informasjonskløft	86
5.11.4	Ufokusert sosial involvering.....	86
5.11.5	Samling og samvær	87
5.12	Felles aktiviteter i Hinna Pluss.....	88
6	Konklusjon	91
6.1.1	Nettverksdannelse	94
6.1.2	Fellesområdene	95
7	Avslutning.....	97
8	Litteraturliste	99
8.1	Bøker	99
8.2	Nettlinker.....	99
9	Vedlegg 1. Informasjonsskriv.....	103
10	Vedlegg 2. Spørreundersøkelse	104

Figurer

Figur 1. Den forbudte triade.....	19
(Liabø og Greve, 1998).	
Figur 2. Lokale broer.....	20
(Liabø og Greve, 1998).	
Figur 3. Alternative forbindelser	20
(Liabø og Greve, 1998).	
Figur 4. Befolkningsprognose Rogaland	43
(RFK, 2012).	
Figur 5. Andel av befolkningsvekst	Figur 6. Folketall Rogaland .....
(RFK, 2012).	44
Figur 7. Faktorer som innvirker på flytteønsker.....	46
(RFK, 2012).	

Bilder

Bilde 1. Condeep-allèen sett fra Vest.....	56
(Jørgen Eldøy, 2016).	
Bilde 2. Jåttåvågen sett fra Nord.....	57
(Ingemundsen, 2014).	
Bilde 3. Deler av bebyggelsen av Hinna Pluss sett fra Vest	59
(Dyrvik, u.å.).	

Tabeller

Tabell 1. Oversikt over informantene	34
--	----

Illustrasjoner

Illustrasjon 1. Stavangers byutviklingsstrategi.....	50
(Stavanger kommune, 2015).	
Illustrasjon 2. Forslag til ny landskapsplan for Jåttåvågen 2.....	58
(Hinna Park, u.å.).	

1 Innledning

De siste 10 årene har bolig- og byplanlegging fått mye oppmerksomhet i media. Interessen har økt betraktelig for dette fagfeltet som følge av at sentrale eiendommer i norske byer har blitt frigjort fra industriformål og blitt aktuelle for bolig- og næringsutvikling. Dette har medført mye aktivitet for private eiendomsutviklere og eiendomsutvikling har blitt en gigantisk næring. Både innenfor forskningen og politisk ser det ut til at det er etablert konsensus om hvordan framtidens byer skal se ut. På målsettingsplanet understrekes en helhetlig og langsiktig byutvikling som skal være bærekraftig. Kvaliteter som trekkes frem er tilgjengelighet, tetthet, attraktive uteområder og gode forbindelser med kollektivtransport og sykkel. Det skal bygges høyt og tett i de mest sentrale områdene og det vektlegges høy arealutnyttelse, fortetting og omdanning av boligområder. Det er staten som er øverste planmyndighet og som legger overordnede rammer for byutviklingen gjennom planretningslinjer, statlig arealplaner, rundskriv og forskrifter. Fylkeskommunen tolker føringene fra staten mens kommunene saksbehandler opp mot private utbyggere og er bindeledd mellom forslagsstiller og andre myndigheter. I Norge er det i stor grad private som stiller reguleringsforslag.

Samtidig skjer det demografiske endringer i samfunnet. Befolkningsprognoser viser at en større andel av befolkningen i fremtiden vil være eldre. Middelaldrende og eldre mennesker er mer kunnskapsrike, har større kjøpekraft og er mer aktive enn noen gang. Dette medfører nye boligønsker og nye måter å leve ut alderdommen på. Flyttemønsteret viser at eldre i stor grad flytter fra eneboligene sine og inn i nye leiligheter. Leilighetene bygges i tråd med statlige og kommunale retningslinjer sentralt i byene eller rundt kollektivknutepunkt. Dette er en utviklingstrend som kommunene støtter opp om, fordi de ønsker å frigjøre eksisterende boligmasse for nye brukergruppe, som regel barnefamilier, for å hindre ytterlige byspredning.

Boligen er en sentral enhet i menneskers liv. Dette gjelder spesielt for eldre som på grunn av pensjonisttilværelsen tilbringer mer tid hjemme enn andre. Fra det offentliges side pekes det på utfordringer for velferdsstaten knyttet til de forventede endringene i alderssammensetningen. Flere vil bli avhengige av kommunale helsetjenester og det argumenteres for at en kommunal boligpolitikk som legger til rette for fortetting og nye boligområder i sentrale strøk kan gi viktige bidrag til en mer effektiv eldreomsorg (Nova, 2014). Det legges vekt på å utvikle gode boligområder med en variert beboersammensetning

og at det ligger effektivitetsgevinster i at eldre og godt voksne flytter til universelt utformede leiligheter med heis i sentrale deler av kommunene. Dette kan dessuten bidra til kortere reisevei for de ansatte i hjemmetjenestene som denne delen av befolkningen i fremtiden vil komme til å trenge, samtidig som det kan redusere behovet for å etablere nye omsorgsboliger og sykehjemsplasser som er veldig kostbare. Bruk av velferdsteknologi og andre former for boligtilpasning vil også kunne bidra til at eldre kan bo lenger i egen bolig, og dermed utsette og redusere behovet for heldøgns omsorgsplasser (Nova, *ibid.*).

1.1 Forskning om bymiljø

Byplanlegging og arkitektur handler om interaksjonen mellom offentlige rom og offentlig liv. Gehl (2013) mener at mens arkitekter og planleggere lenge har vært opptatt av rom, så har de ofte glemt det mest vesentlige, nemlig livet. Det var ikke før mot slutten av 1960-tallet at debatten begynte å peke mot de mange negative sosiale effektene av den utbyggingsstrategien som foregikk på denne tiden, som var preget av bilisme og storskala-planlegging. De kritikerne som ble best kjent var bla. Jane Jacobs (1961), William H. Whyte (1943) og Jan Gehl (1966), og deres bøker er fremdeles relevante i dag. Fokuset deres var på livet mellom husene og på menneskene som oppholdt seg i, og som brukte byen. Gjennom observasjoner av eksisterende og før-industrialiserte byer og offentlige rom, fikk man en forståelse av hvordan vi kommer oss rundt i, og bruker byen.

Når det gjelder norske forhold har en gjennomgang av kommunale planer for boligpolitikk vist at det er de ti største kommunene som har størst fokus på sammenhengen mellom boligpolitikk og eldreomsorg i sine planer (Nova, *ibid.*). Planene viser at mange argumenterer for et samarbeid mellom kommuner og boligprodusenter om privatfinansierte leiligheter med fellesarealer og god tilgjengelighet for de over 55 eller 60 år. Slik sett kan en si at boligplanlegging for eldre er et politikkområde med uforløst potensiale (Sørvoll m.fl. 2014). Boligforskning har lenge vært opptatt av de praktiske sidene ved å bo, der tilrettelegging for eldre ofte har dreiet seg om å tilrettelegge boligen for rullestol eller andre fysiske begrensninger, og fokuset har ligget på de fysiske kvalitetene ved boligen (Sintef, 2009). Det har derimot vært lite forskning som har sett på kvaliteter utenfor boligen som har betydning for det å bo, og derfor er dette et interessant forskningsfelt. Det er svært få som har undersøkt hva som finnes av private alternativ til de kommunale omsorgsboligene. Dessuten er de studiene som er gjort om Eldres boligpreferanser (Brevik og Schmidt, 2005) nå over ti år gamle og det synes derfor å være et behov for å oppdatere kunnskapen på dette feltet.

1.2 Oppgavens tema

Denne oppgavens tema stammer fra en interesse for hvordan fysiske strukturer påvirker sosialt liv. De fysiske strukturene for oppgaven er en ny urban bydel i Stavanger kommune som heter Jåttåvågen. Det meste av datamaterialet kommer fra beboere plassert under et nytt boligkonsept i denne bydelen. Hinna Pluss er navnet på konseptet Selvaag Bolig har stått som utbygger for. Konseptet legger opp til egne fellesområder som beboerne deler på, med blant annet betjent resepsjon, gjesteleilighet og integrert service og tjenester.

I min oppgave er det fokus på det sosiale nettverket i Hinna Pluss, på kontakten mellom beboerne og på hvordan sosiale nettverk dannes og opprettholdes rundt disse fellesområdene. Hensikten er å bidra med ny kunnskap om de sosiale sidene ved urbane bomiljø. Denne type informasjon vil være nyttig for kommuner og utbyggere i arbeidet med å planlegge for nye boligområder som er tilpasset en økende eldre befolkning. Oppgaven plasserer seg innenfor en planteoretisk forskningstradisjon som har røtter i sosiologi, planleggingsteori, statsvitenskap og arkitektur.

1.2.1 Bakgrunn for min interesse

Min interesse for byplanlegging har jeg hatt siden jeg startet studietiden ved Misjonshøgskolen i Stavanger og var utvekslingsstudent ved Chulalongkorn University i Bangkok. Der ble jeg inspirert av de store kontrastene i byen og av hvor fort utviklingen der skjedde. Dette gjorde meg bevisst på hvordan mennesker påvirkes av omgivelsene sine, og jeg vinklet derfor utdanningen min videre inn mot byplanlegging. Siden dette innebærer en tverrfaglig tilnærming har jeg hatt fag som sosiologi, statsvitenskap, planleggingsteori, kunst, kulturminnevern, byggesaksbehandling og metodefag. Interessen for boligplanlegging kom etter en samtale med en venn som er arkitekt. Han fortalte at Stavanger kommune ikke lenger regulerer nye områder til eneboliger fordi denne boligtypen er spesielt energi- og arealkrevende. Siden boligen er en så sentral del av menneskers liv ble jeg interessert i hvilke sosiale effekter det vil ha at den økende delen av befolkningen, altså de middelaldrende og eldre, i stor grad flytter fra eneboligene sine og inn i leiligheter i sentrale strøk i byområder. Etter hvert som jeg arbeidet med prosjektskissen og undersøkte hvilke nye boligløsninger som finnes på markedet fikk jeg øyene opp for ulike modeller som har fokus på fellesområder som beboerne deler. Dette har jeg førstehåndserfaring med gjennom å ha bodd i mange forskjellige bokollektiver gjennom studietiden. Felles for alle var at de har gitt meg tilgang på ny informasjon, kontakter og ressurser gjennom min deltakelse i disse nettverkene. Etter hvert

gikk det opp for meg at en nettverksanalyse ville være en gunstig teoretisk tilnærming til oppgaven.

1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål

Arbeidet med problemstilling og forskningsspørsmål har vært krevende og har foregått mellom datainnsamlingen og søk etter teori. Jeg har etter hvert funnet ut at en teoretisk tilnærming som fokuserer på sosiale nettverk, sosial kapital, interaksjon og sosialt liv vil være mest passende for den type data som jeg har samlet inn, og for de typer sosiale fenomener jeg er interessert i å undersøke. Siden det er fellesområdene og spesielt resepsjonsområdet som er av interesse har jeg valgt dette som ramme for datainnsamlingen.

Problemstilling:

Hvordan opprettholdes sosiale nettverk blant middelaldrende og eldre i Hinna Pluss og i hvilken grad er dette knyttet til fellesområdene som beboerne deler?

Forskningsspørsmål:

Hva utveksles av informasjon innad i det sosiale nettverket og hvilken betydning har dette for beboerne?

Hvordan påvirkes beboerne av å bo i en tett urbant byområde og hvordan oppleves overgangen fra siste bolig?

1.4 Oppgavens mål

Målet med denne oppgaven er å undersøke hvilke sosiale effekter fellesområdene som beboerne deler har for eldre beboere i Hinna Pluss. Det er også av interesse å se på hvordan nabokontakten og det sosiale nettverket påvirkes og opprettholdes rundt resepsjonsområdet, og hvordan dette påvirker bomiljøet. Grunnen til at jeg avgrenser oppgaven til eldre er de nevnte endringene i befolkningssammensetningen og fordi jeg mener at det er for denne aldersgruppen et slikt boligkonsept vil kunne ha størst nytte i og med at eldre er pensjonert og derfor ofte tilbringer mye tid hjemme i egen bolig, og at man gjerne mister kontakter og roller etterhvert som man blir eldre. Det er også av interesse å se på hvordan beboerne vurderer området de bor i, som er bygget ut i tråd med planfaglige prinsipper.

1.4.1 Oppgavens disposisjon

I innledningen har jeg redegjort for hvilke samfunnsendringer som vil prege fremtiden, hva bolig- og byforskning har fokusert på frem til i dag og hvorfor oppgavens tema er aktuelt. Jeg har også presentert problemstilling, forskningsspørsmål og oppgavens mål.

I kapittel 2 presenterer jeg relevant teori. Kapittelet er delt i to der den første delen er en gjennomgang av hvilke tanker og ideer som har preget bolig- og byplanleggingen i Norge fram til i dag. Dette gjøres for å gi oppgaven en historisk plattform og for å vise hvilke føringer de ulike ideologiene har gitt for boligplanleggingen. Den neste delen består i hovedsak av sosiologisk teori som skal brukes for å analysere datamaterialet.

I kapittel 3 redegjør jeg for de metodiske valgene som er gjort i forbindelse med datainnsamlingen. Dette innebærer hvordan jeg har kommet i kontakt med informantene, de ulike datainnsamlingsmetodene som er brukt og metodiske svakheter ved opplegget.

Kapittel 4 består av empiri og analyse. Den første delen er en litteraturgjennomgang som ser på befolkningsendringer, flytting blant eldre, fremtidig boligbygging, utfordringer knyttet til et aldrende samfunn, tidligere forskning om bomiljø, eldres boligpreferanser, sammenhengen mellom bolig og livskvalitet og sosiale relasjoner i urbane miljøer. Den andre delen består av analyse av eget datamateriale. For å få best mulig oversikt over materialet skiller jeg mellom det fysiske og det sosiale miljøet i Hinna Pluss. Dette innebærer å se på utviklingen av Jåttåvågen som område, før jeg går nærmere inn på det sosiale miljøet i Hinna Pluss gjennom en personsentrert analyse. Siste del av analysen er en temasentrert analyse som tar for seg de ulike aspektene ved problemstillingen og forskningsspørsmålene.

Kapittel 5 består av konklusjon. Her sammenfatter jeg analysen og konkluderer ved å svare på problemstilling og forskningsspørsmål.

2 Teori

For å svare på problemstillingen som ble skissert innledningsvis skal sosiale og fysiske aspekter ved bomiljøet i Hinna Pluss belyses. Teori som skal gjennomgå omhandler sosialt liv (Pløger 1997, Tønnies 1887), sosial bærekraft (Hofstad 2015, Schmidt 2014), sosiale nettverk (Schiefløe, 1991, 2015), sosial kapital (Putnam 2000), aktiviteter i offentlige rom (Gehl 2007) og interaksjon i offentlige rom (Goffman 1966). Per Morten Schiefloe har skrevet mye om sosiale nettverk og nærmiljø og hans bok «Nærmiljø i bysamfunn» vil derfor være sentral for oppgavens teoretiske forankring. For å få et historisk utgangspunkt for oppgaven skal jeg først gjennomgå hva norsk bolig- og byplanlegging har fokusert på, og hvilke føringer de ulike synene på planlegging har lagt for utviklingen.

2.1.1.1 Bolig- og byplanlegging i Norge

De siste 70 årene har bosetningsmønsteret i Norge forandret seg betydelig. Med strukturendringer i økonomien som viktigste drivkraft har byene tatt imot en nesten kontinuerlig flyttestrøm fra utkantområdene (Schiefløe, 1991). Dette omtales ofte som en megatrend og er en utvikling en også ser internasjonalt. Økte krav til areal og standard var en naturlig følge av den generelle levestandardsøkningen som har skjedd i Norge de siste 70 år. Etter andre verdenskrig hadde de norske byene både for få boliger og for dårlige boliger. Det var kvantitet og boligstandard som ble de viktigste målsetningene for boligpolitikken (Sandø og Vassenden, i Schiefloe *ibid.*).

I 1950 ga OBOS arkitekten Frode Rinnan et oppdrag om å planlegge for en boligby for 20 000 mennesker på Lambertseter i Oslo (Stang, 2010). "Systemet går i all enkelthet ut på å ordne bysamfunnet i hensiktsmessige enheter og gruppere befolkningen i riktige proporsjoner omkring fellesanleggene", uttalte Rinnan (Isdahl, 2004). Det var ønsket om å holde byggekostnadene nede som førte til at man så med stor velvilje på teknologiske nyvinninger i form av elementbygging og nye forskalingsystem (Schiefløe, *ibid.*). Resultatet ble at man startet utbyggingen av drabantbyer. Den funksjonalistiske tradisjonen hadde ifølge Isdahl (2003) sitt utgangspunkt i et byideal der byform og arkitektur skulle tilfredsstillende fire grunnleggende funksjoner: Arbeid, bolig, rekreasjon og transport. Målet var således å skape et totalt sosialt rom for menneskelig utfoldelse (Isdahl, *ibid.*).

Utbyggingsmønsteret var på denne tiden preget av byspredning og når salget av biler ble frigitt i 1960 førte dette til at folk kunne bo mer spredt (Næss, Saglie og Thorèn, 2015). De funksjonalistiske byvisjonene opererte ifølge Schiefloe både på makro- og individnivå. Felles for begge disse nivåene var at de skulle bestå av oppsplittede funksjoner. Det Schiefloe kaller for det mellomnivåene, altså de kollektive eller mellommenneskelige forhold gas ingen eksplisitt behandling.

Fra slutten av 1960-årene vokste drabantbykritikken fram. Drabantbyene ble ifølge Schiefloe fremstilt som menneskefiendtlige, barnefiendtlige, passiviserende og problemskapende. Med sin tunge og ensformige blokkbebyggelse ble drabantbyene selve symbolet på vekst-samfunnets miljøfiendtlighet. Resultatet var – slik det ble sagt på denne tiden - ensomhet, sammenbrudd i mellommenneskelige relasjoner og uformell sosial kontroll (Schiefloe, *ibid.*). Denne oppfatningen var utbredt både blant arkitekter, samfunnsvitere og forfattere.

På 1970-tallet ble de sosiale aspektene som naboskapsideene førte med seg igjen trukket inn i en byplansammenheng (Schiefloe, *ibid.*). Naboskapsprinsippet handlet om at boligene skulle organiseres i avgrensede nabolag av begrenset størrelse, og det var landsbyen og dens sosiale liv som ble trukket frem som ideal (*ibid.*). Dette førte til at noe av det bymessige som man med funksjonalismen og naboskapsplanleggingen først hadde søkt seg bort ifra, igjen ble trukket inn som ideal. Man trakk frem middelalderbyen og middelhavsbyene og de sosiale og mellommenneskelige forhold i eldre og integrerte bymiljøer. Interessen ble dermed konsentrert om sammenhengen mellom fysisk form og sosialt liv, og om mulighetene for å fremme sosiale målsettinger gjennom arkitektoniske virkemidler. Eneboligen har lenge hatt et sterkt fotfeste i Norge. På grunn av jordvernet ble det en akseptert planleggerpraksis at den videre byveksten skulle skje ved at man hoppet over jordbruksområdene og etablerte eneboligtomter på nærliggende åser (Næss, Saglie og Thorèn, 2015). Dette har ført til et fragmentert og spredt utbyggingsmønster med lav utnyttelse, og i årene mellom 1970 og 1990 økte tettstedsareal per innbygger med 25 prosent (Larsson og Saglie, 1995, i Næss, Saglie og Thorèn, 2015). Byspredning og grenser for by- og tettstedsvekst ble derfor raskt et tema i debatten om boligbygging. Det var også bekymringer knyttet til om den spredte bebyggelsen ville gå ut over kommuneøkonomien fordi kommunale ytelser ville bli mer kostbare å produsere, som for eksempel lengder på kommunale veier og vann- og kloakkledninger (*ibid.* s. 37).

NAMIT¹-prosjektet ønsket å belyse hvordan ulike byutviklingsstrategier slo ut når et bredt spekter av miljø- og livskvalitetsmål ble tatt i betraktning samtidig, og utviklet og analyserte ulike framtidsscenarioer for byutvikling. Prosjektet viste at det var store miljøgevinster å hente ved å erstatte byspredning med kompakt byutvikling. Tanken var at et konsentrert utbyggingsmønster, fortetting i områder der det allerede var gjort tekniske inngrep og effektiv utnyttning av hver enkelt byggetomt ville gi betydelig færre naturinngrep og miljøbelastninger enn den arealkrevende og spredte utbyggingen som var vanlig da prosjektet startet.

Fra den funksjonsdelte strukturen som preget bolig- og byutviklingen i årene mellom 1940- og 1970, gikk man etterhvert over til en mer individualistisk tankegang hvor man hentet inspirasjon fra naboskapsprinsippene og trakk inn landsbyen som ideal. Målet var å tilrettelegge for «gode» bomiljøer der boligområdene skulle organiseres i begrenset størrelse. Resultatet av dette ble en ytterligere byspredning som har resultert i stor avhengighet til bilen som transportmiddel og stort press på nytt areal for boligbygging. Rapporten «Our Common Future» som ble publisert i 1987 trakk inn bærekraft i debatten om bolig- og byplanlegging og det ble fokusert på den funksjonsblandete kompakte byen med korte avstander og høy utnyttelse. Det er et slikt utbyggingsmønster staten legger opp til i dag. Den kompakte byen sammenfaller også med planteoretiske ideer om hvordan man kan tilrettelegge for byliv og aktiviteter i byen, som jeg vil komme inn på senere i kapittelet.

2.1.1.2 Norsk forskning om bolig- og nærmiljø

Jon Guttu (2003, i Tjora m.fl. 2012) deler de retningene som har fokusert på bolig- og nærmiljøforskning inn i «drabantbyen» på 1950- og 60-tallet, «landsbyen» på 1970-tallet og «bysentrum» på 1980- og 90-tallet. Siden 1980-tallet mener Tjora at man har sett et skifte i nærmiljøpolitikken som har gått fra å være sosioøkonomisk og materiell til å fokusere på det boligsosiale. Schiefloe (1985, i Tjora m.fl. 2012) ser nærmiljø som bestående av en sosial, en materiell og en organisatorisk struktur. Den sosiale strukturen består av de mellommenneskelige relasjonene som oppstår i lokale nettverk og grupper. Det materielle er bygninger, friarealer og trafikkårer rundt et boligområde, og den organisatoriske er

---

¹ Prosjektet NAMIT: «Natur- og miljøvennlig tettstedsutvikling» ble gjennomført i årene 1988-1992 som et samarbeid mellom Norsk institutt for by- og regionforskning og syv andre forskningsmiljøer. Formålet med prosjektet var ifølge Høyer (2002, i Næss, Saglie og Thorèn, 2015) bla. å diskutere spredt versus tett utbygging.

sammensatt av lokale institusjoner, servicetiltak, lag og organisasjoner (ibid. s. 16). Denne oppgaven fokuserer på forholdet mellom den sosiale og den materielle strukturen og kan plasseres innenfor en retning som fokuserer på nye kompakte boligområder.

2.2 Sosialt liv

Ifølge Pløger (1997, s. 12) har den nyere sosial- og kulturgeografi pekt på nødvendigheten av å forstå hvordan den urbane levemåte og bykultur dels er et produkt av det sosiale liv, og dels et produkt av byformens effekt på sosiale relasjoners strukturer og meninger. Pløger definerer bykultur som de sosialt meningsfulle praksisformer og betydningsdannelse som er relatert til byen som den sosio-romlig ramme for meningsdannelse. Videre sier han at bykulturen og bylivets sosiale mening konstitueres i en kompleks interrelasjon mellom bruken av byen, byens materielle former og strukturer, sosiale erfaringer og subjektive forestillinger (ibid.).

Med dette synet skapes altså byliv og bykultur av forholdet mellom materielle strukturer og sosiale og subjektive forestillinger. Studier av byliv kan derfor si noe om hvordan utbyggingsmønster, boligutforming og fellesområder påvirker det sosiale livet i byene, og hvilke effekter dette har på det sosiale liv. Pløger vektlegger at det sosiale miljøets kvalitet måles gjennom graden av deltakelse og omfanget av sosiale nettverk.

2.2.1 Historisk blikk

I kjølevannet av den industrielle revolusjon har det altså skjedd store endringer i bosettingsmønsteret i de nordeuropeiske samfunnene. Folk har strømmet inn til byene og dette har ført til økonomiske, geografiske og demografiske endringer som har hatt store sosiale konsekvenser. Dette ble hovedinteressen for den empirisk baserte samfunnsvitenskapen som vokste frem på 1800-tallet. Ifølge Schiefloe (2015, s. 34) var dette en direkte konsekvens av de nevnte forandringsprosessene. Han beskriver målsettingen med de vitenskapelige bestrebelsene som tredelt: å beskrive forandringene, å forstå hvilke konsekvenser disse hadde for ulike samfunnssektorer og på ulike nivåer, og å finne teoretiske forklaringer på de observerte prosessene og fenomenene. Videre mener han at det var to forhold som særlig kom til å stå i sentrum for interessen. Det ene handlet om situasjonen for de uformelle felleskap, mens det andre tok for seg hva slags følger forandringer i felleskap og forankring kom til å få for de enkelte menneskene.

En samfunnsforsker som har satt sitt preg på tenkningen om disse sosiale forandringsprosessene var Ferdinand Tønnies (1855-1936). Han er mest kjent for boken *Gemeinschaft und Gesellschaft* fra 1887, der det sentrale spørsmålet er hvordan samværs- og

relasjonsformer endres med framveksten av det nye, industrialiserte samfunnet. Gemeinschaft beskrives av Schiefloe som en livsform som er «naturlig», intim og nær, og som er bygget omkring relasjoner mellom mennesker som er nært knyttet til hverandre, som i familien, blant nære venner eller i det tette lokalsamfunnet der alle kjenner og omgås hverandre. Gesellschaft beskriver motsetningen der relasjonene er avgrenset, spesialisert og kalkulert. Hovedbudskapet hans var, følgelig, at den moderne, urbaniserte tilværelse innebærer en overgang fra en tilværelse preget av Gemeinschaft, til en samfunnsform som kan karakteriseres som Gesellschaft.

Det har altså lenge vært en interesse for hvordan bosetningsmønster og fysiske strukturer påvirker det sosiale liv og mellommenneskelige relasjoner, og det er en vanlig og utbredt oppfatning at det i byer og tette boligområder både er mindre kontakt mellom beboerne og svakere, mer fragmenterte og mer overflatiske relasjoner enn på landsbygda (Schiefloe 2015, s. 140). Av Fischer (m.fl. 1977, i Schiefloe, *ibid.*) blir forholdene byfolk imellom beskrevet som dominert av uniplekse kontakter og sekundærrelasjoner, med sosial fremmedgjøring og desintegrasjon som konsekvenser.

2.3 Sosial bærekraft

Den kompakte byutviklingen innebærer tettere og mer effektivt arealutnyttede boligtyper. Endringer i bosetningsmønster har konsekvenser for det sosiale liv og for bomiljøet, og en av utfordringene med en slik kompakt byutviklingsmodell blir da hensynet til bokvalitet og sosial bærekraft. Schmidt (2014, s. 161) definerer bokvalitet som de bestemte kvalitetene ved boligen og bomiljøet som tillegges verdi. Videre defineres sosial bærekraft som bomiljøets stabilitet (boligfordeling, flytting fra området), beboernes vurderinger av bomiljøet og om å sikre at boligområdet inkluderer ulike kjøpergrupper, også de med begrenset kjøpekraft. Husbanken (2000, i Schmidt, 2014) vektlegger dessuten en variert beboersammensetning som kriterium for gode bomiljø, mens Ås (1977, i Schmidt, *ibid.*) forstår bomiljø som samspillet mellom fysisk miljø, sosialt miljø og sosial organisering.

2.3.1 Den sosiale dimensjonen i kompakt byutvikling

Ifølge Hofstad (2015) finnes det lite forskning på urban sosial bærekraft. Dempsey (referert i Hofstad) mener at begrepene sosial likhet og lokalsamfunnenes bærekraft dreier seg om den sosiale konteksten og de kollektive aspektene ved sosial bærekraft. Det understrekes at sosial likhet er forbundet med sosial og miljømessig eksklusjon, og handler om å bygge ned hindre for økonomisk, sosial og politisk deltakelse. For å se et områdes grad av sosial likhet kan en se

på i hvilken grad beboere i områder har tilgang på de samme tjenestene, for eksempel sosial og kulturell infrastruktur, tilgang til offentlig transport, gang- og sykkelveier, blågrønn struktur og kvalitativt gode bolig- og bomiljøer (Woodcraft m.fl. 2010, i Hofstad ibid.).

Lokalsamfunnenes bærekraft er forbundet med sosial samhörighet, sosial inklusjon og sosial kapital – og handler ifølge Dempsey (m.fl. 2009, i Hofstad ibid.) om å utvikle sterke og rettferdige lokalsamfunn for den nåværende og kommende befolkningen.

Når den sosiale bærekraftens samfunnsmessige og kollektive side gis oppmerksomhet, løftes flere dimensjoner fram som viktige. En handler om sosial interaksjon og etablering av sosiale nettverk i nærmiljøet (ibid.). Ifølge Hofstad har dette å gjøre med fysisk tetthet og i hvilken grad en får til en miks mellom ulike funksjoner som kan ha betydning for graden av sosial interaksjon. Altså i hvilken grad man evner å tilrettelegge for sosial interaksjon gjennom fysiske strukturer og plasseringen av ulike funksjoner.

En annen dimensjon er deltakelse i kollektive grupper og nettverk i nærmiljøet, som er et uttrykk for nærmiljøets sosiale kapital. Hofstad mener at det handler om å engasjere seg i lokalmiljøet og i kommunale politiske prosesser. Man antar at fysisk tette og funksjonsblandede nærmiljøer resulterer i flere aktiviteter å delta i, og dermed større sannsynlighet for deltakelse i kollektive grupper og nettverk (Talen 2001, Burton 2000, i Hofstad op.cit). En tredje dimensjon som trekkes frem som viktig handler om stolthet og tilhörighet. Graden av stolthet og tilhörighet mener Hofstad vil være nært knyttet til det bygde miljøet og de kvaliteter eller manglende kvaliteter det innehar. Om beboere opplever stolthet og tilhörighet til sitt boligområdet vil dette ifølge Dempsey bidra til å bygge opp lokal sosial bærekraft. I tillegg til stabiliteten i nærmiljøet vil også trygghet og sikkerhet ha betydning for lokalsamfunnets bærekraft. Uten en følelse av trygghet og sikkerhet vil det være vanskelig å utvikle sosial samhörighet og tilhörighet, understrekes det her. De nevnte dimensjonen knyttet til sosial likhet og lokalsamfunnenes bærekraft vil kunne påvirke opplevelsen av å bo, og dermed også bomiljøet i urbane områder. Som tidligere nevnt finnes det lite forskning på dette feltet og dette gjør det ekstra spennende å operasjonalisere disse dimensjonene, og å undersøke hvordan beboere i et nytt urbant boligområdet erfarer dette.

2.4 Sosiale nettverk

Schiefloe (i Fyrand, 1992, s. 19) definerer sosiale nettverk som et sett av relativt varige, uformelle relasjoner mellom mennesker. Et nettverk består således av to elementer: aktører og relasjoner mellom disse. Aktørene er punktene i nettverket, og relasjonene er koblingene mellom disse punktene. Når mange individer er koblet til hverandre gjennom sosiale relasjoner av en viss styrke og varighet, og en samtidig kan avgrense denne mengden av individer overfor omverden, omtaler en gjerne denne mengden som et sosialt system (ibid., s. 19). Et sosialt nettverk er derfor også et sosialt system, og som sosialt system har et nettverk noen kjennetegn som gjør at det skiller seg ut fra andre typer sosiale systemer. Et sosialt nettverk er et ikke-formalisert system, relasjonene som knytter menneskene til hverandre er i prinsippet frivillige og ikke styrt av kontrakter slik som de er i en formell organisasjon, derfor er ikke et sosialt nettverk noen formell beslutningsenhet. Men selv om nettverket i utgangspunktet er frivillig og spontant, understreker Schiefloe at tilhørigheten allikevel kan oppleves som påtvunget av enkeltindivider. Dette er spesielt tilfellet i små og tette bygdesamfunn eller i familiesammenhenger der en ofte gjennom ekteskap kan få en nettverkstilknytning «med på kjøpet» (Fyrand ibid., s. 20). Dette kan også til en viss grad gjelde i boligområder der en «automatisk» blir en del av et sosialt nettverk idet man bosetter seg der. Schiefloe er dessuten opptatt av at det innenfor rammen av et nettverk også kan foregå beslutningsprosesser som har som resultat at medlemmene av nettverket opptrer enhetlig og solidarisk, på tross av at nettverket ikke er en formell enhet. Slike fenomener kan framstå som uformelle maktkonstellasjoner. Men akkurat fordi de er uformelle kan de være vanskelige å få innsyn i og utfordrende å forholde seg til.

Ifølge Schiefloe (1991) er det de teoretiske tradisjonene rolleteori og bytteteori som er opphav til nettverksanalysen slik den fremtrer i dag. Disse perspektivene fokuserer på relasjonene mellom enhetene mer enn på enhetene i seg selv. I rolleteori forklares atferd som et resultat av de forventningene som stilles til en aktør når han innehar en bestemt rolle (ibid. s. 106). Disse rollene ses igjen som konstituert av samfunnsmessige forhold nedfelt i sosiale strukturer. I bytteteorien fremstilles individene som rasjonelle aktører som ordner sitt forhold til andre ut fra vurderinger av innsats og utbytte. Sosiale relasjoner fremstår slik sett ifølge Schiefloe som følge av overveielser og kostnads-nyttebetraktninger.

Med dette fremstår sosiale nettverk som en slags byttearena der mennesker utveksler følelser og emosjonell støtte, i tillegg til å omsette varer, tjenester, kunnskap og erfaringer (Schiefløe *ibid.*, s.122). Hvis man ser på sosiale nettverk som et byttemarked kan en tolke etablering og vedlikehold av slike uformelle strukturer innenfor en strategiteoretisk ramme (*ibid.*). Dette vil si at man går ut fra at deltakerne i et sosialt nettverk vil opprettholde relasjoner og strukturer i den grad de ser på dette som hensiktsmessig i forhold til den innsats de legger inn og det utbytte de får igjen.

2.4.1 Kontekstuelle nettverk

Når en arbeider med å kartlegge sosiale nettverk i geografisk avgrensede områder er det vanlig å innta en kontekstuell nettverkstilnærming. Da fokuserer en på omgivelsene eller på den sammenhengen som nettverket eksisterer i. Et kontekstuell nettverk er et sett av uformelle relasjoner mellom mennesker som befinner seg i felles omgivelser (Schiefløe 2015, s. 22). Ifølge han har mange undersøkelser påvist at kontekstuelle nettverk knyttet til lokalsamfunn eller naboskap er en viktig miljøfaktor som kan ha en positiv betydning for trivsel og for opplevelse av trygghet og tilhørighet. Det finnes mange typer lokale miljøer. Noen steder er det etablert sterke bånd over tid slik at alle kjenner alle, mens andre steder er det nesten ingen kontakt mellom beboerne. Mange undersøkelser har vist at det i urbane boligområder ofte er lite kontakt mellom beboerne (*ibid.* s. 23). Spesielt i nybyggede urbane boligområder der beboerne har flyttet fra sine opprinnelig nettverk vil dette være tilfellet. Det betyr imidlertid ikke nødvendigvis at beboere i slike områder er ensomme og preget av sosial isolasjon. Disse personene kan for eksempel ha sterke relasjoner med mennesker utenfor boligområdet.

Schiefløe ser kontekstuelle nettverksanalyser som viktige fordi de belyser to forhold. Det første dreier seg om at nettverkens form og innhold har betydning for deltakerne både som enkeltindivider og som gruppelemmer. Dette gjelder både muligheten til å få hjelp av andre både når det gjelder ressurstilgang og tilhørende forpliktelser (praktisk hjelp, emosjonell støtte), men også når det gjelder sosial integrasjon i form av inkludering og aksept som deltaker i et sosialt fellesskap. Det andre forholdet er at nettverksanalyser kan avdekke sentrale aspekter ved konteksten som helhet og hvordan dette fungerer som et sosialt system. Et nabolag med et velutviklet nettverk som inkluderer de fleste av beboerne vil ha lettere for

å mobilisere beboerne til felles innsats, eller for å bli enige om tiltak eller investeringer som kommer alle til gode (ibid.). Dessuten vil man gjennom deltakelse i et nettverk som sagt kunne få praktisk hjelp og emosjonell støtte. Motsatt vil et boligområde uten utviklede nettverk mellom beboerne gjøre at graden av tillit mellom beboerne reduseres og det vil være vanskeligere å få praktisk hjelp av andre. Det vil altså kunne finnes store fordeler for beboere i boligområder der hvor sosiale nettverk er velutviklet, og der beboerne opprettholder kontakt med hverandre.

2.4.1.1 Ulike soner innenfor nettverk

Nettverk kan inneholde ulike størrelser som innebærer at man har forskjellige type relasjoner til ulike typer mennesker. Boissevain (1974, i Schiefloe 2015, s. 247) skiller mellom fem nettverkssoner, i et av de klassiske arbeidene innenfor nettverksforskningen. Den første er den personlige sonen som består av de aller nærmeste. Så kommer intim sone A som omfatter andre kontakter som en har et nært og personlig forhold til, og intim sone B som utgjøres av gode venner, naboer og kolleger. Den effektive sonen utgjøres av alle de en har et nyttig men ikke spesielt fortrolig forhold til, mens det i den nominelle sonen befinner seg personer en har en slags tilknytning til, men som oppfattes som relativt perifere. En slik inndeling er vanligvis brukt når målsettingen er å få en spesifisert kartlegging av alle personene som en informant har et forhold til. Ved en uspesifisert kartlegging kan de fem nettverkssonene brukes for å illustrere graden av nærhet aktørene legger i relasjonene.

2.4.1.2 Fellesskap rundt sted

Et nettverk kan ses på som et slags fellesskap. Tjora (m.fl. 2012) diskuterer fellesskap rundt sted, og trekker frem det Oldenburg (1990, i Tjora, ibid.) kaller tredjeplasser. Kaféen fungerer som en sosial arena for diskusjon og faller således inn under dette begrepet. Dette er et sted mellom hjem og jobb hvor en kan møte andre mennesker uten å være bundet til restriksjoner tilknyttet hverdagslivet (ibid.). Oldenburg karakteriserer tredjeplassen som nøytrale uformelle omgivelser med lav profil, lange åpningstider og stor grad av stamkunder. Tjora mener at kafeer, biblioteker og frisørsalonger er eksempler på tredjeplasser som kan fungere som lokale møtesteder. Slike steder gir ifølge Tjora muligheter for uformelle, intime relasjoner mellom folk som ikke ville funnet sted i hjemmet, og mens hjemmet tilbyr en rekke forskjellige

aktiviteter, tilbyr tredjeplassen kun noen få, og det er vanligvis samtalen som står i fokus (Oldenburg, 1990, i Tjora mfl. 2012).

2.4.2 Betingelser for etablering av sosiale nettverk

For å etablere sosiale relasjoner og nettverk må aktører først bli kjent med hverandre. Schiefloe (1991, s. 128) peker på fire betingelser som foreliggende forskning har pekt på at spiller en sentral rolle i bekjentskaps- og utviklingsfasen:

- Arenaer
- Samhandlingsgrunnlag
- Sosial likhet
- Tid/Kontinuitet

Selv om ulike arenaer er den materielle forutsetningen for at relasjoner skal oppstå, er ikke fysiske arenaer tilstrekkelig for samhandling. Det må også ifølge Schiefloe (ibid., s. 129) finnes et samhandlingsgrunnlag i form av «arbeidsoppgaver» som bringer mennesker i kontakt med hverandre. Barth (1971) har behandlet dette, og mener at slike arbeidsoppgaver kan være av to typer, der den ene er preget av bytte mens den andre er preget av samarbeid. Den første kaller Barth «transaksjonell atferd» og består i at aktørene utveksler goder av forskjellige slag som for eksempel materielle ting, tjenester eller kunnskap. Et eksempel på transaksjonell atferd kan være å ta en kaffe sammen, der utbyttet kan være glede over samvær. Den andre typen arbeidsoppgaver består av ulike typer samarbeid som innebærer at aktørene søker sammen for å realisere interesser (ibid.) Eksempler på arbeidsoppgaver av samarbeidende karakter kan være dugnad, å synge i kor sammen eller å spille fotball.

2.4.2.1 Kartlegging av nettverk

Første steg i kartlegging av sosiale nettverk er å se på de ulike aktørenes relasjoner til andre. Man kan velge å hente inn slik data med et ikke-spesifisert eller et spesifisert utgangspunkt. Med en ikke-spesifisert kartlegging vil man be informantene om generelle opplysninger om sosial involvering uten å knytte denne informasjonen til bestemte andre (Schiefloe 2015, s. 247). Med et spesifisert utgangspunkt tar man sikte på å kartlegge alle de bestemte personene en informant har relasjoner til. En av de viktigste inngangene til en informants nettverk er derfor å se på hvem vedkommende samhandler med, og for hvilke formål.

2.4.3 Ulike nettverksstrukturer

Statsviteren Robert Putnam er kjent for sin bok «Bowling Alone» fra 2000, der han argumenterer for at USA siden 1960-tallet har kollapset når det gjelder sosial kapital, og at deltakelsen i samfunnsliv og i sosiale nettverk er lavere enn noen gang. Årsaken til dette mener Putnam (2000, i Tjora m.fl. 2012) er forandringer i familiestruktur og arbeidsfordeling, TV, internett og det særegne ved livet i forstedene. Tittelen på boken spiller på det faktum at det er flere amerikanere nå enn noen gang tidligere som driver med bowling, samtidig som at medlemskap i organiserte bowlingklubber går ned (Strømsnes, 2010). Putnam mener at nettverk og sosial tillit – altså sosial kapital – dannes gjennom samhandling med andre mennesker (ibid.), og skiller mellom nettverksstrukturer som er innadvendte (bonding) og utadvendte (bridging) (Putnam 2000, i Schiefloe ibid.).

Schiefloe sier at nettverk er innadvendte når de binder folk tett sammen, gir følelse av tilhørighet og bekrefter identitet. Slike nettverksstrukturer kjenner vi igjen fra familier, små organisasjoner, arbeidsplasser og vennskap. Deltakerne i slike nettverk er sammensveiset og det skal mye til for å inkludere nye medlemmer. Dette går sammen med at denne type sosial kapital er lett mobiliserbar og kan gi deltakerne støtte og tilgang på andre typer ressurser når det trengs. Nettverksstrukturer som er utadvendte gir ifølge Schiefloe tilgang til andre sosiale eller faglige miljøer og kan dermed bidra til at deltakerne får kontakt med andre grupperinger. Slike nettverk kjennetegnes av at det er en lav terskel for inkludering og at det derfor er lett å bli medlem. Sosial kapital er særlig nyttig når det gjelder å hente inn informasjon og å finne muligheter for nyskaping. Han mener også at det i en samfunnsmessig kontekst er viktig med slike koblinger mellom ulike grupperinger for å skape kontakt og tillit. Det finnes ikke et absolutt skille mellom disse to typene nettverksstrukturer, og de opererer ifølge Schiefloe i en kontinuerlig dimensjon, der ulike typer nettverk må forstås som mer eller mindre åpne og utadvendte, eller lukkede og innadvendte.

2.5 Sosial kapital

Den franske sosiologen Pierre Bourdieu er kjent for sine bidrag til forståelsen av sosial kapital. Han knytter det til de ressursene som er tilgjengelige gjennom deltakelse i nettverk, ifølge Schiefloe. Bourdieu knytter sosial kapital både til individnivå og gruppenivå. En gruppe kan få tilført ressurser gjennom deltakernes nettverk, eller ved at sosiale relasjoner og forpliktelser

mellom deltakerne utgjør kvaliteter ved gruppen i seg selv. Ifølge Schiefloes Bourdieus-utlegning (ibid.) er ikke tilgangen på sosial kapital noe som skjer tilfeldig. Når individer eller grupper får tilgang til ressurser gjennom andre, er det som en konsekvens av en form for investering.

2.5.1.1 Kartlegging av sosial kapital

Schiefloe mener at det er spesielt tre strukturelle egenskaper ved nettverkene som er viktige når man skal kartlegge sosial kapital. Disse variablene er knyttet til størrelse, tetthet og redundans. Der størrelse er et uttrykk for hvor mange personer en er knyttet til, sier tetthet noe om i hvilken grad det faktisk eksisterer relasjoner mellom personene i nettverket. Graden av redundans sier imidlertid noe om potensialet for indirekte kontakter, altså i hvilken grad en kan knytte forbindelser med personer utenfor eget nettverk. Ifølge Burt (1992, s. 65, i Schiefloe, 2015) er kontakter redundante i den grad de gir tilgang til de samme personene og de samme kildene for informasjon.

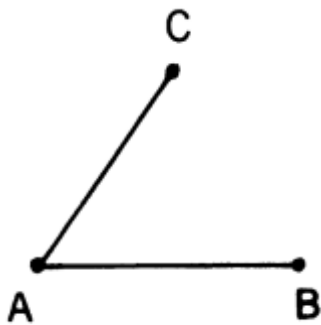
2.6 Styrken i svake bånd

Mark Granovetter er kjent for sin forskning på sosiale nettverk og for artikkelen «The Strength of Weak Ties» som ble utgitt i 1969. Granovetter mener at styrken i sosiale bånd, altså relasjoner mellom mennesker, er en kombinasjon av den tiden som brukes på relasjonen, den emosjonelle intensitet og intimiteten i relasjonen, og gjensidigheten som karakteriserer relasjonen (Granovetter, 1973, s. 1361). Han sier at man ut ifra disse karakteristika kan avgjøre om sosiale relasjoner er sterke, svake eller ikke-eksisterende. Hver av disse elementene er dels uavhengige av hverandre, selv om de også ofte kan korrelere. Det vil si at sosiale bånd som for eksempel er veldig intime, også ofte vil være emosjonelt intense, selv om dette ikke trenger å være tilfellet. Typiske bånd som er sterke etter en slik definisjon vil være familiebånd, ekteskap/samboerskap, barndomsvenn, kollega etc. Granovetter mener at dess sterkere bånd det er mellom to aktører, desto større sannsynlighet er det for at de vil ha relasjoner som overlapper. Motsatt vil svake bånd gjøre det mindre sannsynlig at flere av de andre båndene vil overlape (Granovetter, ibid., s. 1362).

Granovetter illustrerer dette med et eksempel: Han kaller en aktør for A, en annen for B og en tredje for C. Hvis det eksisterer et bånd mellom A-B og A-C, så vil mengden tid C bruker med B, avhenge av hvor mye tid A bruker med B og C. Hvis C og B ikke har et bånd mellom seg, så vil deres felles bånd til A sannsynligvis føre til at det oppstår et bånd mellom dem også, på et

tidspunkt. Her referer Granovetter til Homans (1950, s. 133, i Granovetter *ibid.*) ide om at jo mer personer interagerer med hverandre, desto sterkere vil «sentimentet» for vennskap bli mellom dem. Denne hypotesen er plausibel grunnet empirisk bevis på at desto sterkere båndet som kobler to individer er, desto likere vil de to individene være, på ulike måter (*ibid.*). Så hvis det er sterke bånd mellom A-B, og A-C, vil sannsynligheten for at B-C (siden de begge er like A) er like hverandre være stor, og derfor vil sjansene for at B-C etablerer et bånd når de en gang møtes også være store. Teorien om kognitiv balanse (Heider, 1958, i Granovetter, 1973, s. 1362) forutser også dette. Hvis sterke bånd mellom A-B, og A-C eksisterer, og hvis B-C er bevisste på hverandre, vil alt annet enn et positiv bånd mellom dem introdusere en psykologisk belastning i situasjonen, fordi C vil at hans egne følelser skal sammenfalle med hans venn, A, og likt for B og hans venn, A. Der hvor båndene er svake vil derimot en slik «psykologisk belastning» være mindre avgjørende.

2.6.1.1.1 Den forbudte triade

Figur 1. Den forbudte triade

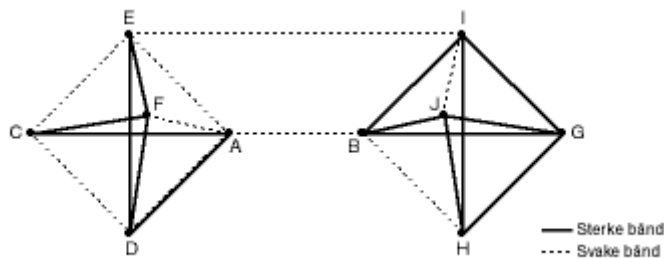
Figuren over viser den forbudte triade og for å illustrere dette poenget bruker Granovetter igjen eksempelet med aktørene A, B og C. Liabø og Greve (1998) har gjengitt dette eksempelet og forklarer det slik: Hvis relasjonene mellom A-C, og A-B er sterke, vil det ifølge Granovetter uunngåelig dannes en sterk eller svak forbindelse mellom B-C. Relasjonsmønsteret som figur 1. viser vil som en følge av dette aldri kunne inntreffe, og dette mønsteret kalles derfor den forbudte triade.

2.6.2 Broforbindelser

Granovetter mener at sterke bånd fører til klyngedanning, mens svake bånd kan fungere som broer eller bindeledd mellom aktører som tilhører forskjellige grupper med innbyrdes sterke bånd. Derfor kan, ifølge Granovetter, ikke sterke bånd logisk sett fungere som en bro, jf.

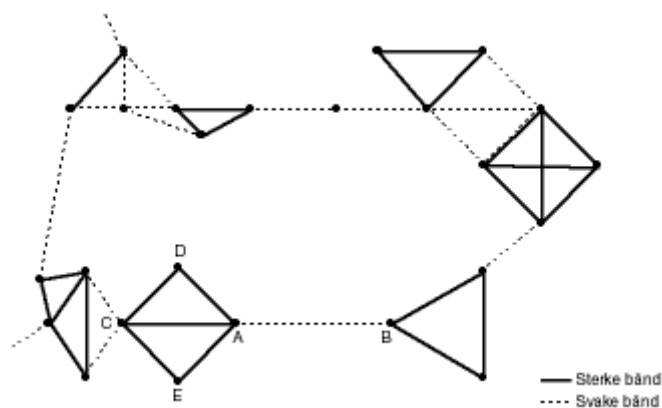
forutsetningen om den forbudte triade, mens svake bånd ikke nødvendigvis vil fungere som broer mellom klynger (Liabø og Greve, 1998).

I streng forstand er en bro den eneste forbindelsen i et nettverk mellom to punkt. I større nettverk vil det imidlertid sjelden være kun en forbindelse mellom to aktører, og oftest vil man kunne finne flere broer med varierende avstand (antall aktører man må igjennom). Man snakker da om forbindelser som fungerer som lokale broer mellom aktører i nettverket.

Figur 2. Lokale broer

I eksempelet vist i figur 2, ser man at forbindelsen mellom A-B ikke er en bro i streng forstand, fordi det også finnes en forbindelse mellom A-E-I-B, men relasjonen A-B er den korteste forbindelsen til B for aktørene F, D og C (Liabø og Greve, 1998).

Figur 3. Alternative forbindelser

I figur 3. ser man dette enda tydeligere, nemlig at for aktørene C, D og E er båndet A-B ikke bare en lokal bro, men også i realiteten den mest sannsynlige, pålitelige og effektive forbindelsen mellom disse aktørene. Liabø og Greve mener at en alternativ forbindelse her, altså for eksempel mellom C-D-A-B, vil innebære så mange mellomledd at kommunikasjonsinnholdet med stor sannsynlighet vil forvrenges eller forsvinne. Man kan derfor anta at aktører som er deler av lokale broer vil bidra til å etablere flere og kortere stiforbindelser mellom de andre aktørene i nettverket (Liabø og Greve, 1998). Dette mener

Liabø og Greve betyr at hvis en broforbindelse i nettverket brytes, så vil det være av større betydning og mer ødeleggende for nettverket (og da særlig kommunikasjonsflyten i nettverket), enn om en sterk forbindelse brytes.

Liabø og Greve bruker et eksempel for å illustrere dette: Et rykte som en person forteller til en nær venn (sterkt bånd) og som denne igjen forteller til sine nære venner, vil få en annen utbredelse enn hvis man også gjorde bruk av svake bånd (for eksempel bekjente). I tilfellet hvor ryktet fortelles til nære venner kan man anta at mange vil få høre ryktet flere ganger, da det vil være en tendens til at den man har sterke forbindelser til har andre felles forbindelser. Hvis ryktet derimot spres via svake bånd vil det spres raskt ut over store sosiale avstander til et stort antall mennesker. Liabø og Greve mener at for enkeltindividet kan svake bånd av «bro karakter» ses på som kanaler eller pustehull der ideer, informasjon og påvirkning kommer fra aktører som er fjernt sosialt og kulturelt situert. Derfor sier de at jo færre indirekte forbindelser en person har, jo mer avskjermet vil denne personen bli fra impulser fra verden utenfor dens vennskapskrets.

For å illustrere betydningen av svake bånd på gruppenivå bruker Granovetter et eksempel i Gans' (1962) studie av to lokalmiljøer i Boston (West End og Charlestown), som begge var truet av omfattende sanering og byfornyelse. West End var et isolert lokalmiljø med italiensk avstamning som besto av arbeiderklassefamilier. Dette miljøet gikk etter hvert i oppløsning da de ikke greide å mobilisere en effektiv motstand mot byfornyelsesplanene. Charlestown derimot, som også besto av arbeidsklassefamilier, greide å mobilisere befolkningen og bekjempet fornyelsesplanene. Dette ble i den opprinnelige studien til Gans forklart med variasjoner i kultur (etnisitet) og personlighetstype. Disse forklaringene ble utfordret av Granovetter, som satt fram egne forklaringsmodeller basert på nettverksmodeller. Granovetter forklarte dette med at West End besto av et samfunn av familie- og vennskapsklynger med multiplekse forbindelser mellom aktører og få forbindelser til verden utenfor West End. Det var nesten ingen deltakelse i frivillige organisasjoner og få av arbeidstakerne arbeidet i lokalmiljøet. Det eksisterte svake bånd der, men få av disse hadde karakter av broforbindelser. Mangelen på broforbindelser førte til at informasjon ble værende i ulike klynger som gjorde at man fikk problemer med å organisere seg, finne ledere i lokalmiljøet og å få informasjon fra omverden.

I Charlestown derimot hadde man et rikt organisasjonsliv og de fleste arbeidet i lokalmiljøet med forbindelser til miljøer utenfor lokalsamfunnet. Dette førte til en tilstedeværelse av mange svake bånd og broforbindelser som bidro til at informasjon og kunnskap om saneringsplanene ble spredt ut over en større del av lokalsamfunnet, som gjorde at man lettere kunne alliere seg med miljøer utenfor for å få hjelp til å organisere motstanden. Resultatet ble altså at Charlestown greide å stoppe saneringsplanene.

Sterke og svake bånd har altså ulike egenskaper. De sterke båndene binder sammen og fremmer integrasjon i grupper mens de svake båndene fungerer som broer eller bindemiddel mellom ulike grupper i et sosialt system.

2.7 Å samle eller spre

Arkitekten Jan Gehl ble tidlig på 1960-tallet opptatt av hvordan fysiske strukturer påvirker potensialet for menneskelig aktivitet, gjennom sitt virke som arkitekt. Det at han var gift med en psykolog ga han inspirasjon og kunnskap til å fokusere på forholdet mellom fysiske strukturer og uteliv. I 1971 ga han ut boken «Livet mellem husene» som tok for seg hvordan utemiljøer påvirker det sosiale liv. Denne utgivelsen regnes i dag som en klassiker innenfor bystudier. I boken skiller Gehl mellom tre typer uteaktiviteter som stiller forskjellige krav til de fysiske vilkårene. Han deler alle former for uteaktiviteter inn i «nødvendige», «valgfrie» og «sosiale» aktiviteter. De nødvendige aktivitetene omfatter påtvungne gjøremål. Det kan være å gå i butikken, dra til jobb, vente på bussen osv. Altså aktiviteter vi mer eller mindre er nødt til å utføre (Gehl, 2000, s. 7). De valgfrie aktivitetene beskriver handlinger man kan foreta seg hvis man har lyst til det, og hvis forholdene ligger til rette for det. Valgfrie aktiviteter kan være å gå en tur, ta en kopp kaffe eller å sitte ute og nyte solen. Det er disse type aktivitetene som ifølge Gehl er mest avhengige av de ytre fysiske forholdene. Sosiale aktiviteter omfatter alle de aktivitetene som har en tilstedeværelse av andre mennesker som forutsetning. Det kan være barnelek eller en samtale. Sosiale aktiviteter kan omtales som en følge-aktivitet fordi den i nesten alle tilfeller oppstår som følge av de to øvrige aktivitetskategoriene.

Gehl mener at det i uterom av høy kvalitet vil forekomme en rekke av valgfrie aktiviteter nettopp fordi de fysiske forholdene innbyr til at man stopper opp, setter seg ned, spiser eller drikker en kaffe. I uterom av dårlig kvalitet mener han at det i hovedsak bare vil forekomme nødvendige aktiviteter.

2.7.1 Å samle mennesker og aktiviteter

Gehl hevder at man gjennom å samle aktiviteter og mennesker gir de enkelte mulighet til å få oppleve og stimulere hverandre. Dette kaller han for en «selvforsterkende prosess», som skjer når deltakere i en situasjon får mulighet til å oppleve og delta i andre begivenheter. Gehl mener imidlertid ikke at det under alle omstendigheter er en fordel med en samling av aktiviteter. Det er nødvendig med noen områder hvor det er mer fredfullt og rolig som et supplement til de mer begivenhetsrike områdene. Han sier at det foregår en automatisk spredning av mennesker og begivenheter i både nye og gamle byområder, og mener at det derfor alltid er viktig å undersøke mulighetene for å samle disse, for å legge til rette for slike selvforsterkende prosesser. Ifølge Gehl kan man ikke avgjøre om et område er rimelig konsentrert gjennom å se på utnyttelsesgrad og bebyggelsestetthet. Det som er avgjørende er bebyggelsens utforming i forhold til relevante, menneskelige størrelsesordener og hvor mye det er mulig å nå fra et gitt punkt, altså hvor mye det er å se og oppleve. Derfor mener han at gåsystemets struktur og bygningenes plassering og orientering i forhold til ganglinjer og uteområder er de avgjørende faktorene (Gehl 2007, s. 79).

Det er derfor også nødvendig å se på spørsmålet om å samle eller spre mennesker og begivenheter i en bred planleggingsmessig sammenheng, fordi disposisjonen i den store skala, by- og regionsplaner, den mellomste skala, bebyggelsesplanene, og den lille skala hvor mennesker oppholder seg og ferdes, henger uløselig sammen (Gehl, *ibid.*). I den store skala er det snakk om spredning av mennesker og aktiviteter hvis boliger, institusjoner, virksomheter og handelstilbud plasseres hver for seg på store individuelle funksjonsdelte områder. Et slikt utbyggingsmønster forutsetter at bilene tar det meste av transporten, noe som vil ha effekter for både bymiljø og for naturmiljø. I den mellomste skala, altså i utbyggingsplaner, spres mennesker og aktiviteter når bygningene plasseres med store avstander, med inngangsarealer og boliger orientert bort fra hverandre. Slike mønster kjenner man fra tradisjonelle eneboligområder og de gamle funksjonalistiske blokkområdene. Disse mønstrene kjennetegnes ifølge Gehl av et maksimum av fortau og stiforbindelser, med overdimensjonerte friarealer og en uttynning av uteaktivitetene.

For å motvirke slik uttynning kan man plassere bygninger og funksjoner på en måte som gjør at avstanden for forbindelsene blir så kompakt som mulig, og dermed at avstandene for gående og for sanseopplevelser blir så korte som mulig (Gehl, *ibid.* s. 83). I den lille skala kan det ved utformingen av uteområder og de tilgrensende fasader, jobbes med en detaljert og

nøyaktig attraksjonsplanlegging. Her plasserer en de enkelte funksjoner og aktiviteter etter en individuell vurdering. Da vektlegges hvor stor verdi aktivitetene har som opplevelsestilbud, og hva de har å si for uterommets funksjon. Man kan samle aktivitet gjennom å dimensjonere gater og torg realistisk i forhold til sansenes rekkevidde og det antall mennesker som kan forventes å bruke rommene. Konsentrasjonen av aktiviteter er ifølge Gehl, et spørsmål om aktive og tette utvekslingssoner mellom gater og fasader, og om kort avstand mellom innganger og andre funksjoner som bidrar til å aktivisere det offentlige miljø (Gehl, *ibid.* s. 89).

2.7.1.1 *Integrasjon*

Med integrasjon i en planteoretisk bysammenheng, fokuserer Gehl på hvordan forskjellige funksjoner og personkategorier får mulighet til å fungere sammen i et område. Gehl mener at det vanligste og beste eksempelet på integrasjon av forskjellige menneskelige prosesser finnes i fellesområdene i vanlige boliger. Her brukes stuen som eksempel, dvs. en sammenheng der alle familiens medlemmer på samme tid kan drive med sine egne aktiviteter, og der de enkelte aktivitetene og medlemmene har mulighet til å virke sammen. Gehl mener at integrasjonen i dagligstuen kan virke som inspirasjonsmodell for arbeid på alle planleggingsnivåer.

2.8 *Interaksjon i offentlige rom*

Erving Goffman var en kanadisk samfunnsforsker som fokuserte på mellommenneskelig interaksjon. Ifølge Goffman (1966, s. 33) vil to eller flere aktører som samles alltid inngå i en slags interaksjon på tross av at de ikke kommuniserer verbalt. Man kommuniserer da for eksempel gjennom kroppslige symboler som klær, bevegelser, eller ansiktsuttrykk. Goffman skiller derfor mellom det han kaller «fokusert» og «ufokusert interaksjon». Selv om ikke-verbal kommunikasjon vil kunne finne sted både når man befinner seg i en fokusert og ufokusert interaksjon, er denne typen kommunikasjon selve utgangspunktet for den fokuserte interaksjonen. Goffman mener på denne måten at selv om vi kan slutte å uttrykke oss verbalt, kan vi aldri si ingenting. Det vil alltid foregå kroppslig kommunikasjon. Han peker på et paradoks i denne sammenheng, nemlig at den måten man kan gi minst mulig informasjon til andre på, er å oppføre seg slik man tror at de andre forventer at man skal oppføre seg (*ibid.*, s. 35).

2.8.1 *Samling og samvær*

Ifølge Album (1996, s. 44) er det å være på samme sted ikke det samme som å være sammen. Goffman (1961, i Album, 1996) skiller mellom «samvær» (encounter) og «samling» (gathering), og ser samvær som noe som er mer enn det å være samlet. Ifølge Albums

fremstilling er mennesker i en samling oppmerksomme på hverandre, men de opptrer som om de ikke har noe med hverandre å gjøre. I et samvær derimot, henvender deltakerne seg aktivt til hverandre, noe som innebærer direkte oppmerksomhet. Vanligvis innebærer dette å snakke sammen. Album mener at overgangen mellom samling og samvær er sosialt regulert. Dette innebærer at man ikke plutselig kan slutte å snakke når man først inngår i en samtale. Det passer seg heller ikke å henvende seg til en annen uten at den andre har vist seg tilgjengelig for henvendelser (ibid.).

Goffman (1966, s. 43) sier at mennesker og dyr har den egenskap at de kan skille oppmerksomheten og fokuset deres mellom «hoved» og «sideinvolvinger»². En hovedinvolving er det som tar hoveddelen av en persons oppmerksomhet og interesse, mens sideinvolvingen er noe som kan foregå i mindre grad så lenge den ikke truer eller forvirrer hovedinvolvingen. Eksempler på sideinvolving kan være å strikke eller å se på tv mens man inngår i en samtale. Her skiller han også mellom «dominante» og «underordnede» sosiale involvinger. Den dominante er av en slik type at den sosiale anledningen krever at man hele tiden er klar for å anerkjenne aktiviteten. Det underordnede engasjementet opprettholdes dempet med hensyn og respekt for den offisielle dominerende aktiviteten. Det som anses som den dominante og underordnede involvingen kan imidlertid byttes og endres over tid. For eksempel vil det å drikke kaffe anses som en underordnet sosial involving i de fleste situasjoner, helt til man befinner seg i kaffepause eller på kafe, der det vil oppfattes som den dominante sosiale involvingen, mens samtalen da gjerne blir underordnet.

2.8.1.1 Kommunikasjonsskjold

På tross av at interaksjon er sosialt regulert finnes det måter man kan unngå disse reglene på. Her mener Goffman (1966) at ulike kommunikasjonsskjold³ kan ses på som midler som aktører kan bruke for å opprettholde inntrykket av at man er involvert i situasjonen, på tross av at man unngår å opprettholde den sosiale situasjonens forpliktelser. Et eksempel er om en aktør ikke ønsker å inngå i kommunikasjon med andre, og dermed bruker en plutselig interesse i å lese i en avis eller bok som et kommunikasjonsskjold. Aktøren signaliserer da til de andre at den ikke er åpen for interaksjon.

---

² Egen oversettelse (Main and side involvements, Goffman, 1966)

³ Egen oversettelse (Engagement shield, Goffman, 1966)

2.9 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg drøftet ulike teorier for sosialt liv slik dette kan spille seg ut i bolig- og nærmiljøssammenhenger. Videre i oppgaven skal dette brukes for å avdekke innhold i sosialt samvær i et avgrenset nyetablert bomiljø. Dette sosiale samværet vil så bli vurdert opp mot planer og uttrykte målsettinger fra utbygger og kommune. Jeg har sett på hovedtrekkene i norsk bolig- og byplanlegging de siste 70 årene der fokuset har gått fra funksjonsdelte områder til funksjonsblanding, der bærekraft til slutt er blitt trukket inn som et overordnet mål i debatten om planlegging. Teori om sosialt liv og sosial bærekraft er også blitt presentert, i tillegg til sosiale nettverk, sosial kapital og nettverksanalysen som har fokusert på styrken i relasjoner mellom aktører. Til slutt har jeg presentert teorier om forholdet mellom fysiske strukturer og uteliv, og interaksjon i offentlige rom.

2.10 Betraktninger på forholdet mellom fysiske strukturer og sosialt liv

Det finnes ulike synspunkter på hvordan fysiske strukturer påvirker det sosiale liv. Rapoport (1977, i Schiefloe 1991, *ibid.*) deler inn ulike synspunkter på sammenhengen mellom materiell og sosial struktur i tre hovedkategorier som omtales som arkitekturdeterminisme, possibilisme og probabilisme. Arkitektur-determinismen tar utgangspunkt i at det eksisterer et årsaks-virkningsforhold mellom materiell utforming og ulike typer atferd og sosiale fenomener. Et slikt utgangspunkt vil lete etter sammenhenger av typen «hvis x, så y», der x står for den materielle strukturen og y betegner et sosialt fenomen. Denne retningen har ifølge Schiefloe liten empirisk dekning.

En annen teoretisk retning er det som kalles possibilisme som kan oversettes til «mulighetsbetraktninger». Tankegangen her er at de materielle omgivelsene utgjør et sett av muligheter og begrensninger som mennesker velger å forholde seg til på ulike måter. Den siste teoretiske retningen kalles «probabilisme» og kan oversettes til «sannsynlighetsbetraktninger». Synspunktene som plasseres i denne kategorien går ut på at omgivelsene gir muligheter for valg, men at bestemte typer omgivelser gjør noen valg mer sannsynlige enn andre. Schiefloe plasserer den arkitekturdeterministiske retningen innenfor gruppen «lukket system-kollektivistisk orientering» fordi en her går ut fra at lokal integrasjon og fellesskap er et spørsmål om materielle tilretteleggelse, og at sammenhengen mellom materiell og sosial struktur er av nærmest automatisk karakter. De to andre tilnæringsmåtene er ifølge Schiefloe forenelige med forestillingen om nærmiljøet som et

åpent system med rasjonelle aktører. Denne oppgavens teoretiske utgangspunkt ser på aktørene som de analytiske enhetene og nærmiljøet betraktes som en arena. Denne individorienterte tilnærmingen har ifølge Schiefloe sin opprinnelse i det en kan kalle aktør- eller bytteteori, med tydelig påvirkning fra den teoretiske retningen som er kjent som symbolsk interaksjonisme og fra samhandlingsteorien som Goffman representerer.

3 Metode

Dette kapitlet presenterer den metodiske tilnærmingen jeg har hatt i studien. Metode er læren om å samle inn, organisere, bearbeide, analysere og tolke sosiale fakta (Halvorsen, 2008, s. 21). Ved å redegjøre for metodiske valg på en systematisk måte kan man sikre at studien er etterprøvable. Dette innebærer at de konklusjonene som har kommet frem gjennom studien ikke er et resultat av at det er en bestemt person som har samlet inn dataen. Dette impliserer at andre ville ha fått de samme resultatene dersom de hadde benyttet seg av den samme metoden. Derfor skal alle valgene som er tatt i forbindelse med datainnsamlingen begrunnes og belyses for at leseren skal få en best mulig forståelse av hvorfor de ulike valgene er tatt, og hva dette innebærer for resultatene.

Først skal jeg redegjøre for den kvalitative forskningsmetode og hva som kjennetegner denne metodiske tilnærmingen. Deretter skal jeg forklare hva casestudie innebærer og hvorfor dette er valgt som form på oppgaven. Så skal utvalget presenteres og redegjøres for, før jeg går inn på hvordan jeg har oppnådd kontakt med informantene. Deretter skal jeg drøfte metningspunktet, som inntreffer når ny data ikke bringer med seg vesentlig ny informasjon. Så ser jeg på forskerens rolle og hvilke betydning dette har for dataen som samles inn, før jeg redegjør for valg av analytisk fokus og etiske vurderinger. Til slutt ser jeg på metodiske svakheter ved opplegget.

3.1 Kvalitativ metode

Innenfor omfattende undersøkelsesopplegg som en masteroppgave er, vil det ofte være aktuelt å kombinere ulike typer kilder og data. I denne oppgaven er det kombinert spørreundersøkelse, intervju, dokumentanalyse og observasjoner. Slike kombinasjoner omtales som metodetriangulering (Grønmo, 2004). Siden hovedinteressen for studien har vært hvordan fellesområdene og i hovedsak resepsjonsområdet i Hinna Pluss påvirker bomiljøet, er det meste av datamaterialet samlet inn gjennom spørreundersøkelse, deltagende observasjoner og intervjuer med beboere som har oppholdt seg i dette området. Utformingen av det metodiske opplegget er avgjørende for om man klarer å svare på de problemstillingene en jobber ut ifra.

Intervju og observasjon er de mest brukte metodene for kvalitativ forskning. Ved bruk av kvalitativ metode legger man vekt på nærhet av et fåtall studieobjekter i sine naturlige omgivelser (Ringdal, 2007, s. 92). Et annet kjennetegn ved kvalitativ metode er at datainnsamling og analyse foregår parallelt. Dette innebærer at de ulike fasene i

forskningsprosessen overlapper hverandre og at fortolkning og analyse er integrert i datainnsamlingen (ibid.). Problemstillingen i kvalitative studier er ofte eksplorative, som vil si at man tilpasser opplegget underveis til de svarene som kommer frem gjennom datainnsamlingen. Ifølge Halvorsen (2008, s. 133) egner kvalitative metoder seg godt når man er interessert i data om sosiale relasjoner og meninger bak atferd, og om den sosiale konteksten som handlinger og meninger utvikles innenfor. Jeg anser derfor en kvalitativ tilnærming som mest hensiktsmessig for denne studien.

3.1.1 Casestudie

Yin (2014, s. 16) definerer casestudier som en empirisk undersøkelse som undersøker et moderne fenomen i dybde innenfor sin kontekst. En casestudie er derfor nyttig som metode når man ønsker å forstå bestemte sosiale fenomener som krever at man setter seg inn i kontekstuelle forhold. I motsetning til eksperimenter og kliniske undersøkelser som undersøker fenomener utenfor sin kontekst, er altså casestudiets styrke at man ser på fenomener i sin opprinnelige kontekst (Yin, ibid.).

3.1.1.1 Valg av case

Boligkonseptet Hinna Pluss er valgt som case fordi det etter min mening representerer en ny type boligløsning som det gjort lite forskning på. En annen ting som gjør caset spesielt er at det er lokalisert i en forholdsvis ny bydel. Dette gjør det enklere å undersøke hvordan overgangen fra sist bolig har vært, for beboerne. Bydelen som undersøkes har i tillegg fått mye oppmerksomhet fordi det skal representere en helhetlig type planlegging som tar utgangspunkt i fortetting rundt kollektivknutepunkt med et kompakt utbyggingsmønster. Dette planopplegget mener jeg også gjør caset relevant i en større byplansammenheng i dagens situasjon.

3.1.2 Intervju

Intervjuer kan utformes på ulike måter. Man kan velge å gjøre strukturerte eller ustrukturerte intervjuer. Et ustrukturert intervju kan ifølge Thagaard (1998) betraktes som en samtale mellom forsker og informant om ulike temaer. I slike tilfeller har man mulighet til å tilpasse spørsmålene til de temaene som informanten bringer opp under intervjuet. Dette gir intervjuet stor fleksibilitet, og en fordel med en slik tilnærming er at det kan komme opp temaer eller spørsmål underveis som forskeren ikke hadde tenkt over på forhånd. Dessuten vil intervjusituasjonen kunne oppleves som mer naturlig av informantene fordi man ikke jobber ut ifra en intervjuguide, men tar alt «på sparket». Et strukturert intervju er preget av

at spørsmålene er utformet på forhånd og at rekkefølgen på spørsmålene er fastlagt. Fordelen med en strukturert tilnærming er at svarene er mer sammenlignbare fordi intervjuene gir informasjon om de samme temaene (ibid.). Denne tilnærmingen vil benyttes når sammenligning er en sentral del av opplegget. Man kan også velge en delvis strukturert form på intervjuet. Dette innebærer at man har fastlagt de temaene som det skal spørres om på forhånd, men at rekkefølgen på spørsmålene bestemmes underveis (Thagaard, op.cit). Dette gjør at man kan følge informantens fortelling men likevel sørge for å få informasjon om de temaene som er fastlagt på forhånd (ibid.).

3.1.3 Deltakende observasjon

Observasjoner innebærer at forskeren er aktiv i informantens miljø eller at forskeren studerer informanten fra sidelinjen. Jeg har valgt deltakende observasjoner som innebærer at jeg har vært aktiv i det miljøet som er blitt studert. Thagaard mener at en slik tilnærming er velegnet i studier av nye felt, der forskeren ikke har tilstrekkelig forhåndskunnskap til å planlegge presist hva prosjektet skal gi informasjon om. Gjennom en slik tilnærming kan en dermed få svar på spørsmål som en ikke kunne ha stilt forut for undersøkelsen, fordi man ikke har nok informasjon til å utforme relevante spørsmål.

Halvorsen skiller mellom strukturert og ustrukturert observasjon. Den strukturerte observasjonen innebærer at forskeren på forhånd velger ut bestemte aktiviteter som skal observeres, mens den ustrukturerte går ut på at man ikke innsnevrer interessen til å gjelde bestemte aktiviteter. Jeg har valgt delvis strukturerte observasjoner fordi alle observasjonene har foregått i samme området, men det har allikevel foregått ulike aktiviteter der mens jeg har gjort observasjonene. De observasjonene jeg har foretatt har vært direkte på den måten at informantene har vært klar over at de blir observert, og at de vet hva som er hensikten med observasjonen, slik det understrekes hos Halvorsen.

En ulempe med deltakende observasjoner er at informantene er klar over at de blir observert og at dette kan påvirke oppførselen deres. Halvorsen mener at en annen utfordring med observasjoner som metode er hvordan en skal registrere atferd. Det kan være forstyrrende for informantene om en noterer underveis og viktig informasjon kan gå tapt om man skal stole på hukommelsen og notere ned i etterkant. Jeg har valgt å notere ned informasjonen i etterkant for å unngå å påvirke informantene mens observasjonene har funnet sted.

3.1.4 Spørreundersøkelse

Fordelen med spørreundersøkelser er at de er lette å kvantifisere og man kan nå ut til mange på en gang. Gjennom bruk av lukkede spørsmål med faste svaralternativer eliminerer man tilfeldige målefeil og sikrer pålitelige data (Ringdal, 2007, s.103). Dessuten er det en svært effektiv innsamlingsmetode som det går fort å gjennomføre. Tidlig i datainnsamlingsprosessen benyttet jeg meg av spørreundersøkelser. Jeg vurderte at det ville være en god metode for å få en forståelse av hvem beboerne i Hinna Pluss er og hvordan de forholder seg til fellesområdene og til de andre beboerne. Men fordi jeg ble møtt med mye skepsis og usikkerhet når jeg først kom med spørreundersøkelsene, og på grunn av den type data jeg fikk ut av det, fant jeg ut at det ville være mer interessant med data som gikk mer i dybden på de fenomenene og temaene jeg ønsket belyst. Spørreundersøkelsene har derfor fungert som en kartlegging av bakgrunnsvariabler hos informantene.

3.1.5 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse innebærer at man analyserer sentrale dokumenter. I denne studien har sentrale dokumenter vært befolkningsprognoser, tidligere forskning om eldres boligpreferanser, hvilke kvaliteter som etterspørres av eldre, boligmarkedsanalyse og kommuneplan. Ifølge Thagaard (ibid. s. 56) skiller dokumentanalyse seg fra andre typer data som forskeren har samlet inn ved å være skrevet for et annet formål enn det forskeren skal bruke dokumentene til.

3.2 Utvalg

Oppgaven baseres på et strategisk utvalg som vil si at informantene er valgt ut på en måte som er hensiktsmessig i forhold til problemstillingen (Thagaard, ibid.). Informantene er generelt valgt ut på bakgrunn av deres tilknytning til Hinna Pluss og til Jåttåvågen. Fordi jeg har vært opptatt av å se hva fellesområdene i Hinna Pluss betyr for de som benytter seg av dem, har kriteriet vært at alle informantene faktisk benytter seg av disse fellesområdene. Datainnsamlingen har foregått på dagtid og dette har lagt føringer for hvilke informanter jeg har kommet i kontakt med. Dette innebærer at majoriteten av informantene i oppgaven er pensjonerte. Bakgrunnen for interessen min for temaet er at vi i fremtiden vil få en alderssammensetning i befolkningen som er preget av at vi blir flere eldre enn i dag, og fokuset har dermed vært på den eldre delen av befolkningen. Utvalget er ikke valgt med mål om å få generaliserbare resultater. Caset er såpass spesielt at et slikt mål ville være vanskelig å nå.

For å få innsikt i hva de overordnede planene for Jåttåvågen har vært, hvordan utviklingen har skjedd og hva kommunens syn på boligkonseptet er, avtalte jeg tidlig i prosessen et møte med kommunens fagleder for Hinna bydel som har fulgt utviklingen siden den startet. Dette har bidratt til informasjon om hvordan kommunen har samarbeidet med private utbyggere i utviklingen av Jåttåvågen, og hvordan de stiller seg til nye boligløsninger.

Beboerutvalget består av 15 beboere i alderen mellom 51 – 86 år, i tillegg til at jeg har gjennomført intervjuer med to vertinner som har jobbet i Hinna Pluss, og med fagleder for Hinna bydel i Stavanger kommune.

Kjønn, alder	Tidligere bolig og bosted	Nabokontakt	Sivilstatus	Fiktivt navn	Merknad:
Kvinne, 86 år	Enebolig, Oslo	Jevnlig kontakt med 5-10	Enke	Gunhild	Bodd siden 2008
Mann, 68 år	Rekkehus, Åsen	Jevnlig kontakt med over 15	Samboer	Tore	
Kvinne, 82 år	Enebolig, Jåttå	Jevnlig kontakt med 5-10	Enke	Amalie	
Mann, 66 år	Leilighet, Bærum	Jevnlig kontakt med 5	Gift	Olav	Har flyttet inn i naboblokken pga. svigerfamilie.
Mann, 77 år	Enebolig, Paradis	Jevnlig kontakt med over 15	Gift	Ole	Tidligere servitør
Kvinne, 72 år	Rekkehus, Kristianlyst	Jevnlig kontakt med 10-15	Gift	Cecilie	
Kvinne, 72 år	Enebolig, Paradis	Jevnlig kontakt med 10-15	Gift	Therese	
Kvinne, 51 år	Leilighet, Våland	Jevnlig kontakt med 10-15	Enslig	Turid	Tidligere styremedlem.
Kvinne, 86 år	Enebolig, Hinna	Jevnlig kontakt med 5-10	Enke	Anne	
Mann, 67 år	Leilighet, Tasta	Jevnlig kontakt med 10-15	Gift	Fredrik	
Mann, 78 år	Enebolig, Hinna	Jevnlig kontakt med 5-10	Gift	Petter	Nyinnflyttet
Mann, 79 år	Enebolig, Våland	Jevnlig kontakt med 10-15	Gift	Henrik	Bodd siden 2008
Vertinne 1	«Ane»				Jobbet siden 2011

Vertinne 2	«Anne»					Kom inn som vikar i 2015
Kvinne	Fagleder, Hinna bydel					
Mann, 28 år			Samboer	Håvard		Aksjemegler
Paret fra Storhaug	Enebolig, Storhaug		Gift	Silje og Christopher		

Tabell 1. Oversikt over informantene

Som det kommer frem av tabellen består beboerutvalget av både enslige og par. To av informantene har bodd i Hinna Pluss siden det ble bygget og en er nyinnflyttet. Utvalget av beboere er homogent da flertallet er pensjonert og befinner seg i samme livssituasjon.

3.2.1 Å oppnå kontakt

Thagaard (1998, s. 13) mener at når innsamlingen av data medfører direkte kontakt mellom forsker og informant, er relasjonene som etableres i felten avgjørende for kvaliteten på materialet. Jeg har under arbeidet med datainnsamlingen forholdt meg direkte til vertinnene i Hinna Pluss uten å ha noen konkrete avtaler med beboerne. Dette har jeg først og fremst gjort av praktiske hensyn, fordi det ville være vanskelig å opprettholde kontakt med alle informantene jeg har vært i kontakt med, men også for å unngå å være for pågående. I forkant av alle feltstudiene har jeg derfor tatt kontakt med vertinnen på forhånd for å forsikre meg om at det passer at jeg kommer. Fordi det har vært vikarer inne som vertinner i løpet av perioden jeg har drevet med datainnsamling har jeg vært nødt til å opprette kontakt med flere vertinner. Dette har i perioder vært utfordrende fordi noen av vikarene har vært skeptiske og usikre på om de har hatt lov til å slippe meg inn i fellesområdene. Dette har ført til at datainnsamlingen har tatt lengre tid enn forventet. Dette kan allikevel ses på som en metodisk styrke fordi det har ført til at jeg har «fulgt» informantene over en lengre tidsperiode og dette har ført til at informantene har blitt kjent med meg og dermed opparbeidet tillit til meg og til studien. Dessuten har jeg fått tilgang på annenhåndserfaringer fra flere vertinner, som tross alt jobber veldig tett på beboerne. Dette kan også regnes som en metodisk styrke.

Metoden for datainnsamling ved mitt første møte med beboerne var som sagt spørreundersøkelser. Dette var relativt omfattende undersøkelser på fem sider og jeg merket fort at beboerne og vertinnen ble skeptiske til disse skjemaene, i tillegg til at det ble en del praktiske misforståelser rundt utfyllingen av dem. Jeg valgte derfor fort å innta en mer ustrukturert tilnærming til feltarbeidet, og heller fokusere på deltakende observasjoner og

delvis strukturerte intervjuer. Evnen til å tilpasse undersøkelsesopplegget etter endringer i situasjonelle forhold er viktig i en forskningsprosess. Datainnsamlingen vil aldri gå helt som planlagt og man vil alltid støte på visse utfordringer. Derfor er det viktig å hele tiden ha evnen og muligheten til å tilpasse opplegget etter de endringene som skjer i feltet.

3.2.2 Gjennomføring

Alt av datainnsamling er gjort som feltarbeid. Det vil si at jeg har truffet informantene i deres naturlige omgivelser. Dette har ført til at vi har hatt en avslappet og uformell stemning under datainnsamlingen, og dette mener jeg også har bidratt til at informantene har bygget opp tillit til meg. Dette har vært spesielt nødvendig på grunn av casets egenart. Bolig og bomiljø kan være sensitivt for mange, og det å være nødt til å reflektere over slike forhold krever derfor at informantene har tillit til forskeren. Det at jeg har bygget opp tillitt til informantene over tid mener jeg også har ført til at jeg har fått tilgang på informasjon som jeg ikke ville fått dersom informantene ikke hadde hatt tillit til meg. Alle informantene har fått en kort innføring i hva studien går ut på, og blitt informert om bruk av diktafon. Datainnsamlingen har foregått mellom juni 2015 og april 2016. Det at datainnsamlingen har foregått over lengre tid har ført til at jeg har kunnet sette meg dypere inn i den sosiale situasjonen til informantene, noe som er en fordel når en skal oppnå forståelse for informantene situasjon. Jeg har vært i Jåttåvågen ved tolv anledninger. Totalt har jeg gjennomført seks observasjoner i resepsjonen, foretatt seks dybdeintervjuer og åtte gjennomførte spørreundersøkelser.

3.2.2.1 Observasjon

Under observasjonene har jeg forsøkt å unngå at informantene endrer oppførsel og tilpasser seg at de blir observert. Derfor har jeg ventet med å involvere meg i samtalene, og dermed forsøkt å la informantene fortsette med det de holdt på med før jeg kom. Gjennom å rette fokuset mot en informant av gangen har de andre beboerne som har vært tilstede fått mulighet til å fortsette de samtalene de har hatt før jeg satte meg ned med dem. På denne måten har jeg forsøkt å kombinere observasjonene med intervjuer.

3.2.2.2 Spørreundersøkelse

Målet mitt med spørreundersøkelsen har vært å kartlegge sentrale egenskaper hos informantene. Kategoriene jeg har undersøkt har vært sosial bakgrunn, preferanser og erfaringer, opplevelse av bokkvalitet og bomiljø, og jobb og karriere. Spørreundersøkelsen ligger som vedlegg 2. Jeg har benyttet meg av selvutfyllingsskjema og har selv vært tilstede mens undersøkelsene har blitt utfylt. Dette har jeg gjort for å kunne veilede informantene

gjennom undersøkelsen og for å ha mulighet til oppklare spørsmål som kommer opp underveis. En fordel med å være tilstede når informantene fyller ut skjemaene er at man også har mulighet til å se hvordan informantene samhandler og dermed også får et innblikk i hvordan de fungerer sammen sosialt. Selv om spørreundersøkelsene kun har blitt brukt for å se på bakgrunnsvariabler har det vært en nyttig måte å få oversikt over informantene på. De informantene som ikke hadde deltatt i spørreundersøkelsen på forhånd har jeg forsøkt å stille de samme spørsmålene, slik at det har vært mulig å sammenligne svarene.

3.2.2.3 Intervju

Representanten fra kommunen ble intervjuet i kommunens administrasjonsbygg og ble gjennomført som et ustrukturert strukturert intervju. Under dette intervjuet gikk jeg bevisst inn i rollen som student. Dette gjorde jeg for å gi informanten mulighet til å styre samtalen, og for å gi meg selv mer tid i forbindelsen med å planlegge spørsmålene. Et godt intervju kjennetegnes av en balanse mellom å lytte og snakke selv (Thagaard, 1998). Et vanlig virkemiddel i intervjuer er å gjenta svaret som informanten sier, for å få mer utfyllende svar. Dette virkemiddelet benyttet jeg meg av, og dette førte til at informanten oppklarte noen ting som var uklare for meg. De fleste av intervjuene med beboerne er blitt gjennomført i resepsjonsområdet, mens et av intervjuene ble foretatt i boligen til en av beboerne. Det betyr at det har vært andre beboere tilstede mens jeg har foretatt de fleste av intervjuene. Det er både fordeler og ulemper med å ha andre tilstede mens man gjennomfører intervjuer. Fordelen er at informantene senker skuldrene og ikke opplever situasjonen som unaturlig, som det kunne ha blitt dersom intervjuene hadde blitt gjennomført på tomannshånd og isolert fra de andre. En ulempe med å ha andre tilstede mens man intervjuer er at det kan være vanskelig for informantene og åpne seg opp om private ting som de ikke vil dele med de andre beboerne. Det kan også være vanskelig å være kritiske mens det er andre beboere tilstede, med fare for å støte de andre. Jeg vurderte fordelene ved å være tilstede med andre beboere som større enn ulempene. Intervjuene har vart mellom 30-60 minutter og ble gjennomført som ustrukturerte intervju.

3.2.3 Metningspunkt

Særlig fra livsløpsanalysen vet vi at når studier av flere enheter ikke synes å gi ytterligere forståelse av de fenomenene som studeres, kan utvalget betraktes som tilstrekkelig stort. Det vil alltid være vanskelig å avgjøre når dette punktet er nådd, og dette er noe man aldri med sikkerhet kan vite. Jeg har basert denne vurderingen på den informasjonen som har kommet

frem gjennom observasjonene og intervjuene. Etter at det syvende intervjuet var gjennomført, oppsummerte jeg materialet og så at det var lite variasjon i svarene. Jeg vurderte derfor at jeg var kommet til et metningspunkt der jeg kun ville få begrenset med ny informasjon ved flere intervjuer.

3.2.4 Forskerens rolle

Under observasjonene har jeg bevisst gått inn i rollen som deltaker. Dette innebærer at jeg har vært aktiv i samtalene som har foregått mellom informantene, og at jeg har vært åpen om hva det er jeg har vært interessert i. Det vil alltid være et spørsmål om hvor deltakende en kan være og samtidig være nøytral. Jeg har vurdert det som viktigere å oppnå tillit med informantene gjennom å være ærlig og åpen om hva det er jeg er interessert i, enn å opprettholde en distansert eller «skjult» rolle som forsker. Det vil også vanligvis være flere etiske dilemmaer knyttet til skjult observasjon enn åpen, og det har derfor ikke vært en ønsket tilnærming.

3.3 Dataanalyse

Analysen skal ifølge Thagaards formulering føre frem til en helhetlig forståelse av dataenes meningsinnhold. På grunn av datamaterialets størrelse vil det derfor ofte være hensiktsmessig å dele opp analysen for å få oversikt over datamaterialet. Jeg har valgt å kombinere en personsentrert og en temasentrert analyse. En slik kombinasjon mener Thagaard kan utfylle hverandre, og at man gjennom å kombinere ulikt fokus i analysen ivaretar den helhetsforståelsen som er grunnleggende for kvalitativ forskning.

Personsentrert analyse innebærer at analysen fokuserer på en enhet om gangen, og analyseenheter i personsentrerte tilnærminger er da de personene eller grupper av personer som undersøkelsen tar sikte på å gi en forståelse av (ibid.). Formålet med en slik oppdeling er å gjøre datamaterialet oversiktlig for leseren, og å unngå å ta informasjon ut av sin opprinnelige kontekst. En slik tilnærming gir ifølge Thagaard en større grad av helhetlige perspektiver, fordi forskeren kan studere sammenheng mellom de ulike temaene innenfor samme analyseenhet. Temasentrerte analyser har som formål å kategorisere datamaterialet i ulike temaer, for så å sammenligne informasjonen fra alle informantene i en undersøkelse. En utfordring med en slik analyseform er at informasjonen om de ulike temaene løsrives fra sin opprinnelige sammenheng, og at det derfor kan bli vanskelig å oppnå en helhetlig forståelse (ibid.). Derfor har jeg valgt å kombinere disse to analyseformene.

Thagaard mener videre at analysen av datamaterialet kan deles inn i en deskriptiv og en tolkende fase. I den tidligste fasen av analysen har koding og kategorisering i hovedsak et deskriptiv siktemål fordi det er viktig å få oversikt over sentrale mønstre i materialet. Tolkning er mer knyttet til den delen av analyseprosessen som er rettet mot å oppnå en dypere forståelse av dataene. I denne oppgavens analysedel blir materialet tolket fortløpende, mens det i konklusjonen er fokus på å få en dypere forståelse av dataene.

3.3.1 Metodiske verktøy

Det har blitt brukt diktafon under alle intervjuene. Dette har gjort at jeg har kunnet ha all fokus mot informantene å slippe og bruke fokuset mitt på å notere underveis. Fordi jeg har gjennomført nesten alle intervjuene i resepsjonsområdet i Hinna Pluss mens det har oppholdt seg beboere der, har det kommet en del støy på opptakene. Det har ført til at deler av intervjuene har vært vanskelig å transkribere, og at det i noen tilfeller har vært vanskelig å identifisere hvem som sier hva. Jeg har valgt å bare transkribere det av materialet som har vært viktig i forhold til problemstillingen, og har vært bevisst på at deler av meningsinnholdet kan forsvinne eller forandres når det tas ut av sin opprinnelige kontekst, eller når det sammenfattes og omskrives. Jeg mener allikevel ikke at dette har påvirket meningsinnholdet på en uhensiktsmessig måte.

3.3.1.1 Reliabilitet

Reliabilitet handler om hvor pålitelig datamaterialet er. Grønmo (2004, s. 222) definerer reliabiliteten i forskningen som graden av samsvar mellom ulike innsamlinger av data om samme fenomen, basert på samme undersøkelsesopplegg. Med andre ord handler det om man vil få de samme dataene uansett hvem som gjør innsamlingen. En høy grad av reliabilitet innebærer at datamaterialet ikke er påvirket av den som har samlet inn datamaterialet.

Grønmo (ibid.) skiller mellom to hovedtyper av reliabilitet – stabilitet og ekvivalens. At et undersøkelsesopplegg er stabilt går på om det er samsvar mellom data fra ulike tidspunkter når man studerer stabile forhold i samfunnet. Hvis man undersøker utviklingstendenser eller endringsprosesser i samfunnet, vil en høy grad av stabilitet innebære at man kan ha tillit til at forskjellene mellom data om samme samfunnsforhold på ulike tidspunkter ikke skyldes spesielle trekk ved undersøkelsesopplegget, men reflekterer reelle endringer i disse samfunnsforholdene over tid. Ekvivalens bygger på sammenlikning av data som er basert på samme undersøkelsesopplegg, men samlet inn av ulike observatører, ulike intervjuere eller ulike forskere (Grønmo, 2004, s. 223). Denne formen for reliabilitet er altså et uttrykk for at

datamaterialet ikke er påvirket av hvem som har gjort datainnsamlingen, altså at undersøkelsesopplegget fungerer på samme måte uansett hvem som gjennomfører datainnsamlingen. Fordi datainnsamlingen har foregått over tid har jeg sikret at undersøkelsen har en høy grad av stabilitet. Når det gjelder ekvivalens har jeg redegjort for hvordan jeg har kommet i kontakt med informantene og hvordan jeg har bygget opp tillit til dem. Jeg mener derfor at andre ville ha fått de samme resultatene dersom de hadde fulgt den metodiske tilnærmingen jeg har hatt til studien.

3.3.1.2 Validitet

Selv om reliabiliteten ved et undersøkelsesopplegg er høy, er det ikke sikkert at det datamaterialet som er samlet inn er relevant for det man ønsker å studere. Ifølge Grønmo (2004, s. 231) referer validitet til datamaterialets gyldighet i forhold til de problemstillingene som skal belyses. Validiteten i et undersøkelsesopplegg anses som tilfredsstillende dersom det er åpenbart at datamaterialet er treffende i forhold til studiens intensjoner. Dersom datamaterialet er lite treffende for de aktuelle problemstillingene anses validiteten som lav. Det er sikret høy validitet i opplegget fordi det er fokusert på de samme temaene i alle intervjuene og gjennom alle observasjonene. Selv om arbeidet med problemstillingen har vært eksplorerende, er det de samme temaene som har gått igjen og som har stått i fokus. Jeg mener derfor at oppgavens validitet er høy.

1.1.1. Etiske vurderinger

Det er mange etiske vurderinger en må gjøre i forbindelse med samfunnsforskning. Når man studerer mennesker i deres naturlige omgivelser er det først og fremst viktig at en får samtykke til å involvere dem i forskningen. Man skiller gjerne mellom aktivt og passivt samtykke, der aktivt samtykke innebærer at intervjupersonen uttrykkelig har sagt ja til å delta, mens passivt samtykke betyr at intervjupersonen ikke har sagt uttrykkelig nei (Halvorsen, *ibid.*). Ved mitt første møte med informantene ga jeg dem informasjonsskrivet⁴ som forklarte hva studien går ut på, og hvordan de kunne komme i kontakt med meg dersom de ønsket det. Det innebærer at jeg har fått aktivt samtykke fra informantene. Fordi det har kommet inn nye informanter mens jeg har drevet med observasjonene, har jeg ved senere anledninger benyttet meg av passivt samtykke. Jeg ser ikke på dette som problematisk fordi alle informantene blir anonymisert, og fordi den datatypen jeg har vært interessert i ikke har vært av særlig utleverende karakter. Det har dessuten vært åpenbart for informantene at jeg har

---

⁴ Vedlegg 1.

drevet med datainnsamling. I følge Thagaard (ibid.) er det i hovedsak i studier der enkeltpersoner har en fremtredende plass at anonymitet blir et problem. Jeg har valgt å løse dette gjennom å bruke fiktive navn på alle informantene for å unngå å utlevere dem. Det vil altså være enklere å ivareta anonymiteten i personsentrerte analyser når studien har flere enheter enn en enkelt enhet. Dette fordi det vil være vanskeligere å gjenkjenne enhetene når de presenteres samles, enn hvis man behandler dem isolert. Informantene har også blitt tydelig informert om hva studien skal brukes til. Alle informantene har hatt lyst til å bidra og har vært innstilte på at resultatene vil bli offentlige. De har også bedt om å få tilsendt en kopi av den ferdige oppgaven, noe jeg har sagt ja til. Alt av datamaterialet er oppbevart på en trygg måte uten fare for spredning. Oppgaven er meldt inn til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste, og er godkjent.

3.4 Metodiske svakheter

Et dilemma som alltid vil oppstå når man driver med datainnsamling er faren for at informantene sier det de tror at forskeren vil høre. Det kan være vanskelig å hindre at dette skjer, uten å selv påvirke datamaterialet. En svakhet ved gjennomføringen er at de fleste av intervjuene er blitt gjennomført i resepsjonsområde og at det kan være vanskelig for informantene og åpne seg opp om momenter ved boligkonseptet som de stiller seg negative til når de må gjøre det foran andre beboere. Jeg har forsøkt å løse dette ved å be noen av informantene om å sette seg litt vekk fra de andre beboerne. Dette har vært spesielt viktig under intervjuet med det tidligere styremedlemmet som skilte seg ut fra de andre ved at hun var yngre og dessuten hadde innsyn i beslutningsprosessene i borettslagets styret. Det at jeg har begrenset utvalget til å bestå av beboere som faktisk benytter seg av fellesområdene kan også ses på som en metodisk svakhet ved utvalget. Det er klart at de av beboerne som er regelmessige brukere av fellesområdene i utgangspunktet vil ha en annen erfaring knyttet til bruken av disse fellesområdene og hva de får ut av det, enn det beboere som ikke er regelmessige brukere vil ha. Jeg mener allikevel at siden oppgavens fokus er på hva fellesområdene betyr for det sosiale nettverket er det hensiktsmessig å fokusere på de som faktisk bruker disse områdene. Den forskningen og teorien som brukes i oppgaven omhandler utvalg og mennesker med et mer variert aldersspenn og som er i andre livssituasjoner enn det utvalget i denne oppgaven er. Derfor kan det være problematisk å trekke slutninger og sammenligninger mellom mitt datamateriale og forskningslitteraturen som er brukt i

oppgaven. Det er også verdt å nevne at det finnes lite forskning som er direkte sammenlignbar med denne studien.

4 Analyse Del 1.

Konteksten for oppgaven er de samfunnsendringene som skjer og som forventes å skje i fremtiden. For å få et innblikk i disse endringene har jeg valgt ut relevante dokumenter som skal analyseres og ses i lys av problemstillingen. Det er dessuten viktig å ha et empirisk grunnlag for oppgaven som bygger på tidligere studier. Derfor vil studier om eldres boligpreferanser, flyttemotiver blant eldre, forholdet mellom bolig og livskvalitet og fremtidig boligbygging i Stavanger inngå i den første delen av analysen.

4.1.1 Befolkningsendringer

Beboerutvalget i oppgaven består av middelaldrende og eldre. Denne gruppen av befolkningen vil komme til å øke kraftig i perioden frem mot 2030 (RFK, 2014). I media omtales denne trenden som eldrebølgen, men dette er ikke en tilstand som vil gi seg etter hvert. Aldringen i befolkningen vil være en permanent tilstand som først og fremst skyldes at vi lever lengre (Nystad, 2011). Figur 4. viser befolkningen i Rogaland i 2015 og 2030 fordelt på seks aldersgrupper⁵. Prognosen viser at befolkningsøkningen blir størst i aldersgruppene mellom 40 – 66 år og 67 – 79 år.

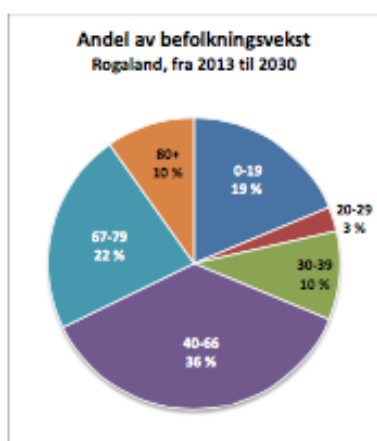
	2015	2020	2025	2030
0-9 år	66489	71026	73666	73123
10-19 år	61047	64015	68847	71830
20-29 år	66384	68616	66132	66583
30-39 år	69610	76318	78639	77039
40-66 år	156851	169111	180654	191103
67-79 år	38708	47170	53995	59296
80 år +	16038	17116	21285	27279
Rogaland	475127	513372	543218	566253

Figur 4. Befolkningsprognose Rogaland

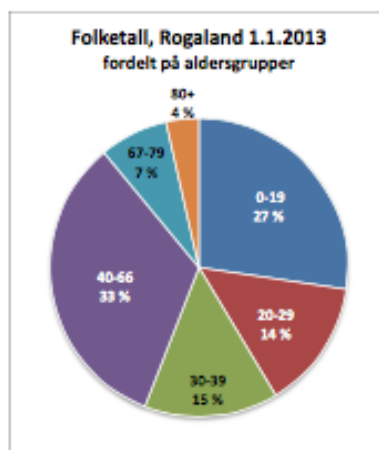
Figuren ovenfor viser at aldersgruppen mellom 67 – 79 år vil øke med 20 588 i perioden frem mot 2030, og gruppen fra 80 + vil øke med 11 241 i samme periode. Figur 6. viser den prosentvise fordelingen mellom aldersgruppene i dagens befolkning og figur 5. viser andelen av befolkningsvekst. Her ser vi at aldersgruppen over 67 år utgjøre 32 prosent av den totale veksten (RFK, 2014, s. 16). Til sammen utgjør de tre eldste aldersgruppene 68 prosent av den totale veksten fra 2013 – 2030, mens de tre yngste aldersgruppene utgjør 32 prosent av veksten.

---

⁵ Aldersgruppene som her er brukt er ikke den mest brukte inndelingen, og er mer basert på livsfaser (RFK, 2014). Grunnen til dette er at det er sammenheng mellom personer i ulike livsfaser, hvilken husholdningstype de tilhører og hvilke boligbehov de har.

Figur 5. Andel av befolkningsvekst

Figur 6. Folketall Rogaland

Det at vi lever lengre åpner opp for at vi kan prate om «nye livsfaser» eller perioder av livet. Laslett (1991, i Daatland m.fl. 2006) beskriver «den tredje alder» som perioden fra pensjonering til de store hjelpebehovene oppstår, som vanligvis er fra 65-80 år. Den fjerde alder er fra 80 år og oppover. Laslett mener at på grunn av teknologiske nyvinninger, bedre helsetjenester og en økning i kjøpekraften er dagens eldre i en ny situasjon enn de har vært i tidligere. Slik sett mener han at det har oppstått en ny fase av livet der en fra samfunnets side er definert som eldre, men uten å være gammel og aldersvekket. Daatland (mfl. 2006, s.119) mener at dette er et nytt skille mellom den tredje og den fjerde alder.

4.1.2 Utfordringer for velferdssamfunnet

Den voksende prosentdelen av eldre skaper utfordringer for velferdssamfunnet. Høyland (2013) peker på krevende omsorgsutfordringer knyttet til nye brukergrupper og knapphet på helse- og sosialpersonell og frivillige omsorgsytere. I St.melding nr. 25 (2005-2008) pekes det på ulike utfordringer knyttet til det kommunale tjenestetilbudet. Det understrekes at ved utformingen av tjenestetilbudet betyr dette mer individuell tilpasning og mindre konformitet, standardisering og ferdige pakkedøsninger (Regjeringen, u.å). Høyland (ibid.) mener at det vil være behov for innovative grep gjennom ny teknologi, ny arkitektur og fokus på fysiske omgivelser og organisasjonsutvikling. Folk vil bo hjemme så lenge de klarer, og hva de klarer bestemmes i stor grad av omgivelsene.

4.1.3 Nye krav for boligbygging

Den voksende prosentdelen av eldre utgjør altså et sentralt hensyn som bør stille krav til boligbygging. Ytrehus og Fyhn (2006) mener at det overordnede målet i boligpolitikken rettet mot eldre kan være å sikre en boligsituasjon som støtter opp under god helse, trivsel og trygghet blant eldre. Konkrete mål for å nå dette målet mener de kan være å:

- Sikre god tilgang av gode boliger for eldre med en standard som er tilpasset eldres behov
- Sikre god bolig for alle grupper av eldre
- Sikre bolig i områder der eldre ønsker å bo
- Sikre trygghet blant eldre grupper for å få tilstrekkelig hjelp og tjenester knyttet til boligen
- Sikre at det utvikles gode områder der eldre kan ferdes
- Sikre at det skaffes til veie kunnskap om eldres boligbehov og variasjoner i disse

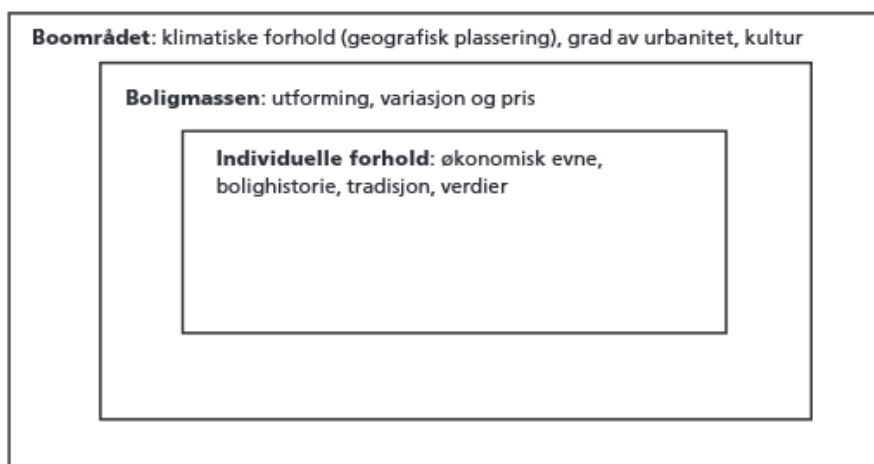
På bakgrunn av at folk vil bo hjemme så lenge de klarer må det altså fokuseres på å tilrettelegge for boliger som ikke reduserer de eldres valgmuligheter, men styrker de.

4.2 Flytting blant eldre

Hinna Pluss er et nytt boligkonsept i en helt ny urban bydel og de fleste av beboerne har ganske nylig flyttet fra enebolig i samme kommune. Vanligvis er den største driveren for å skifte bolig en endring i livssituasjon. Det kan være fordi barn vokser opp og flytter ut at man ikke lengre trenger så stor bolig som man en gang hadde, eller det kan være årsaker knyttet til praktiske hensyn som vedlikehold eller beliggenhet. Det er de yngste som foretrekker enebolig, mens de eldre i stor grad ønsker en lettstelt leilighet. Ifølge Kåre Elnan i Prognosesenteret er tendensen generelt slik at de som har utflyttede barn ønsker en enklere boform (Øberg, 2013).

Ifølge Ytrehus og Fyhn (ibid.), er det særlig tre faktorer som har betydning for flytteplaner:

- Kjennetegn ved boområdet.
- Kjennetegn ved boligmassen.
- Individuelle forhold.

Figur 7. Faktorer som innvirker på flytteønsker

Når det gjelder kjennetegn ved boområdet trekkes særlig klimatiske forhold og urbaniseringsgrad frem som faktorer som påvirker flytting (Ytrehus og Fyhn, 2006). Ved boligmassen er det egenskaper ved boligen som får avgjørende betydning, og individuelle forhold som gjør seg gjeldende kan det være tilknytning til et bestemt område eller økonomisk evne som kan utløse flytting.

Det er viktig å understreke at det er langt flere eldre som kunne tenke seg å flytte enn de som faktisk gjør det (Barlindhaug, 2009, s. 18). Lang botid i nåværende bolig trekker ned flyttevilligheten, og de som bor i større boliger enn de oppfatter som passende synes også å ha en større flyttevillighet. Barlindhaug mener at det sannsynligvis er en stor del ikke-planlagte flyttinger blant eldre. Dette innebærer sannsynligvis at de utsetter flytteplanene helt til uforutsette hendelser fører til at de blir nødt til å flytte. Ytrehus (1997, i Barlindhaug 2009) fant i hennes studie at halvparten av beboerne i nye omsorgsboliger selv hadde foreslått flyttingen. I 25 prosent av tilfellene var det pårørende som hadde foreslått flytting.

Ytrehus (2004, i Schmidt mfl. 2013) påpeker at eldre ikke alltid ser på en tilpasset bolig som attraktiv, fordi de oppfatter dette som at det innebærer et mer passivt liv med færre muligheter enn den nåværende boligen gir dem. Ytrehus og Fyhn (2006, i Ruud mfl. 2013) fant at eldre ønsker å bo på det stedet de bor nå. For alle gruppene som ble undersøkt var flytting når nåværende bosted det mest aktuelle alternativet.

4.2.1 Livssituasjoner som forbindes med flytting

Ytrehus og Fyhn (ibid.) skiller mellom tre livssituasjoner som kan føre til flytting. Den første er overskuddsflyttinger som skjer i forbindelse med pensjonering, for å realisere planer og ønsker

for en tilværelse som pensjonist. Den andre er tilpasningsflyttinger som gjøres for å tilpasse endringer i livssituasjon. Den tredje er flyttinger som skjer i forbindelse med økte hjelpebehov og sykdom, som kan kalles pleie- og omsorgsrelaterte flyttinger.

4.3 Hvilke kvaliteter etterspørres?

Boligforskning har lenge vært opptatt av de praktiske sidene ved å bo der tilrettelegging for eldre ofte har dreiet seg om å tilrettelegge boligen for rullestol eller andre fysiske begrensninger. Wagø og Høyland (2009) har gjennomført en undersøkelse som har rettet fokus mot at opplevelsen av trygghet og muligheten til å treffe andre også er viktige kvaliteter som etterspørres av de eldre. Dette er kvaliteter som har stor betydning for å kunne bli boende i egen bolig lengst mulig, spesielt når mobiliteten synker og omsorgsbehovet øker. Tjenestetilbudet er ifølge Wagø og Høyland (ibid.) også en avgjørende faktor i denne fasen. Det fysiske miljøet kan ikke skape et sosialt bomiljø, men det kan legge til rette for det. Faktorer som kan ha betydning er tilrettelegging av fellesareal, muligheten for å kunne bli boende over tid (flytte internt), og tjenestetilbud som igangsetter fellestiltak. I undersøkelsen er det spesielt fellesarealer som trekkes frem som avgjørende for å skape et godt bomiljø og for å legge til rette for at naboer skal bli kjent og opprette sosiale nettverk og felleskap. Wagø og Høyland beskriver fellesarealene som en nøytral arena som utnytter de eldres ressurser ved at de selv tar initiativ til arrangementer og fellesskap, og dermed slipper å gå på besøk til hverandre (det er ikke alle som er komfortable med å gå på besøk til naboene sine).

Ruud (mfl. 2013) baserer seg på data fra 2004 som kartla 21 boligkvaliteter der det ble gjennomført en faktoranalyse som skilte ut fem dimensjoner: praktiske kvaliteter, nærhet til servicefunksjoner, fritid og aktiviteter, ytre boligkvaliteter og trygghet og familie. Dimensjonen som scoret høyest hos de eldre var praktiske kvaliteter (fravær av trapper, tilpasset bolig). Deretter fulgte ytre bokvaliteter (utsikt, terrasse, parkering). Nærhet til service ble generelt ikke prioritert, men er viktigere for de eldste aldersgruppene og de med funksjonsvansker. Dahl og Vogt (1996) har undersøkt hvilke problemer eldre har knyttet til sin nåværende bolig. Resultatene viser at vedlikehold av hus og hage, for lang avstand til butikker og servicetilbud, for stor bolig og mangel på heis og for bratte trapper er de aspektene ved nåværende bolig som flest av respondentene oppgir som problematiske.

4.3.1 Nærhet er «in»

«Nærhet er inn – bompenger ut» er navnet på en artikkel som tar for seg funnene fra Boligmarkedsanalysen som er laget av Prognosesenteret på oppdrag fra Næringsforeningens ressursgruppe for bygg og anlegg (Frafjord, 2015).

Analysen omfatter kommunene Stavanger, Sandnes, Randaberg, Sola, Time Klepp og Hå, og er delvis basert på statistiske data i forhold til befolkningsendringer, inntekt, demografi og dels en telefonundersøkelse til 500 respondenter. Det er nærhet til arbeidssted, familie og venner, butikker og servicetilbud det legges mest vekt på når de blir spurt om hvilke kriterier som betyr noe for valget. Bompengeutgifter og nærhet til kafeer og restauranter er det innbyggere er minst opptatt av. Dette kan tyde på at mange i regionen har relativt god råd, og at betaling av bompenger ikke går på bekostning av det vanlige forbruket. Nærhet til offentlig kommunikasjon og turområder vektlegges, mens det å bo i nærhet til idrettsanlegg og kulturtilbud ikke er noe som vektlegges av de spurte.

Ikke overraskende er det de yngre som i størst grad har flytteplaner. De ønsker mer plass og flere rom, og drømmer i høy grad om enebolig. 40 prosent i aldersgruppen 25-29 år bor i enebolig i dag, mens 62 prosent ønsker enebolig som neste bolig. For de yngre er det nærhet til arbeidssted som er det viktigste i valget av boområde.

Analysen peker på at det i fremtiden vil være flere i de eldste aldersgruppene som ønsker leilighet og flere av de unge som ønsker enebolig. Samtidig som undersøkelsen legger til grunn et behov for flere leiligheter og at et økende antall eldre vil etterspørre leilighet som neste bolig, er det de eldre som har minst planer om å flytte på seg. 90 prosent av de over 65 år svarer at de sannsynligvis ikke vil flytte i løpet av de neste fem årene. Generelt viser undersøkelsen at folk flest vil bo i samme område som de bor i dag. Nærhet til butikker og servicetilbud betyr gradvis mer jo eldre man blir. Ellers er det beliggenhet som scorer høyest, i tillegg til størrelse, standard og pris. Ifølge prognosesenteret vil boligbehovet i Stavanger hovedsakelig komme i de eldste aldersgruppene. Det er en motsetningen at flere eldre vil etterspørre og ønske seg leilighet som sin neste bolig, når samtidig 90 prosent av de spurte over 65 år sier at de sannsynligvis ikke vil flytte i løpet av fem år. Dette kan ifølge Frافjord være fordi behovet for leiligheter er beregnet med basis i en analyse av hvordan boligbehovet påvirkes av endringer i befolkningen, og ikke koblet mot svarene i undersøkelsen når det gjelder om man har flytteplaner eller ikke.

4.4 Bolig og livskvalitet

Sentrale sider ved forholdet mellom bolig og livskvalitet dreier seg om hvilke sider ved boligforholdene som hemmer, hindrer og reduserer aktivitet og dermed reduserer individenes mulighet til å kontrollere sine livsvilkår, og sider ved boforholdene som representerer ressurser og setter individene i stand til å styre og kontrollere livsvilkårene (Ytrehus og Wærness, 1999). Boligen spiller slik sett en helt sentral rolle i livene våre og danner utgangspunktet både for våre sosiale liv og nabokontakt, men også for reisemønsteret vårt og vår generelle trivsel. Livskvalitet defineres av Næss (2001) som psykisk velvære, dvs. å ha gode følelser og positive vurderinger om eget liv, og kan knyttes nært opp til bolig. Etter hvert som man blir eldre så svekkes helsen, sansene og enkelte ferdigheter. Man orker gjerne også mindre i tillegg til at noen får dårligere råd og mister roller, venner eller partner (Hansen og Slagsvold, u.å.). Det er i det hele tatt en stor overgang å gå fra å være yrkesaktiv og klare seg helt selv, til å bli pensjonist og etter hvert få behov for hjelp av andre. Det er også en utbredt antakelse blant eldre selv at livskvaliteten reduseres med høyere alder (Lacey et al., 2006, i Hansen og Slagsvold. u.å.). Boligforhold kan altså både hemme og styrke livskvaliteten til beboere og derfor det viktig at boliger tilrettelegges på en slik måte at boligforholdene ikke hemmer eller hindrer aktivitet.

4.4.1 Sosial isolasjon

Etter hvert som vi blir eldre endrer forholdene rundt oss seg, og familieband og sosiale relasjoner svekkes. Tapte nettverk og sosial isolasjon kan føre til svekket livskvalitet, utrygghet og redusert helse (Johansen og Røsnæs, 2011). Det er eldre over 66 år som er mest utsatt for mangel på nære relasjoner (Barstad, 2006). Størrelsen på det sosiale nettverket øker ifølge Barstad (2006) med utdanningslengden. Dette mener han kan ha sammenheng med at høyere utdanning øker mulighetene på jobbmarkedet, og at de utenfor arbeidslivet opplever i større grad enn andre at folk viser liten eller ingen deltakelse og interesse for det de gjør. Ifølge Hansen og Slagsvold (u.å.) er relativt mange av de aller eldste (de over 75 år) deprimerte og ensomme. Spesielt er det de enslige og hjemmeboende som på grunn av svekket helse ikke kommer seg så mye ut, som har det vanskelig. Dette er en gruppe som trenger mer oppmerksomhet. Disse mener samfunnsplanleggere bør rette spesielt mye oppmerksomhet mot, å tilrettelegge for økt sosial omgang og meningsfulle aktiviteter for denne gruppen.

4.5 Framtidig boligbygging i Stavanger

Basert på befolkningsframskrivingen er det satt som mål at det skal tilrettelegges for bygging av inntil 1250 boliger pr år (Stavanger kommune, 2015). Det er hovedsakelig i de kollektivbetjente områdene boligbyggingen skal skje. I illustrasjon 1. vises de viktigste områder for fremtidig boligbygging i Stavanger. Kommuneplan 2014-2029 viderefører den tidligere forutsetningen om at 70 prosent av boligbyggingen skal skje som omforming og fortetting (ibid.). Begrepet byomforming understreker at kommunens byutvikling i framtiden skal være mer enn den tradisjonelle småskalafortettingen (enebolig i hagen), eller å bygge tett og høyt (høyhus). Stavanger skal bli mer bymessig, og dette innebærer å utvikle områder med en blanding av funksjoner i form av boliger, arbeidsplasser og tjenestetilbud (ibid.). Den mangfoldige byen innebærer også et mål om at de fremtidige områdene for boligbygging skal være sammensatt av ulike beboertyper.

Illustrasjon 1. Stavangers byutviklingsstrategi

Som illustrasjonen viser er Jåttåvågen et av de områdene som har fått og skal få mange nye boliger i fremtiden. Dette gjør følgelig dette området spesielt interessant når det gjelder studier av byliv og sammenhengen mellom tette boligområder, bomiljø og sosialt liv.

4.5.1 Kommunal boligpolitikk knyttet til et aldrende samfunn

I kommuneplanen påpekes det at halvparten av de store boligene i kommunen bebos av husholdninger med en eller to personer. Dette innebærer at den eksisterende boligmassen utnyttes på en uhensiktsmessig måte. Sett i lys av at det i storbyområdet vil dobles antall eldre over 60 år fram mot 2040, vil det skape store utfordringer dersom de eldre fortsetter å bo i sine store boliger etter at barna er flyttet. Da vil de små husholdningene komme til å disponere en enda større andel av de store boligene.

I planen påpekes det også et økende behov for å eksperimentere med- og utvikle nye urbane boligløsninger. Dessuten vil utvikling og innføring av ny teknologi gi utfordringer både av hensyn til brukervennlighet, planløsninger og estetisk utforming. Nye boligløsninger må følgelig bygge på studier av boligpreferanser, bovaner og erfaring fra realiserte boligprosjekter. Sørvoll (m.fl. 2014) beskriver norsk boligpolitikk for eldre i lys av samfunnets aldring som preget av «målsettinger uten virkemidler». I Norge er det kun planene for de tre største byene, Oslo, Bergen og Trondheim som har fyldige drøftinger når det gjelder boligtilpasning, velferdsteknologi, universell utforming og bolig- og arealpolitikk rettet mot eldre. Som en mulig forklaring på dette pekes det på at mange mindre kommuner ser for seg at staten skal ta på seg brorparten av de økonomiske forpliktelsene knyttet til å legge til rette for gode boligløsninger i det aldrende samfunnet. Sørvoll konkluderer med at boligplanlegging for eldre er et politikkområde med uforløst potensiale.

4.5.2 Nye boligløsninger rettet mot eldre

Schmidt (m.fl. 2013) har laget en oversikt over boligløsninger med felleslokaler og servicetilbud på det ordinære boligmarkedet. Schmidt skiller mellom samvirkemodeller og servicemodeller, i tillegg til ulike modeller for offentlig/privat samarbeid.

Samvirkemodellen innebærer en gruppe boliger som har tilgang til felleslokaler. Det varierer hva slags felleslokaler dette dreier seg om, men vanligvis er det snakk om felles oppholdsrom med tilgang til felles kjøkken. Dette innebærer også at beboere i slike boligløsninger samarbeider om ulike uformelle sammenkomster som spilleklubb, matlag, felles 17.mai feiringer osv. Innenfor samvirkemodellen finner vi bofellesskapet. Schmidt (1999, i Schmidt, *ibid.*) definerer bofellesskap som en gruppe private fullverdige boliger med tilgang til felleslokaler der beboerne har noe samvirke i hverdagen. Noen bofellesskap har felles middager på faste dager, mens andre ikke. Noen er også såkalte aldersintegreerte bofellesskap eller seniorbofellesskap. Servicemodellen er basert på at beboerne har tilgang til felleslokaler

og i tillegg kan kjøpe tjenester fra ansatt personal. Her skiller man også mellom boliger beregnet for folk flest og boliger spesielt beregnet for eldre.

4.6 Sosiale relasjoner i urbane nærmiljøer

I undersøkelser gjennomført i en rekke boligområder i Trondheim i 1978 og 1981/82 ble det spurt om hvilket forhold beboerne hadde til sine naboer for å undersøke hvilke relasjoner som fantes i urbane boligområder. Det ble ifølge Schiefloe (1991, s. 199) konkludert med at beboerne hadde en viss kontakt med sine naboer, men at denne syntes ganske begrenset i omfang og særlig i rekkevidde. Det typiske mønsteret syntes å være at man etablerer relasjoner av begrenset rekkevidde til en eller noen få andre, mens en har kjennskap til og prater med et noe større antall når en tilfeldigvis treffes. Schiefloe (ibid., s. 200,201) ser på ulike undersøkelser fra bla. Sandø (1980), Christie (1977), Kugelberg (1983) og Marek og Hovden (1983) og finner at selv om nabokontakt er vanlig, er det sjelden å finne eksempler på særlige sterke eller forpliktende relasjoner. Tette sosiale nettverk og lokal sosial integrasjon av noen rekkevidde synes også å være sjeldne fenomen.

4.6.1 Nærmiljøet som system

Funnene ovenfor kan tolkes på to ulike måter. Den første tolkningen kaller Schiefloe for nærmiljøet som lukket system. Denne forståelsen går ut på at tilværelsen i det moderne bysamfunnet nå er blitt slik at den gjør lokal sosial involvering vanskelig, noe som fører til at de lokale sosiale nettverkene blir svake og fragmenterte. En slik forklaring tar gjerne for gitt at folk «egentlig» ønsker å ha nære og forpliktende forhold til andre mennesker i sine umiddelbare omgivelser. Ut ifra et slikt syn vil den avgjørende årsaksgruppen for at naboer har sosial omgang i nærmiljøet ha å gjøre med muligheter og begrensninger for relasjonsetablering i det aktuelle nærmiljøet, gitt egenskaper ved de materielle, sosiale og organisatoriske strukturene (ibid.).

Den andre tolkningen tar utgangspunkt i nærmiljøet som et åpent system med beboerne som rasjonelle aktører som innretter seg på den måten de ser seg best tjent med, gitt de muligheter og begrensninger de til enhver tid har å forholde seg til (Schiefloe, ibid.). Et slikt syn forutsetter at manglende nabokontakt eller forholdet til naboer ikke er en vesentlige problemfaktor for folk flest, og at man derfor har den mengde og type kontakt som en selv ønsker. Når en ser på data om beboeres nabokontakt og vurdering av naboforhold er det derfor viktig å legge til grunn en forståelse av nærmiljøet som lukket eller åpent system. Schiefloe viser til undersøkelser av nettverk i byer der det kommer frem at naborelasjoner

som oftest er forholdsvis svake og at menneskers viktigste sosiale forankring vanligvis er uavhengig av nærmiljøet. Samtidig fungerer nærmiljøet som en arena for kontakt og utfoldelse som folk benytter seg av i ulik grad og som de i ulik grad er avhengige av eller har alternativer til.

4.6.2 Oppsummering

Det er altså ventet en økning i antall eldre i Stavanger kommune. Beboerutvalget i oppgaven representerer derfor en gruppe mennesker som det vil bli flere av i framtiden. Disse har stor kjøpekraft, god helse og etterspør ifølge tidligere forskning og utredning kvaliteter ved boligen som nærhet til sentrum, lettstelt bolig og livsløpsstandard. Undersøkelser viser at de eldre i stor grad vil flytte til sentrale leiligheter i urbane byområder. Samtidig er det leiligheter det bygges mest av og utbyggingsplanene for kommunene er ytterligere fortetting rundt utvalgte steder langs kollektivaksen Stavanger-Sandnes, der man skal oppnå høyere utnyttelse. Dette betyr at vi i framtiden vil få en større andel eldre i befolkningen og at en stor del av disse vil bo i sentrale byområder. utfordringer det pekes på i denne sammenheng er knyttet til overgangen fra enebolig til leilighet der ytre rammer forandres og sosiale relasjoner svekkes. Eldre over 66 år er mest utsatt for mangel på nære relasjoner og dette kan føre til svekket livskvalitet, utrygghet og redusert helse. Behovet for å legge til rette for gode bomiljøer gjennom en helhetlig bolig- og byplanlegging er derfor stort.

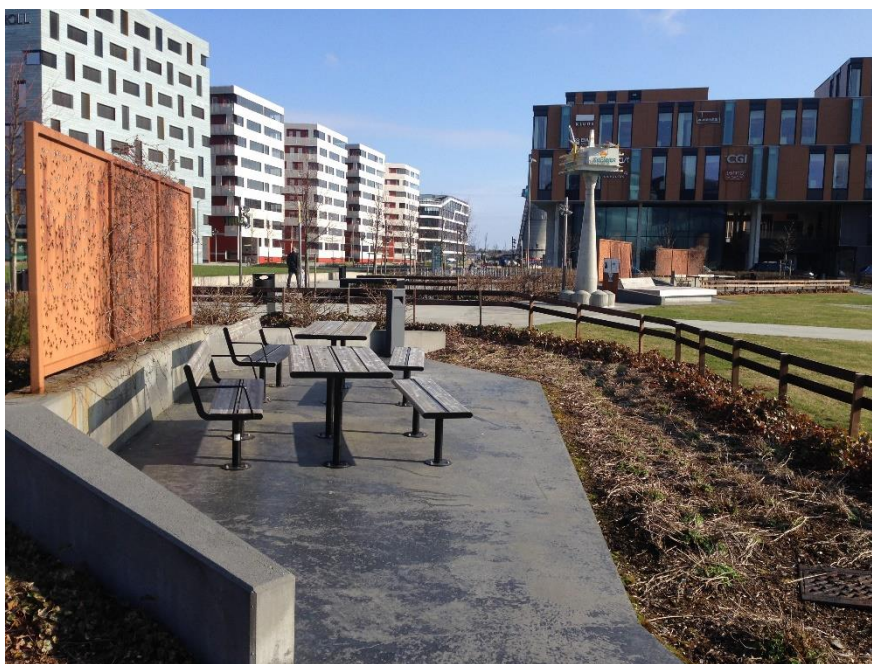
5 Analyse del 2.

Andre del av analysen består av eget innsamlet datamaterialet. Med inspirasjon fra Unstads (2001) prosjektrapport som tar for seg bomiljø og inkludering har jeg valgt å presentere datagrunnlaget gjennom et skille mellom fysisk og sosialt miljø. Første del tar for seg det fysiske miljøet mens den andre delen tar for seg det sosiale miljøet. Det sosiale miljøet analyseres først gjennom en personsentrert analyse, før jeg går inn på en temasentrert analyse som sammenligner og sammenfatter de ulike dataene.

5.1 Jåttåvågen

Jåttåvågen er et gammelt industriområde som markerte starten av oljeeventyret i Stavanger. Norwegian Contractors utviklet Condeep-plattformen i Jåttåvågen som var den første av en lang rekke plattformer som ble ferdigstilt i området i 1973. Fra starten av 2000-tallet har industrivirksomheten blitt trappet ned og området har blitt populært for bolig- og næringsutvikling. Nå består det av bolig- og næringsbygg, service, handel og skole. I 2004 ble den nye Viking stadion åpnet i Jåttåvågen, og i 2008 åpnet Jåttåvågen holdeplass som var det første elementet som ble tatt i bruk på det nye dobbeltsporet mellom Sandnes og Stavanger. Dette har gjort Jåttåvågen enda mer tilgjengelig og enda mer aktuelt for eiendomsutvikling. Tradisjonelt har denne delen av kommunen vært et eneboligområde. I den store skala har området vært preget av funksjonsdeling noe som har forutsatt at bilen har fått en betydelig plass, i likhet med i resten av kommunen. Den nye utbyggingen av Jåttåvågen har vært preget av en såkalt helhetlig byutvikling. Ifølge informanten fra Stavanger kommune innebærer den nye områdereguleringen for Jåttåvågen en enda høyere tetthet enn tidligere. På sikt skal området bygges ytterligere ut og gi rom for 2300 nye boliger og opp mot 12.000 nye arbeidsplasser. I tillegg skal det bygges skole og barnehage. Konseptet bygger ifølge informanten på visjonen om «10-minutters byen», som forutsetter et funksjonsblandet og kompakt utbyggingsmønster der man skal kunne nå alle de daglige gjøremålene til fots. Dette mener Jan Gehl (2007) i hovedsak dreier seg om i hvilken grad man evner å samle boliger, institusjoner, virksomheter og handelstilbud i et området, slik at man kan oppnå selvforsterkende effekter. Det er ifølge Gehl også viktig å legge til rette for fotgjengere og syklister. Dette er også et grep som ifølge informanten er viktig for å redusere bilbruken i området, og som det jobbes med. Det skal også bygges en hovedkollektivakse gjennom

Jåttåvågen med det nye bussprosjektet Bussvei2020⁶. Dette vil gi området enda bedre dekning av kollektivtransport. Kommunen eier selv store deler av det ledige arealet i Jåttåvågen og har planer om at kommunens eiendomsforetak skal bygge noen av de infrastrukturelementene som mangler i området, for så å detaljregulere og splitte opp tomtene i mindre biter for videre salg. Når det gjelder det Gehl kaller planlegging i den mellomste skala som innebærer plasseringen av bygninger og inngangsarealer, er det i Jåttåvågen foreløpig flere store åpne områder som ikke bidrar nevneverdig til aktiviteter eller liv. Dette vil sannsynligvis bedre seg på sikt når området bygges ytterligere ut og det blir et større behov for arealer som kan avlaste den ellers tette bebyggelsen. Det er mye som skjer i området fordi det er så mange arbeidsplasser der. Store oljeselskaper som Aker Solutions, Marathon og Wintershall har etablert seg der, i tillegg til flere populære lokale spisesteder. Det er selskapet Hinna Park som bygger, drifter, forvalter og leier ut næringslokaler og kontorlokaler i Jåttåvågen. På grunn av områdets historie som industriområde er det anlagt en Condeep-allè som markerer alle betongkonstruksjoner som er blitt laget i Jåttåvågen (Hinna Park, u.å). Hinna Park har hatt et tett samarbeid med Stavanger kommune i forbindelse med utviklingen av området.

Bilde 1. Condeep-allèen sett fra Vest

---

⁶ Bussvei2020 er et av de største samferdselsprosjektene på Nord-Jæren. Når hele bussveien åpnes i 2021 vil bussene kunne kjøre uten å bli hindret av bilkø (Stavanger Kommune, 2014).

5.1.1 Citypris Rogaland 2015

I 2015 ble Citykonferansen arrangert for første gang i Stavanger, som samlet hele regionens eiendomsaktører under utdelingen av Cityprisen Rogaland. De tre kandidatene for prisen var 2020Park, Jåttåvågen og Bystasjonen Sandnes. Det var Jåttåvågen som i samarbeid med Stavanger kommune til slutt stakk av med prisen for utviklingen av Jåttåvågen.

«Vinner av Cityprisen Rogaland 2015 er byområdet Jåttåvågen for de ambisiøse mål som er lagt til grunn i planlegging og gjennomføring av områdets utbygging. Kvalitetene er et resultat av fint samspill mellom mange aktører. Prisen går til Stavanger kommune og Hinna Park som de viktigste» (Saltnes, 2015).

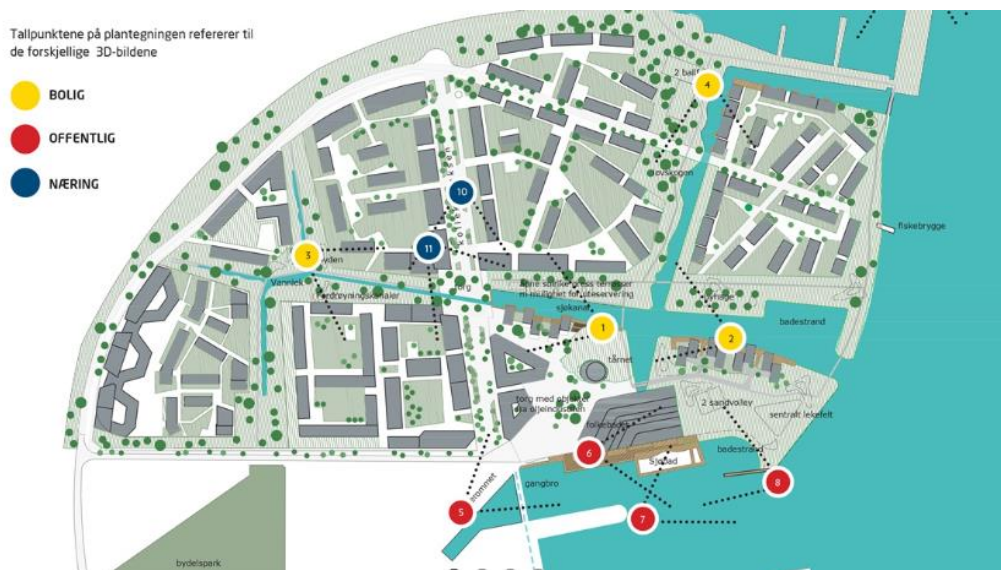
Ifølge juryen har prosjektet oppnådd store kvaliteter i funksjonssammensetning og byrom. Dessuten fikk Hinna Park skryt for sin langsiktige og ambisiøse strategi for å bygge en ny urban bydel. Spesielt ble det trukket frem at prosjektet er et forbilde innen lokalisering av arbeidsplasser, med hele 8000 pr i dag, plassert ved regionens hovedkollektivåre, dobbeltsporet og bussveien (Saltnes, ibid.).

Bilde 2. Jåttåvågen sett fra Nord

5.1.1.1 Videre utvikling

Bildet ovenfor viser første del av Jåttåvågen fase 1 snart ferdig. Det er da den nordlige «fase 2» delen som står for tur. Med på laget har utbygger fått med Lund Hagem arkitekter og Asplan Viak. Visjonen er ifølge daglig leder i Hinna Park, Tore Andre Eide, å lage Nordens beste bydel (Hinna Park, u.å.). Jåttåvågen skal videreutvikles gjennom et videre samarbeid med kommunen. Bydelen skal fylles med innhold og aktivitet og bli et sted hvor regionen samles og hvor mennesker skal ha møtesteder både på dag og kveld.

Illustrasjon 2. Forslag til ny landskapsplan for Jåttåvågen 2

Hinna Pluss er markert under den nederste punkt-streken med «1» på illustrasjonen ovenfor. Som planen viser er det fortsatt store utviklingsplaner i området. Dette vil føre til at Jåttåvågen vil bli ytterligere urbanisert og at det vil flytte flere mennesker inn i området.

5.1.2 Hinna Pluss

Hinna Pluss består av 128 boliger i tre ulike bygningsvolumer. Hovedkonstruksjonen er plaststøpt betong og fasaden er bygget i en mørk og speilende teglstein. Byggene ble ferdigstilt i 2008 (Dyrvik u.å.). Hovedinngangen leder inn til et bemannet resepsjonsområdet på rundt 150 kvm med ulike sitteavdelinger. Dette området består av et langbord foran tv, et avskjermet område med sofa og stoler foran peis, og et eget område med mindre bord og stoler helt ytterst mot sjøkanalen. I resepsjonsområdet er det dessuten egen kaffebar med aviser og et lite kjøkken. Her holder også vertinnen til, som holder oversikt over beboerne og som tar imot bestillinger av selskapslokale, gjesterom og andre henvendelser. Treningsrommet ligger i første etasje og parkeringen er lagt under bakken, men over selve kaimivået der fasaden er trukket helt ned til kaimivå. Det er også felles takterrasse med egen anretning som passer godt som selskapslokale med kjøkken, spisebord og oppbevaring for mat og drikke. I tillegg finnes det et aktivitetsrom med spill som dart og biljard i kjelleren. Alle leilighetene er bygget etter husbankens livsløpsstandard. Beboerne har også selv laget et bilverksted i garasjen. Hinna Pluss er organisert som et borettslag med eget styre. De fleste av styremedlemmene er ifølge informantene yngre og middelaldrende.

Bilde 3. Deler av bebyggelsen av Hinna Pluss sett fra Vest

5.1.3 Servicetilbud og vertskap

Formålet med pluss-konseptet til Selvaag er å gjøre hverdagen enklere for beboerne gjennom å samle en del av de servicetilbudene man bruker fast i hverdagen på ett sted. Vertskapet spiller en sentral rolle i pluss-konseptet. I tillegg til den daglige driften av resepsjonen besvarer vertskapet henvendelser fra kunder og følger opp reservasjoner. Dessuten sørger de for å sende ut et oppdatert nyhetsbrev til beboerne hver uke, planlegger aktivitetsprogram og bistår i gjennomføring av fellesaktiviteter. Av servicetilbud tilbys det i Selvaag pluss-konseptet renseri, blomsterbestilling, treningsrom, ferie- og fraværsservice, håndverkertjenester, gjesterom, leie av møte- eller selskapsrom og andre mer personlig tilrettelagte tjenester (Hinna Pluss, 2014). Konseptet til Selvaag kan plasseres under det Schmidt (m.fl. 2013) kaller for en servicemodell.

5.1.3.1 Fellesområder

Av fellesområder i Hinna Pluss så er det betjent resepsjon, treningsrom, parkeringsplass, takterrasse og selskapsrom, møterom og spillrom. Det finnes også mange uteområder i nærheten av Hinna Pluss. Det er benker og en liten lekeplass mellom to av bygningsvolumene som har siktlinjer mot sjøen. Det er også en større lekeplass plassert vest for inngangen. I tillegg til dette er det flere gode turområder i nærheten, og mulighet for båt plass for beboerne.

5.2 Sosialt miljø

I dette kapittelet skal jeg presentere eget innsamlet datamateriale. Materialet består som sagt av spørreundersøkelser, observasjoner og intervjuer. Kapittelet er delt opp i to deler for at det skal bli mer oversiktlig. Den personsentrerte analyse tar for seg hvem informantene er, hvilket forhold de har til bomiljøet, hvorfor de flyttet og hvordan overgangen fra sist bolig oppleves. Jeg går også inn på i hvilken grad de opplever at de er den del av et sosialt nettverk, og hva dette betyr for dem. Grunnen til at jeg tar for meg en og en informant er fordi jeg ønsker å gjøre leseren kjent med informantene, og for at det skal være enklere å se sammenhenger i materialet. Den neste delen er en temasentrertanalyse som tar for seg sentrale temaer for problemstillingen.

5.2.1 Beboerutvalg

Under mine møter med beboerne i Hinna Pluss har jeg truffet fjorten beboere i alderen mellom 51-86 år. Av disse var det flere par. Alle utenom en av informantene var pensjonerte og mer enn halvparten hadde flyttet fra enebolig. For disse var dette deres første leilighet. De av informantene som har flyttet fra enebolig er interessante for å undersøke hvordan overgangen fra enebolig til leilighet oppleves, og hvordan det er å komme inn i et nytt sosialt nettverk i en ny urban bydel. To av informantene har bodd i Hinna Pluss siden det ble bygget i 2008, og har således fått med seg utviklingen av området og opplevd hvordan det har forandret seg siden starten. En av informantene var nyinnflyttet og er derfor sentral for å på se hvordan overgangen fra enebolig til leilighet erfares, og hvordan han har blitt integrert i bomiljøet. De fleste av beboerne er friske og er ikke særlig begrenset fysisk. Slik sett passer de under betegnelsen den tredje alder som Laslett (ibid.) bruker. På den måten er de fra samfunnets side definert som eldre uten å være særlig aldersvekket. Dette kan for noen eldre være en vanskelig tid der de mister mange av sine nære kontakter og deler av deres funksjonalitet, men samtidig er helt klare i hodet. For denne fasen i livet er det derfor viktig å opprettholde aktivitetsnivået og å holde seg i kontakt med andre.

Vertinnene

Den første vertinnen jeg kom i kontakt med hadde jobbet der siden 2011 og hadde stor tro på konseptet. Hun så på Hinna Pluss som en veldig aktuell boligløsning for eldre, men påpekte at det også var flere barnefamilier som trivdes der og at modellen passer til mennesker i alle livssituasjoner. Dette bildet stemmer godt overens med det informanten fra kommunen fortalte. Hun sa at konseptet til Selvaag også passer for yngre, og at det var flere yngre som

hadde flyttet inn i Lervig Brygge Pluss, som er et Selvaag Pluss konsept lokalisert nærmere Stavanger sentrum. Vertinnen var innstilt på å bli intervjuet men sa at hun først ville lese informasjonsskrivet slik at hun kunne sette seg litt inn i hva oppgaven handlet om. Grunnen til dette var at de hadde hatt litt problemer med media som hadde gjort saker om konseptet og misforstått og feilsitert noe. Hun hadde derfor fått beskjed fra «øverste hold» om å være forsiktig med uttalelser. Vertinnen har et stort ansvar både ovenfor beboerne og for arbeidsgiver om å presentere prosjektet på en best mulig måte. Det er derfor ikke unaturlig at hun var påpasselig med uttalelser.

Den andre vertinnen jeg har blitt kjent med fungerte som vikar for førstnevnte mens hun har vært sykemeldt. Hun fortalte at mange av konene til de eldre beboerne i Hinna Pluss hadde fortalt henne at livet til mennene deres var blitt totalt forvandlet siden de flyttet dit. Mens de tidligere satt hjemme uten faste planer og gjøremål hadde de i Hinna Pluss etablert en «gutteklubb» som ble samlet ved faste tidspunkter i resepsjonen. Dette peker altså i motsatt retning av hva tidligere forskning (Schieffloe, 1991, 2015) har vist, nemlig at tette sosiale nettverk synes å være sjeldne fenomener og at det i urbane boligområder ofte vil være lite kontakt mellom beboerne.

Gunhild

Gunhild flyttet til Hinna Pluss fra Østlandet da det var nytt i 2008. Da jeg møtte henne satt hun for seg selv å leste i en bok. Hun var adskilt fra de andre som satt ved langbordet men hun satt med kroppen vendt mot de. Hun inngikk slik sett i det Goffman (1966) kaller ufokusert interaksjon med de andre gjennom kroppslig kommunikasjon. Denne interaksjonsformen krever ikke gjensidig oppmerksomhet blant partene, men gir allikevel en form for sosial kontakt. Resepsjonsområdet fungerte sånn sett som en slags kafe for denne kvinnen og den sosiale kontakten hun fikk fra resepsjonen var ofte den eneste fysiske kontakten hun hadde med andre i løpet av dagen. Gunhilds bruk av resepsjonsområdet sammenfaller delvis med bruk av tredjeplasser, slik Tjora (2012) beskriver det.

Gunhild pratet mye med familien på telefon men hun fikk ikke daglige besøk. Derfor var disse samlingsområdene svært viktige for henne. Hun mente at det ville ha gått ut over bomiljøet og nabokontakten om man hadde fjernet fellesområdene.

Gunhild kan plasseres innenfor gruppen eldre som er enslige og som tilbringer mye tid i egen bolig. Fellesområdene skapte et grunnlag for sosial kontakt for Gunhild. Det at hun kunne oppholde seg i resepsjonen uten å ta direkte del i den samhandlingen som foregikk der, gjorde at hun slapp å forholde seg til de sosiale forpliktelsene som situasjonen krevde. Hun opplevde seg i stor grad som en del av et sosialt nettverk og hun deltok også på mange av de sosiale aktivitetene i nærmiljøet og i Hinna Pluss. Wagø og Høyland (2009) mener at fellesarealer kan være viktige for å skape et sosialt bomiljø. Dette stemmer godt overens med situasjonen i Hinna Pluss slik Gunhild beskriver den.

Gunhild hadde jevnlig kontakt med mellom 5-10 naboer og traff som regel disse i resepsjonen. Hun holdt seg stort sett i nærområdet og hvis hun skulle noe andre steder så var det som regel enten på besøk eller for å spise lunsj. I slike tilfeller kjørte hun ofte selv, men hun trakk frem tilgjengeligheten og kollektivdekningen som kvaliteter hun hadde vektlagt ved området da hun valgte seg bolig. Hun hadde regelmessig kontakt med vertinnen som selv hadde tatt kontakt med henne om de ikke hadde pratet på en stund. Dette ga henne en stor trygghet som opplevdes som et stort pluss i hverdagen. Etter overgangen fra enebolig mente hun at hun hadde kjøpt seg fritid. Vedlikeholdsarbeidet ved den gamle boligen var noe hun brukte mye tid på og som hun opplevde som en stor bekymring. Nå slapp hun å tenke på vedlikehold og det syntes hun var deilig. Det var lettstelt bolig som var hovedgrunnen til at hun flyttet til Hinna Pluss. Det var altså tradisjonelle kvaliteter ved boligmassen som var av hovedprioritet for henne, og hennes flyttevalg kan plasseres innenfor kategorien «tilpasningsflytting», som karakteriserer endringer i livssituasjon som bakgrunn for flytting (Ytrehus, og Fyhn, 2006).

For Gunhild hadde altså ikke fellesområdene vært avgjørende for valg av bolig, men hun sa allikevel at bomiljøet og kontakten mellom beboerne ville blitt svekket dersom man hadde tatt bort disse områdene. En kan derfor si at fellesområdene nå spilte en sentral rolle for Gunhilds trivsel. En grunn til at hun ikke hadde prioriterte fellesområdene ved valg av bolig var at hun ikke var godt nok kjent med konseptet på forhånd. Selv om hun ikke kjente til konseptet på forhånd fortalte hun at det hadde vokst veldig på henne. Av kvaliteter ved boligkonseptet som hun var spesielt fornøyd med trakk hun frem gjesteleiligheten. Denne hadde hun benyttet seg mye av og det hadde fungert veldig greit. Hun hadde ikke noe særlig kontakt med beboere i andre aldersgrupper og mente at de yngre var de som var flinkest til å bruke treningsrommet, mens de eldre som hun mener ikke har vokst opp med den samme

«treningskulturen» heller gikk turer og oppholdt seg mer i resepsjonsområdet. Hun mente at mange eldre i dag flytter for sent, og at de da ikke får utnyttet den nye boligen ordentlig.

«Man må ikke flytte så sent at andre må flytte for seg»

Hennes oppfatning av at eldre flytter for sent stemmer overens med det Barlindhaug (2009) har funnet, nemlig at det er flere eldre som kunne tenke seg å flytte, enn som faktisk gjør det. Hennes inntrykk var at flere av de andre beboerne også hadde flyttet fra eneboliger og at mange i tillegg hadde hytter. Hun mente at for de som hadde hytter ville ikke overgangen fra enebolig til leilighet bli så dramatisk som den ellers kunne ha blitt. Dette forklarte hun med at man da fremdeles har litt vedlikeholdsarbeid å holde på med på hytten, og at overgangen derfor ikke ville bli så brå. Hun kjente ikke til om det hadde vært mye flytting i området, men visste om to som hadde korte opphold i Hinna Pluss fordi de ikke trivdes og ikke følte at de passet inn i konseptet.

«Det er opp til hver enkelt hva de får ut av det....det nytter ikke å bare sitte i leiligheten å forvente og automatisk bli en del av bomiljøet.»

Hun antydte altså her at de to hun kjente til som hadde flyttet ikke hadde involvert seg nok i bomiljøet og at dette førte til at de ikke følte at de passet inn. Selv kjente hun ikke de andre beboerne så godt at hun inviterte dem med seg hjem, og traff de som regel derfor rundt fellesområdene. Dette stemmer med synet til Wagø og Høyland (ibid.) som ser på fellesområder som nøytrale arenaer som gjør at beboere slipper å gå på besøk til hverandre, og påpeker at ikke alle er komfortable med å gå på besøk til naboene sine eller å invitere dem med seg hjem. De båndene Gunhild har til de andre beboerne kan karakteriseres som det Granovetter (1966) kaller svake bånd. Hun hadde jevnlig kontakt med de andre som oppholdt seg i resepsjonen, men hun satt seg ofte alene og drev på med sine egne ting. Hun investerte heller ikke så mye tid i relasjonene hun hadde til de andre beboerne, og den kontakten hun hadde med de andre konsentrerte seg stort sett rundt fellesområdene.

Hun var ofte med på de faste sosiale aktivitetene i Hinna Pluss som felles middager og vaffeltorsdag, og hennes oppfatning var at det var mange som deltok fast på disse samlingene, men at de fleste var middelaldrende og eldre. På spørsmål om hvordan hun opplevde området

og i hvilken grad hun benyttet seg av de tilbudene som fantes der fortalte hun at hun har fastlegen sin i Jåttåvågen, og at hun derfor har alt det hun trenger i nærmiljøet, med butikker, kafeer og sosial infrastruktur. Hun fortalte også at beboerne hadde hatt ganske nær kontakt med Hinna Park i starten som var på besøk hos dem og redegjorde for de planene de hadde for den videre utviklingen. Sist møte var i fjor vår. Det å bli inkludert på denne måten satte beboerne veldig stor pris på. Dette er et tegn på lokalsamfunnets bærekraft slik Hofstad (2015) beskriver det, som er knyttet til sosial inklusjon og nærmiljøets sosiale kapital. At utbygger involverte beboerne i planene har styrket Gunhilds tilhørighet til området og har gjort at hun engasjerer seg i politiske- og planmessige prosesser. Av negative aspekter så syntes hun at det var for mye trafikk i området, og reagerte på at ikke flere av de som arbeider i Jåttåvågen også bor i samme området. Hun fortalte at det var mye trafikk i rushtiden og mange som skulle inn og ut av området.

Turid

Turid flyttet fra en leilighet på Våland som er en sentral bydel i Stavanger. Der hadde hun det hun selv beskrev som vanlig nabokontakt der hun fikk løse relasjoner til noen av naboene. Dette samstemmer med det tidligere forskning viser, at byboere ofte har lite kontakt med andre naboer (Schiefløe, 1985). Hun ble kjent med noen barnefamilier og noen par på hennes egen alder. Da jeg traff henne hadde hun bodd i Hinna Pluss i 4,5 år og opplevde at hun var tettere på naboene her, men at hun også lett hadde mulighet til å trekke seg tilbake hvis hun ønsket det, til sin egen leilighet. Hun ble anbefalt å kjøpe ny leilighet av en venn og bestemte seg fort for at det var i Jåttåvågen hun ville bo. Grunnen til at hun valgte å flytte var at hun var lei av vedlikehold av hagen og fordi det var vanskelig med parkering på Våland. For Turid var det altså også tradisjonelle kvaliteter ved boområdet og boligmassen som var flyttemotiv. Beliggenheten var også viktig for henne ved valg av bolig. Turid flyttet altså for å tilpasse seg et enklere liv. Hun var lei av vedlikehold og ønsket derfor en mer lettstelt bolig. Dette stemmer med det Dahl og Vogt (1996) fant, at problemer knyttet til nåværende bolig ofte dreier seg om vedlikehold av hus og hage. Fellesområdene og de andre aspektene ved konseptet som er av sosial karakter var ikke av prioritet for henne. Hun ønsket sjøutsikt, nærhet til butikker og service, og god kollektivdekning.

Turid er i en alder der det er enkelt å opprettholde relasjonene hun har til sine nærmeste, og dette er kanskje en grunn til at hun ikke prioritert de sosiale aspektene ved Hinna Pluss. Turid

hadde hovedsakelig relasjoner som kan betegnes som svake bånd til de andre beboerne. Stort sett brukte hun ikke mye tid på å opprettholde disse relasjonene og de var heller ikke særlig emosjonelt intense. Hun oppholdt seg sjelden i resepsjonen på dagtid fordi hun jobbet, og traff som regel de andre beboerne i garasjen eller rundt om på byggene. Da jeg traff henne var hun i et jobbskiftet og var derfor mer fleksibel enn til vanlig, og hadde da mulighet til å benytte seg av resepsjonen på dagtid.

Det at hun var yngre enn de fleste andre av beboerne som oppholdt seg i resepsjonsområdet innebærer at hun ikke hadde mange av de samme vennene eller det samme kontaktnettet som de andre beboerne. En kan derfor si at kontaktene hennes ikke var redundante fordi de ikke ga tilgang til de samme personene og kildene for informasjon (Burt, 1992, i Schiefloe, 2015). Muligheten for at det kunne oppstå broforbindelser mellom hun og de andre beboerne var derfor store. Hun nevnte blant annet at hun ofte traff de eldre beboerne i garasjen mens de pratet sammen og vasket og fikset på bilene sine. Da fikk hun ofte tips og hjelp til bilen hvis hun skulle behøve det. Dette er et eksempel på at de svake forbindelsene hun hadde til de eldre beboerne ga henne tilgang til informasjon og kunnskap som hun ikke hadde selv.

Turid var en person som hadde opparbeidet seg en slags sosial status i det sosiale nettverket i Hinna Pluss. Under mitt møte med henne i resepsjonen fikk hun ros fra noen av de eldre beboerne for arrangementene hun hadde vært med på å arrangere. Denne statusen kan ses på som en form for sosial kapital. Tilgang på slik kapital er ikke noe som skjer tilfeldig, det skjer ifølge Schiefloe (2015) som en konsekvens av en form for investering. Investeringen i dette tilfellet hadde vært å planlegge og overordne felles arrangementer slik som Turid hadde gjort. Vervet hennes i styret hadde nok hatt en innvirkning på dette og muligens lagt noen føringer for at hun skulle holde seg orientert og være aktiv i de arrangementene som ble arrangert. Fordi hun allerede bodde i et urbant område hadde hun ikke opplevd noen særlig endring i forhold til den tilgjengeligheten som finnes i Jåttåvågen, men hun satt stor pris på å ha kort avstand til butikker og vinmonopol. Hun syntes fellesområdene fungerte veldig bra fordi man selv kunne velge hvor aktiv man ville være der, og at hun kunne sette seg for seg selv dersom hun ønsket det. Da jeg pratet med henne skulle hun ned for å lese aviser og drikke kaffe. Da syntes hun at det var kjekt at det skjedde litt ting rundt henne. Det å være en del av en sosial samling var også viktig for henne.

«Det er deilig at du ikke alltid må invitere folk hjem til deg for å være sosial. Her kan du heller bare gå ned i fellesområdene for en kaffe, og komme i kontakt med andre på den måten.»

Her er vi igjen inne på den ufokuserte interaksjonen som kan virke betydningsfull. Uttalelsen ovenfor antyder at hun ofte kan gå ned i resepsjonsområdet for å være sosial gjennom å være samlet med andre mennesker, og at dette kan føre til sosialt samvær, altså interaksjon som forutsetter gjensidig oppmerksomhet. Denne fleksibiliteten var altså viktig for henne. Selv om hun tenkte mest på logistikken da hun først flyttet var hun delaktig i mange av de felles arrangementene som ble arrangert i Hinna Pluss. Hun mente selv at det var en god tone i nabolaget og at hun traff folk i alle aldre. Nylig feiret hun 50-årsdagen sin i selskapslokale. Da lånte noen av gjestene hennes gjesteleiligheten. Tilgang på gjesteleilighet syntes hun var en stor fordel med konseptet. Hun benyttet seg også av treningsrommet og av bilverkstedet i kjelleren, og leste mye bøker foran peisen i resepsjonen.

Det at hun drev på med sine egne aktiviteter når hun oppholdt seg i resepsjonsområdet fungerte som det Goffman (1966) kaller for et kommunikasjonsskjold som man «skjermer» seg fra andre med. Dette signaliserte til de andre at hun var opptatt med en egen dominant involvering, og at hun slik sett kun var tilgjengelig for underordnete sosiale involveringer. Dette var med på å bidra til at hun kunne bruke fellesområdene som hun ville, og ikke ble påtatt de sosiale forpliktelsene som det å være samlet med andre mennesker kan innebære. Under hennes periode som styremedlem ble hun bevisst på hvor mye makt gutteklubben som oppholdt seg mest i resepsjonsområdet hadde. Hun opplevde at de drev med mye lobbyvirksomhet for å få gjennomslag for sine forslag i styret, og at det i noen perioder kunne bli litt «heavy». Hun så noen klare ledertyper i den eldre gutteklubben, og mente at de på mange måter bestemte hvordan andre beboere skulle forholde seg til ting i borettslaget på. Schiefloe (i Fyran, 1992) sier at det innenfor rammene av et nettverk kan foregå beslutningsprosesser som kan ha som resultat at medlemmene i nettverket opptrer enhetlig og solidarisk, og at slike fenomener kan framstå som uformelle maktkonstellasjoner. Det er tydelig at Turid så på denne guttegjengingen som en maktkonstellasjon, og at noen av ledertypene i denne klubben satt med mye makt knyttet til avgjørelser som ble tatt i styremøter i borettslaget. Turid ble etter hvert litt skremt av alt det tekniske hun måtte forholde seg til i styret, og var etter to år ferdig der i år. Hun fortalte at det i forbindelse med sommerfesten hadde oppstått flere praktiske problemer knyttet til maten. Hun introduserte

nemlig det hun kaller for et «Bring to the table»-konsept, der alle de påmeldte skulle ta med seg noen få retter slik at de til slutt skulle ha masse forskjellig typer mat. Dette mente hun satt langt inne hos mange av de eldre. Det ble derfor stor forvirring og mange spørsmål rundt dette fordi mange av de eldre beboerne ikke forsto hva dette gikk ut på (de ble informert om å ta med noen få retter til 6 personer). Dette brukte de mye tid på og hun merker i sånne situasjoner at det er en informasjonskløft⁷ mellom aldersgruppene. Slike informasjonskløfter er et uttrykk for at aktørene er ulike. Nettverksstrukturer bestående av mange ulike aktører med forskjellig bakgrunn kan betegnes som det Putnam (2000, i Schiefloe, 2015) kaller for utadvendte nettverk. De kjennetegnes av at det er en lav terskel for inkludering og at man kan få tilgang til andre sosiale eller faglige miljøer. Dette kan bidra til at aktørene kan opparbeide seg kunnskap om ting som de ikke visste noe om på forhånd. I eksempelet ble de eldre beboerne nemlig forklart hva et «Bring to the table»-konsept innebærer, og lærte derfor noe nytt. I et boligperspektiv vil det være boligområder med en variert beboersammensetning som i utgangspunktet vil skape potensiale for slike utadvendte nettverksstrukturer, fordi mange av beboerne er forskjellige og innehar forskjellig kompetanse og kunnskap.

Gjennom spontane møter med andre beboere i Hinna Pluss har Turid etablert flere svake bånd. Hun fortalte at hun hadde truffet en annen beboer i garasjen og oppdaget at hun trente yoga på samme sted som hun selv. Dette førte til at de begynte å trene sammen på faste dager. Dette er et eksempel på hvordan svake bånd kan utvikle seg til å bli sterkere, noe som innebærer at aktørene bruker mer tid på å opprettholde relasjonen.

Anne

Anne ble betegnet som en sprek dame av de andre beboerne. Den andre gang jeg traff henne oppholdt jeg meg i resepsjonen og ble spurt om jeg kunne hjelpe henne med å installere en dekoder hjemme hos henne. Dette sa jeg ja til, og ba om å få en samtale med henne mens jeg ordnet med dette. Det at hun spurte meg om hjelp, på tross av at det satt flere andre beboere der som hun hadde bedre kjennskap til, mener jeg sier noe om terskelen for å be om tjenester i dette bomiljøet, og at dette igjen sier noe om tilliten mellom beboerne. Ifølge Hostad (2015) kan dette betraktes som et uttrykk for trygghet og sikkerhet, og knyttes til lokalsamfunnets bærekraft. Anne fortalte at hun egentlig hadde tenkt å spørre en annen nabo, men at fordi jeg

---

⁷ Et skillet mellom to eller flere befolkningsgrupper eller sosiale grupper med bakgrunn i at den ene gruppen vet noe som den andre ikke vet.

satt der kunne hun like gjerne spørre meg. Dette er også et eksempel på at de svake båndene som opprettes med andre i bomiljøet kan virke som en ressurs. Fordi jeg oppholdt meg rundt resepsjonsområdet på dette tidspunktet ble jeg en del av det sosiale nettverket der, og Anne benyttet seg derfor av den tekniske kompetansen som hun så for seg at jeg hadde, for å få hjelp med installasjonen. Ut ifra Schiefloes (1991) syn på nettverk innenfor bytteteorien, kan man si at Anne ordnet sitt forhold til meg ut ifra en vurdering av innsats og utbytte. Hun var klar over at jeg ønsket å intervju henne, og dette ble hennes innsats for å få utbytte i form av teknisk hjelp. Grunnen til at Anne flyttet til Hinna Pluss i 2011 var i hovedsak på grunn av beliggenhet, lettstelt bolig og fellesområdene. Hun flyttet fra en enebolig på Hinna.

«Jeg bodde midt i Hinna og det var unge folk som flyttet inn. Mannen min snakket litt med dem når de arbeidet i hagen, og jeg hilste på de, men det er noe helt annet her, det kan ikke sammenlignes med dette. Så det er ingenting jeg savner der. Alle vennene mine hadde allerede flyttet.»

Når hun flyttet hadde altså flesteparten av naboene allerede flyttet slik at bomiljøet hovedsakelig besto av barnefamilier. Derfor hadde hun i utgangspunktet lite kontakt med naboene før hun flyttet. Dette utfordrer den vanlig oppfatningen om at det er i de tradisjonelle eneboligområdene den tette nabokontakten skjer, mens de nye urbane boligområdene mer er preget av løse kontakter. Knyttet til Tønnies betraktninger om *gemeinschaft* og *gesellschaft* (Schiefloe, 2015) blir altså den tradisjonelle oppfattelsen av hvordan samværs- og relasjonsformer forandres av samfunnsendringer som tilflytting til byene, her snudd på hodet. De fleste av vennene hennes i nærområdet hadde allerede flyttet og hennes kontaktnett hadde derfor allerede forsvunnet. Anne opplevde at hun fikk noe av dette tilbake når hun flyttet til Hinna Pluss. Dette er et interessant funn i forbindelse med Eldres overgang fra enebolig til leilighet.

Anne var også en av de få av informantene som fremhevet fellesområdene som flyttegrunn, og hun følte seg i stor grad som en del av et sosialt nettverk i Hinna Pluss. Fellesområdene fungerte som en kontaktarena for henne og uten disse hadde hun hatt en mer begrenset form for nabokontakt. Når hun oppholdt seg i resepsjonen holdt hun seg stort sett til lett prat om hverdagslige temaer og åpnet seg ikke opp om personlige ting for de andre beboerne. Hun var ukomfortabel med den nære kontakten som medlemmene i gutteklubben hadde, og med hvor personlige de var ovenfor hverandre. Sånn sett kan relasjonene hun hadde til de andre i

gutteklubben karakteriseres som svake bånd. Disse forbindelsen ga henne tilgang til informasjon og tjenester fra medlemmene i gutteklubben. Hun hadde jevnlig kontakt med mellom 10-15 andre naboer og hilste på de yngre og på barnefamiliene når hun hadde anledning, men så ikke så mye til dem. De naboene hun hadde blitt best kjent med var de som hadde bodd i samme blokk. Noen av beboerne kjente hun til fra før av fordi hun hadde jobbet som eksamensvakt ved en skole i Stavanger. Hun hadde også en nær venninne som bodde der som hun hadde daglig kontakt med, som hun altså hadde et sterkt bånd til. Hun hadde derfor allerede et godt etablert nettverk og hadde ikke behov for å etablere nye sterke bånd med de andre beboerne. Hun var veldig fornøyd med bomiljøet og med ordningen med fellesområdene, men påpekte at utover dette hadde hun lite kontakt med de andre beboere. Igjen påpekes det at nabokontakten i stor grad konsentreres rundt fellesområdene.

Anne benyttet seg av husvask, selskapsrommet, renseri og resepsjonen, og boligen betydde alt for hennes livskvalitet. Vertskapet var også noe hun trakk frem som positivt og hun var veldig glad for den oppfølgingen hun fikk derfra. Hun fortalte om en historie der hun hadde vært ute på tur og fikk en telefon av vertinnen som lurte på om alt gikk bra. Det viste seg at det hadde vært en sykebil utenfor blokken hennes tidligere samme dag, og da ville vertinnen forsikre seg om at alt var bra med henne. Hun var nemlig eldst i blokken. Denne opplevelsen hadde gjort inntrykk på henne og sier noe om den tryggheten beboerne opplever ved å ha vertinnen til stede der. Hun fortalte også om et tilfelle med en engelskmann som var nabo av henne som hadde tatt kontakt med vertinnen etter at han hadde hørt bråk i leiligheten hennes, og ble bekymret. Hun mente at disse episodene hadde ført til at hun følte seg trygg med den oppfølgingen hun fikk. Dette er igjen et eksempel på at svake bånd ga henne tilgang på ressurser. Hun sa at det å få hjelp av andre beboere var en viktig ting for henne. For å få hjelp med småting ville hun ikke ringe til sønnen, og syntes derfor at det var veldig greit at det fantes naboer som kunne hjelpe til om hun trengte det. Hun trakk spesielt frem en beboer som hadde vært svært hjelpsom med å sette opp julelys og julepynt for henne. Denne mannen hadde også hjulpet flere andre av de eldre med lignende ting. Serviceavgiften på tusen kroner i måneden betalte hun med glede, men syntes det var dumt at ikke flere benytter seg av de tilbudene de har. Da tenkte hun på de yngre beboerne som de ikke hadde så mye kontakt med. Hvis de ikke hadde hatt fellesområdene mente hun at bomiljøet ville vært noe helt annet. Da mente hun at alle hadde gått hver til sitt og at hun nok ikke hadde hatt så mye

kontakt med de andre. For Anne hadde altså fellesområdene en stor betydning for hennes generelle trivsel og for den nabokontakten hun hadde i hverdagen. Hun var også fornøyd med at det fantes gjesteleilighet som hun sa at hun hadde benyttet seg av når hun hadde fått besøk.

Petter

Petter flyttet til Hinna Pluss i Januar og var sentral for spørsmålene om overgangen fra tidligere bolig, og om hvordan han hadde blitt integrert i bomiljøet i Hinna Pluss. Det var tydelig at han allerede var blitt en del av den gjengen som satt ved langbordet i resepsjonen da jeg traff han. Han sa også selv at han har blitt tatt godt imot og følte at han hadde kommet inn i et godt miljø. Han sa at han kunne merke at folk (de andre beboerne) stilte opp for hverandre om man trengte hjelp til noe. Petter opplevde altså bomiljøet og de andre beboerne i Hinna Pluss som ressurssterke. For Petter var det sosiale nettverket i Hinna Pluss av stor betydning. Dette påpekte han selv før jeg fikk spurt han om det. De relasjonene han hadde knyttet til de andre beboerne (i gutteklubben) var preget av det Granovetter kaller sterke bånd. Petter var i samme alder som de andre beboerne som oppholdt seg i resepsjonen, og denne gruppen av eldre menn var preget av at de var sterkt sosialt integrerte. Dette kom frem gjennom at de var godt orientert om hva de andre beboerne drev på med og hvor de var. Han anså selv den kontakten han hadde med de andre beboerne som nær, og dette var noe han hadde savnet i hans tidligere bomiljø. Han fortalte at de naboene han kjente i sitt tidligere nabolag hadde flyttet og at det stort sett var barnefamilier igjen.

I motsetning til hva Schiefloe (1991) har funnet i ulike undersøkelser om nabokontakt, nemlig at det er sjelden å finne eksempler på særlig sterke eller forpliktende relasjoner, peker altså situasjonen til Petter i motsatt retning. Mange av de gamle naboene hans hadde allerede flyttet fra hans tidligere nabolag, og han følte derfor at han hadde mistet det nettverket han en gang hadde. Dette var det samme som Anne opplevde før flytting, og er som sagt både et interessant funn knyttet til hvordan overgangen fra enebolig til leilighet oppleves av eldre, men også når det gjelder nabokontakt i et nytt urbant boområdet.

Fordi Petter hadde bodd på Hinna hele livet var det viktig for han å slippe og skifte nærmiljø. Han følte seg hjemme på Hinna og ville ikke ha flyttet til et annet område. Dette stemmer med hva tidligere forskning har funnet om flytting, som viser at folk ønsker å flytte i samme området som de har bodd tidligere (Ytrehus og Fyhn, 2006, i Ruud m.fl. 2013). Den største overgangen var for han å flytte fra 300 til 80 kvm, og den største emosjonelle påkjenningen i

denne perioden var at han måtte kvitte seg med så mange ting. To ganger tidligere hadde han kjøpt seg leilighet, men da hadde han ombestemt seg og solgt igjen. Grunnen til dette var at han hadde følt seg klar i hodet og hadde vært innstilt på å klare og ta vare på huset selv. Etter hvert innså han at fysikken ikke holdt og tok derfor skrittet med å flytte. Dette stemmer med det Barlindhaug (2009) har funnet, at det har vært en økning i eldre som har flytteplaner, men små endringer i faktisk flytting. Det meste av flytting hos de eldste er ifølge Barlindhaug ikke-planlagte flyttinger. Selv om mange har planer om å flytte er det ikke alltid dette skjer før alvorlige funksjonsnedsettelse skjer, og man blir «tvunget» til å flytte. Dette er Petter klar over og mener selv at han burde ha flyttet for 10 år siden.

I likhet med Gunhild mente altså Petter at han burde ha flyttet tidligere. Før han til slutt bestemte seg for å flytte hadde han hatt flytteplaner som forble urealisert. Som Barlindhaug (2009) har funnet vil lang botid i nåværende bolig trekke ned flyttevilligheten. Grunnen til at Petter flyttet til Hinna Pluss var fordi det dukket opp en leilighet i 7. etasje med sjøutsikt. Det var dette som var avgjørende for flyttingen. Igjen var det altså tradisjonelle kvaliteter ved boligmassen som ble trukket frem som flyttemotiv. Selv om Petter ikke nevnte fellesområdene som grunn for flytting mente han at bomiljøet ville ha blitt svekket dersom de ikke hadde hatt disse områdene. Han sa også at han ikke ville hatt kontakt med så mange av naboene dersom det ikke hadde vært for fellesområdene.

«Her kan man gå å drikke kaffe og lese aviser hele døgnet. Dessuten har vi treningsrom og andre fasiliteter, til og med bilverksted i kjelleren og biljardrom. Men det blir lite benyttet. De unge som bor her har ikke tid. De sitter istedenfor foran datamaskinen når de kommer hjem, istedenfor å benytte seg av fellesområdene. Hvis de unge hadde tatt seg mer tid til å bruke områdene så ville dette ha bedret kontakten på tvers av alder»

Petter mente altså at en av grunnene til at de yngre ikke benyttet seg av fellesområdene oftere, og dermed ikke var så delaktige i bomiljøet, var at de var opptatte med personlige ting. Han sa også at det var noen av beboerne som var mer kontaktsøkende enn andre, og at disse gjerne var med på alt av det som skjedde av felles aktiviteter i Hinna Pluss. Ifølge Petter vil de som er mest kontaktsøkende også få mest ut av konseptet. Dette er det samme som Gunhild var inne på, nemlig at man må involvere seg i bomiljøet for å få noe ut av det, og at det ikke

nytter å sitte hjemme i leiligheten og tro at man vil få positive effekter ut fra konseptet dersom man ikke involverer seg selv.

Olav

Olav var en av de yngste informantene jeg pratet med og samtidig en av de som hadde vært mest aktiv i samtalene jeg observerte i resepsjonen. Han flyttet til Hinna Pluss i 2009 og videre til naboblokken i 2014. Grunnen til at han flyttet til Hinna Pluss var i hovedsak på grunn av beliggenhet, lettstelt bolig og pris. I likhet med mange av de andre informantene kjente han ikke til pluss-konseptet på forhånd. Han trivdes veldig godt i nærmiljøet og vurderte områdets attraktivitet svært høyt. Grunnen til at han flyttet til naboblokken var fordi svigerfamilien hans bodde der. Han oppholdt seg fortsatt ofte i resepsjonen i Hinna Pluss, og opprettholdt på denne måten sin deltagelse i det sosiale nettverket. Olav var en av de som sa at han hadde jevnlig kontakt med færrest av naboene, noe som var overraskende fordi han samtidig sa at han følte seg som en del av et sosialt nettverk med naboene og i stor grad opplevde tillit mellom beboerne. Det kan tenkes at Olav har en egen subjektiv oppfatning av nabokontakt og at han ikke regner det å hilse og ha korte samtaler med naboene som jevnlig kontakt. Han og kona hadde nylig fått seg hund så nå gikk de mye turer i nærmiljøet. Da kjøpesenteret fikk vinmonopol mistet han ifølge ham selv grunnen til å dra inn til sentrum. Nå holdt de seg stort sett i området. Olav mente at det var en sammenheng mellom fellesområdene og den gode kontakten beboerne hadde seg imellom. Han og kona hadde vært med på å feire 17.mai med de andre beboerne, og han var også med de andre beboerne i gutteklubben å spille på hester. Han hadde en sentral plass i gruppen og var en av de mer engasjerte. Han var egentlig pensjonert men han jobbet noen timer om dagen på Rema 1000 i kjøpesenteret. Gjennom denne jobben hadde han blitt kjent med mange naboer og dette var noe han trivdes godt med. Han benyttet seg mest av resepsjonen, parkeringsplassen, bilverksted, og takterrassen.

Silje og Christopher

Dette paret hadde flyttet fra en enebolig på Storhaug og flyttet inn i Hinna Pluss i 2009. De var veldig delaktige i det sosiale miljøet i Hinna Pluss og kjente de fleste av de andre beboerne. Silje og Christopher hadde sterke bånd til flere av beboerne som ble opprettholdt jevnlig. Dette viste seg ut fra hvor oppdaterte de var på hva som skjedde med de andre beboerne. Silje informerte meg om et byggeprosjekt på Hundvåg som hadde etterlignet en del av konseptet til Selvaag Pluss. Det var firmaet Kruse Smith som var utbygger og beboerne skulle

få resepsjonsområdet, treningsrom og felles selskapslokalet. Beboerne begynte å diskutere dette konseptet (som de fleste kjente til), og mange reagerte på at det var styret som skulle passe på gjesteleiligheter og fordeling av fellesarealer o.l. De trodde ikke at et styret vil ha muligheten til å følge opp de ulike fellesområdene. Prosjektet på Hundvåg henvendte seg mot de «kunnskapsrike». Dette va også noe de syntes var merkelig. Dette hadde visst også en del av de oppmøtte på informasjonsmøtet om dette boligprosjektet reagert på. Grunnen til at dette paret var så oppdatert på dette boligprosjektet var fordi broren til Christopher hadde vært interessert i det. Det er naturlig at broren til Christopher var interessert i prosjektet fordi han hadde hørt positive ting om Hinna Pluss. Det at dette paret var så oppdaterte på andre lignende konsept sier noe om tilhørighet og stolthet ved egen bosituasjon.

Håvard

Håvard flyttet fra Oslo sammen med hund og kjæreste og valgte Hinna som bosted fordi han var oppvokst der. Grunnen til at de valgte Hinna Pluss var fordi en bekjent hadde bodd der og at han syntes konseptet var bra, også for unge. Selv om det i hovedsak var kvaliteter ved boligen som gjorde at de flyttet benyttet de seg også av mange av servicetilbudene. Vedkommende benyttet seg mest av vaskehallen i parkeringsanlegget og treningsrommet. Dette stemmer overens med det Anne sa, nemlig at de ulike aldersgruppene benytter seg av ulike fellesområder. Håvard sa at folk som spurte han om konseptet ofte lurte på alderen på de som bodde der og at mange fremdeles trodde at det bare var for pensjonister. Han har brukt gjesteleiligheten mye i forbindelse med besøk fra venner, og syntes det var veldig greit at det gikk an å henge skjorter og dresser i gangen og å få dem rensset og strøket. Når det gjelder nabokontakt mente Håvard at det var som i alle andre blokker; man møter ikke naboen dersom man ikke oppsøker dem. Av felles aktiviteter hadde han deltatt på vinsmaking og på besøk hos Lervig bryggeri.

5.3 Flyttemotiv

På spørsmål om hvorfor informantene flyttet til Hinna Pluss var det i hovedsak tradisjonelle kvaliteter ved området og boligmassen som ble vektlagt. Alle informantene sa at de valgte å flytte fordi de ønsket en lettstelt bolig og mange hadde også flyttet for beliggenheten. Andre kvaliteter som ble trukket frem var livsløpsstandard, trygghet, service og tjenester, og pris. Flyttemotivene jeg har fant blant de eldre i utvalget stemmer overens med det Dahl og Vogt

(1996) har funnet. Det var bare Fredrik og Anne som sa at fellesområdene var avgjørende for valg av bolig. Therese og Ole vektla også muligheten til å kjøpe tjenester.

Det er overraskende at fellesområdene ikke ble trukket frem som flyttemotiv hos informantene i og med at det er en så sentral del av konseptet. Flere av informantene forklarte at de ikke kjente til konseptet på forhånd. I tillegg har det kommet frem at de ikke visste hva fellesområdene ville bidra med for bomiljøet og hvor sentrale de ville komme til å bli for hverdagen deres. Det var altså ikke flyttemotiv fordi de ikke visste om disse kvalitetene på flyttetidspunktet. Både Anne og Cecilie sa at det var ungene deres som fant og anbefalte Hinna Pluss til dem. Det har også kommet frem at ungene til flere av de andre beboerne var veldig begeistret over at de hadde flyttet dit. Ole fortalte at han hadde en sønn som var i politikken som hadde fortalt faren at konseptet og bomiljøet i Hinna Pluss var helt unikt. Det kan altså virke som at på tross av at beboerne ikke selv har vektlagt fellesområdene ved valg av bolig så har ungene deres vært bevisste på hvilket potensialet slike aspekter ved boligforholdet kan ha. Amalie var lei av vedlikehold av hagen og ville ha mulighet til å kjøpe service og tjenester. Hun var dessuten opptatt av at boligen skulle være trygg. Opplevelsen av trygghet er også noe som flere av de andre informantene har sagt at er viktig. Anne sa at ektefellen hennes ikke hadde lyst til å flytte til leilighet fordi de bodde i barndomshjemmet hans. Dessverre så endte det opp med at hun flyttet alene etter at hun ble enke. Dette er et eksempel på en ikke-planlagt flytting. Ingen av beboerne hadde planer om å flytte i løpet av 5 år men Olav hadde flyttet til naboblokken. I likhet med tidligere forskning (Ytrehus og Fyhn, 2006) som viser at sentral beliggenhet er en prioritert egenskap ved ønsket bolig hos de over 50 år, viser mitt materiale det samme. Beboerne i Hinna Pluss ønsket å bo urbant og de ville ha service- og helsetjenester i umiddelbar nærhet til boligen. De fleste av beboerne jeg har vært i kontakt med hadde flyttet fra samme kommune og noen av beboerne hadde dessuten bodd i Jåttåvågen eller i Hinna bydel tidligere. Slike forhold kan være av avgjørende betydning for valg av boligens beliggenhet, og samstemmer med hva Ytrehus og Fyhn (2006, i Ruud mfl. 2013) fant i deres studie, nemlig at folk flest ønsker å bo på det stedet der bor på nå.

5.4 Overgang fra enebolig til leilighet

For de av informantene som hadde flyttet fra enebolig kan det virke som at denne overgangen i hovedsak opplevdes som positiv. Ingen av informantene sa at de savnet noe ved sitt tidligere bomiljø. Petter og Anne opplevde at de naboene de kjente i deres tidligere nabolag hadde flyttet, og at det nettverket de var en del av før hadde forsvunnet. Selv om de begge hadde

hatt kontakt med barnefamiliene i deres tidligere nabolag så var disse relasjonene preget av stor sosial ulikhet noe som gjorde at det var lite å samles rundt. Mannen til Anne hadde hilst på barnefamiliene når han arbeidet i hagen, men de hadde ikke noe kontakt utover det. Begge mente at de fikk den tette nabokontakten tilbake når de flyttet til Hinna Pluss. Dette er et interessant funn. Både Petter og Anne mente at de hadde tettere og bedre kontakt med naboene sine i Hinna Pluss, enn de hadde hatt med barnefamiliene i nabolaget de bodde i tidligere. Sosial likhet fremstår altså som en viktig forutsetning for nabokontakt.

Den situasjonen som ble beskrevet av Anne og Petter er sannsynligvis noe som flere og flere eldre vil oppleve. Dette har å gjøre med flyttemønsteret som viser at mange middelaldrende og eldre flytter fra eneboligene sine og inn i sentralt beliggende leiligheter. Da vil de som blir igjen i disse eneboligområdene kunne oppleve at mye av den nabokontakten som de hadde bygget opp gjennom livet forsvinner, og at den sosiale ulikheten i nabolaget øker. Amalie og Therese som også flyttet fra eneboliger var mest glade for å slippe vedlikehold av hagen. Heller ikke de savnet noe ved sitt tidligere nabolag. Fredrik fortalte at han hadde mistet all kontakten med sine tidligere naboer og at han heller ikke hadde kontakt med sine gamle venner. For Fredrik hadde det sosiale nettverket i Hinna Pluss erstattet alle hans tidligere kontakter. Dette viser hvor mye et sosialt bomiljø kan bety for eldre.

5.4.1 Beboersammensetning

Fordi jeg ikke har gjort en fullstendig analyse av alle beboerne i Hinna Pluss er det vanskelig å komme med eksakte tall for beboersammensetningen. En av informantene sa at gjennomsnittsalderen tidligere hadde vært 42 år og de fleste mente at den nå var høyere. Det er tydelig at det også finnes barnefamilier og unge boende der, men altså vanskelig å si hvor stor andel av beboerne dette dreier seg om.

5.5 Sosial bærekraft i Hinna Pluss

Når det gjelder stabilitet i Hinna Pluss var det tidligere flere av leilighetene som ble leid ut. Dette mente informantene påvirket stabiliteten i området fordi det ble mange utskiftninger i en periode. Dette syntes de var uheldig fordi de ikke fikk bli kjent med de nye leietagerne. Dette tyder på at flere av informantene jeg har snakket med var åpne for nytt bekjentskap. Informantene mente at utskiftningene hadde avtatt, men var likevel klare på at det i et så stort boligområdet alltid vil være noe flytting. En del av dette var som sagt også internflytting. Ellers var det flere av barnefamiliene som ifølge beboerne hadde flyttet til nabokommuner for å få større bolig. Olav mente at dette kunne ha noe å gjøre med at avdragene på fellesgjelden

startet etter 5 år, og at mange da valgte å flytte fordi utgiftene ble for store og fordi de da hadde spart opp nok midler til å kjøpe seg større bolig. Dette stemmer godt overens med analysen fra Næringsforeningen (Frafjord, 2015) som fant at de yngre ønsket mer plass og flere rom, der hele 62 prosent av de spurte mellom 25-29 år ønsket enebolig som neste bolig. Når det gjelder stabiliteten i området som helhet virket det på informantene som at det er en variert beboermasse i området. Dette mente de hadde med boligsammensetningen å gjøre. I Jåttåvågen finnes det både eneboliger, rekkehus og leiligheter.

5.5.1 Deltakelse i grupper og nettverk

En annen dimensjon ved sosial bærekraft er deltakelse i kollektive grupper og nettverk i nærmiljøet. Alle av informantene opplevde at de var en del av et sosialt nettverk i Hinna Pluss. Dette tyder på et veldig sosialt bomiljø, noe som understrekes av den jevnlige kontakten informantene sa at de hadde med naboene. Petter som var nyinnflyttet hadde opplevd at han fort ble integrert i det sosiale nettverket i Hinna Pluss. De fleste av de eldre beboerne i den såkalte gutteklubben var i samme alder som han, og fordi de var pensjonert hadde de mye tid til overs til å bli kjent med hverandre. Dette så ut til å ha skapt et sterkt sosialt nettverk som var preget av at medlemmene hadde relativt sterke bånd til hverandre som de brukte en del tid på å opprettholde. Anne informerte om at Hinna Park hadde vært på besøk hos dem og redegjort for videre planer i området. For henne hadde dette bidratt til et økt engasjement for de ulike planene for området. Anne var godt orientert om at det var nordre del av Jåttåvågen som skulle bygges ut videre og kjente til flere av de sentrale aktørene. I hvilken grad dette også var tilfellet for de andre informantene har jeg ikke fått undersøkt, men det er sannsynlig å tro at denne inkluderingen også kan ha betydd noe for de andre beboerne som var tilstede ved møtet med Hinna Park.

5.5.2 Stolthet og tilhørighet

Det var tydelig at informantene var stolte over å bo i Hinna Pluss og at boligen var blitt en del av deres identitet. Et eksempel på dette var når Silje og Christopher uttrykte at de var skeptiske til prosjektet på Hundvåg, som var basert på at styret skulle organisere og drifte felleslokalene. Dette sier noe om det Hofstad (2015) kaller lokalsamfunnets bærekraft som er knyttet til opplevelsen av stolthet og tilhørighet. Alle informantene vurderte områdets attraktivitet som høyt, og de var opptatte av de positive sidene ved boligkonseptet. Noe annet som har kommet tydelig frem gjennom datamaterialet var informantenes holdninger knyttet til trygghet i området. Alle informantene mente at det var trygt å oppholde seg i Jåttåvågen

og Hinna Pluss. Det var spesielt oppfølgingen fra vertinnen og de mange forbindelsene beboerne hadde til andre naboer som ble trukket frem som forklaringer på dette. Dessuten var det mange av beboerne som hadde vokst opp og bodd i nærheten av Jåttåvågen tidligere. Dette ble nevnt som årsaker til at de følte seg trygge i nærmiljøet. Informantenes vurdering av attraktiviteten i området sier noe om hvor fornøyde de var med bomiljøet og området generelt. Samtlige av informantene jeg var i kontakt med vurderte områdets attraktivitet og omdømme høyt.

5.5.3 Bolig og livskvalitet

Beboernes syn på forholdet mellom bolig og livskvalitet er interessant fordi det sier noe om hvor viktig boligen er for deres psykiske velvære, slik Næss (2001) definerer livskvalitet. For Anne, Therese, Cecilie og Turid betydde boligen alt for deres livskvalitet. For disse kvinnene var boligen altså mer enn en fysisk enhet og boligen representerte således en ressurs for dem. For Ole og Fredrik betydde boligen mye for livskvaliteten mens for Amalie og Tore betydde boligen litt for opplevelsen av livskvalitet. Selv om det varierte litt i svarene til informantene på dette punktet var det tydelig at boligen hadde en betydning for livskvaliteten deres. Det kan derfor se ut som at boligen for flere av informantene var en kilde til bedre livskvalitet.

5.6 Vurdering av bomiljø

Alle informantene var fornøyde med bomiljøet og de trivdes generelt godt i Hinna Pluss. De mente at fellesområdene hevet kvaliteten på bomiljøet og bidro til den tette kontakten som fantes mellom beboerne. På det hypotetiske spørsmålet om hvordan bomiljøet hadde blitt påvirket om man hadde fjernet fellesområdene og servicetjenestene, var de klare på at dette hadde svekket bomiljøet og den generelle trivselen deres. Det virker derfor som at fellesområdene var sentrale for bomiljøet i Hinna Pluss. Dette stemmer overens med det Wagø og Høyland (2009) har funnet, at det har stor betydning for eldre å ha muligheten til å treffe andre, og at en faktor for å tilrettelegge for dette er fellesarealer og tjenestetilbud som igangsetter fellestiltak. I likhet med det informantene i denne oppgaven har sagt, er resultatene i studien deres at fellesarealer er avgjørende for å skape et godt bomiljø og for å legge til rette for at naboer skal bli kjent med hverandre og opprette sosiale nettverk.

I hvilken grad informantene opplever tillit til naboene sine sier også noe om viktige aspekter ved bomiljøet. Ole, Olav, Petter, Fredrik og Anne hadde stor tillit til naboene mens Amalie, Tore, Therese og Cecilie svarte nøytralt på dette. Det var ingen av informantene som sa at de ikke opplevde tillit til naboene.

5.6.1 Vurdering av område

Det var stor enighet blant informantene om at Jåttåvågen lå godt til i forhold til en rekke områder. Dette viste seg ut fra hvor høyt de rangerte lokaliseringen av boligen og nærheten til natur og sentrum. De var også veldig fornøyde med å ha handel-, service- og helsetjenester i kort avstand til boligen. Den funksjonssammensetningen som finnes i Jåttåvågen var altså noe som beboerne satt stor pris på. Fysisk tetthet og miks mellom ulike funksjoner fremmer ifølge Hofstad (2015) sosial interaksjon og knyttes til den sosiale bærekraftens samfunnsmessige og kollektive sider. Den gode deknningen med kollektivtransport var også noe som ble trukket frem av beboerne, selv om mange innrømmet at de helst brukte bilen i hverdagen. Dessuten sa flere av beboerne at de var svært fornøyde med at de hadde fått vinmonopolet i det lokale kjøpesenteret. Petter og Ole fortalte at minibanken var lagt ned og dette var noe de var svært misfornøyde med. Gunhild var misfornøyd med at det var så mye trafikk i området i rushtiden. Hun syntes også at det var rart at ikke flere av de som arbeider i området også bodde der.

5.7 Nabokontakt

Informantene hadde god kontakt innad blant de eldre men det var lite kontakt på tvers av aldersgruppene. De grupperte seg i hovedsak rundt de med yngre barn, de eldre og de som hadde hunder. Dette stemmer godt overens med det Schiefloe (1991) mener at er betingelser for bekjentskap, der sosial likhet er vesentlig. Når den sosiale ulikheten blir for stor forsvinner deler av samhandlingsgrunnlaget. Selv om informantene hadde lite kontakt med beboere i andre aldersgrupper så hilste de eldre beboerne på barnefamiliene og de yngre beboerne når de møtte hverandre. Olav hadde nylig fått kontakt med noen nyinnflyttede beboere som han hadde blitt kjent med. Disse hadde han også hadde fått noen nye kontakter gjennom. De nyinnflyttede beboerne var yngre enn ham selv og var begge skilt. Dette er et eksempel på at beboerne knytter nye kontakter via andre beboere i Hinna Pluss. Både Tore og Olav fortalte at de hadde lite kontakt med sin gamle vennekrets. De fleste av vennene og kontaktene deres hadde de hatt gjennom jobben, og nå som de var pensjonerte hadde de mistet all denne kontakten. De mente at det sosiale miljøet i Hinna Pluss delvis hadde erstattet dette.

5.7.1 Kontaktype

Den type kontakt beboerne hadde til hverandre sier noe om egenskaper ved relasjonene. Noen av informantene åpnet seg opp og fortalte til de andre om personlige ting som sykdommer og legebesøk, mens andre var mer tilbakeholdne og passive og holdt seg i

hovedsak til lett prat om enkle temaer. Etter Granovetters forståelse av styrken i ulike bånd, kan en si at de relasjonene som er preget av å være åpne om intime personlige ting er sterke, mens de som er mer tilbakeholdne kan betraktes som svake. Turid sa at hun ikke var komfortabel med å åpne seg opp å legge ut om private ting foran alle de andre. Hennes relasjoner til de andre beboerne besto således stort sett av svake bånd. Både Ole, Petter og Christopher var av typen som var svært åpne om intime ting som helse og familie, og disse relasjonstypene kan derfor betraktes som sterke. De opplevde også stor grad av tillit til de andre beboerne, noe som kan være med å forklare hvorfor de var så åpne. Fredrik var en av de som var mest passiv i samtalene selv om han ofte oppholdt seg i resepsjonen. På tross av at han ikke sa så mye var ga han alltid uttrykk for at han fulgte med i samtalene, ved å nikke anerkjennende til de som pratet. Det virket som at de som var mest åpne om personlige ting også var de som var best integrert i gutteklubben og som var mest aktive i samtalene rundt langbordet i resepsjonen.

5.8 Gruppetannelse

Jeg har registrert flere mindre grupper innenfor det sosiale nettverket i Hinna Pluss. Disse gruppene fungerte delvis uavhengig av hverandre. De forskjellige gruppene ble samlet i tilknytning til sosiale aktiviteter og rundt fellesområdene. Svake bånd mellom aktørene i de ulike gruppene skapte det Granovetter kaller broforbindelser. Disse forbindelsene skapte kanaler for utveksling av informasjon mellom de ulike grupperingene.

5.8.1 Gutteklubben

Gjengen som ble samlet ved faste tider i resepsjonsområdet besto av middelaldrende og eldre og kan karakteriseres som en innadvendt nettverksstruktur (Putnam 2000, i Schiefloe 2015). Denne typen nettverksstrukturer kjennetegnes av at de binder folk tett sammen og gir en følelse av tilhørighet og bekrefter identitet. Samtidig kan det være vanskelig for andre å få innpass i denne type nettverk fordi aktørene er så like hverandre. Selv om jeg i praksis har opplevd å bli «integrert» i denne gruppen ganske raskt har jeg også sett at det kan være vanskelig for noen av de andre beboerne å involvere seg i den. Selv om terskelen for deltagelse i denne gruppen i utgangspunktet er lav fordi de oppholder seg i fellesområde som alle beboerne har tilgang til, kan det være vanskelig for andre beboerne å ta del i denne gruppen. Dette har Anne påpekt, som ikke var komfortabel med å åpne seg opp om personlige ting foran de andre, på samme måte som medlemmene i gutteklubben gjorde. På en måte kan en si at denne gruppen la et slags beslag på resepsjonen på dagtid. Dette er nok en praksis som

har utviklet seg over tid som følge av at de fleste av de andre beboerne er på jobb i disse periodene. Dette var også noe som informantene selv var bevisste på, og som de trakk frem som en forklaring på hvorfor ikke flere av de yngre oppholdt seg der. Kontakten innad i gutteklubben var preget av nærhet. De hadde god oversikt over hvor de andre beboerne var når de ikke var samlet i resepsjonen og dette tyder på at de hadde tett kontakt med hverandre. Relasjonene innad i denne gruppen kan karakteriseres som sterke bånd, og sterke bånd fører ifølge Granovetter til klyngedanning. Det vil si en godt integrert gruppe mennesker som kjenner hverandre godt og som har en stor grad av tillit til hverandre. Olav fortalte at han ikke var så opptatt av å snakke om «Stavanger i gamle dager» slik som en del av de andre beboerne i gutteklubben gjorde, men at han ellers satt stor pris på den sosiale kontakten han hadde med de. Tore påpekte at mange av de andre beboerne var fra samme området og at dette virket samlende for de. Olav hoppet inn i samtalen og sa at de alle var av «samme ulla».

Ole fortalte om en situasjon han hadde opplevd der det hadde kommet en yngre beboer inn i resepsjonen uten at noen i gutteklubben hadde hilst på han. Dette hadde Ole tenkt på i ettertid og han syntes ikke at dette var greit. Han mente at grunnen til dette var at de hadde hatt fokuset på hverandre og derfor ikke hadde registrert at det hadde kommet inn en ny beboer i resepsjonen. Dette viser at terskelen for deltakelse i denne gruppen er høy, og at det derfor kan være vanskelig for andre beboere å få innpass. Det at medlemmene i gutteklubben var så oppdatert på hva de andre beboerne gjorde og hvor de var, vitner altså om en sterkt integrert nettverksstruktur. Det at medlemmene i denne gruppen var så sterkt integrerte gjorde at den fremsto som en uformell maktkonsentrasjon for Turid, som hadde opplevd hvordan medlemmene i gutteklubben drev med lobbyvirksomhet og forsøkte å påvirke de andre beboerne når det gjaldt beslutninger som skulle tas i styret.

5.8.2 Bokklubben

Medlemmene i bokklubben samlet seg hver siste torsdag i måneden foran peisen der de leste, byttet og diskuterte bøker. Det var flest kvinner med i denne gruppen og de fleste var middelaldrende og eldre. På bakgrunn av hvordan Turid beskrev forholdet sitt til medlemmene i denne klubben, kan relasjonene dem imellom karakteriseres som relativt sterke bånd. Dette har å gjøre med at aktørene investerte en del tid i å opprettholde disse båndene og fordi relasjonene var intime. Det å diskutere og åpne seg opp om egne meninger om bøkens innhold er et tegn på intime relasjoner.

5.9 Kartlegging av sosial kapital

Gjennom å se på strukturelle egenskaper ved et nettverk kan en si noe om hvilken type sosial kapital som finnes. De eldre beboerne i gutteklubben kjente mange av de samme personene og flere av dem hadde flyttet fra samme området eller vært oppvokst på samme sted. Stavanger har tradisjonelt vært en liten by med et relativt tett kontaktnett der mange kjenner mange. Olav sa at de eldre beboerne i gutteklubben ofte begynte å snakke om lokale navn som for eksempel «Johnsen i Pedersgadå». Mange av de eldre beboerne fant ifølge Olav ofte felles forbindelser og bekjente. Han mente at de var i en slags utvidet bekjentskapskrets, og at dette hadde utviklet seg videre gjennom den kontakten de hadde i resepsjonen. Dette tyder dermed på at potensiale for felles kontakter i gutteklubben var stort. For å overføre dette til egenskaper ved nettverket kan en dermed si at kontaktene som fantes på tvers av informantene i gutteklubben var preget av at de var redundante, fordi de ga tilgang til mange av de samme personene og kildene for informasjon. Dette er ikke overraskende med tanke på at mange av de eldre beboerne tilhørte samme kohort og var oppvokst i samme bydel.

Når det gjelder størrelsen på det sosiale nettverket i Hinna Pluss virket det som at det omfattet alle av de beboerne som benyttet seg av fellesområdene og som involverte seg i de felles aktivitetene som ble arrangert der.

5.10 Fellesområdene som sosial arena

Fellesområdene i Hinna Pluss bærer preg av en delementalitet som kan kjennes igjen fra den mye omtalte «deleøkonomien» som det har stått mye om i media det siste året. Gjennom å betale en månedlig serviceavgift får beboerne tilgang på fellesområdene som er tilgjengelige hele døgnet. Dette gir beboerne tilgang på flere funksjoner enn i tradisjonelle leilighetskompleks. Når det gjelder bruken av servicetilbudene og fellesområdene i Hinna Pluss så var det tre ting som skilte seg ut og som alle informantene sa at de benyttet seg mye av. Dette var betjent resepsjon, selskapsrom og felles sosiale aktiviteter. Det var som sagt resepsjonsområdet jeg konsentrerte meg om i datainnsamlingen og det var dette området som ble mest brukt av de eldre i Hinna Pluss. Ved alle mine observasjoner har det oppholdt det seg beboere der, og det skjedde tydelige selvforsterkende effekter i bruken av resepsjonen der beboerne ble «tiltrukket» av at det oppholdt seg andre der. Flere ganger observerte jeg hvordan beboere tok en tur innom resepsjonen for å si hei eller bare for å se hvem som var der.

Det at resepsjonsområdet er åpnet opp med glassfasader ut mot de andre bygningsvolumene bidrar til at beboerne har god sikt både fra innsiden og fra utsiden. Dette gir god oversikt over om det befinner seg andre der og er med på å senke terskelen for deltakelse fordi beboerne unngår den sosiale frykten man kan oppleve ved å komme inn i et tomt rom. Her er også vertinnen sentral fordi beboerne vet at selv om det ikke er noen andre i resepsjonen kan de alltid inngå i en samtale med henne.

Ifølge Schiefloe (1991) aktiviseres svake bånd særlig i situasjoner der den sosiale kontakten fremstår som spontan. Resepsjonsområdet fremsto som en arena der potensiale for slike spontane møter var stort. Det vil altså være store muligheter for at beboerne kan opprette svake relasjoner med de andre som oppholder seg i resepsjonen.

Når det gjelder bruken av resepsjonen så var det naturligvis i hovedsak valgfrie og sosiale aktiviteter som foregikk der. Dette er aktiviteter som ifølge Gehl (2007) kun forekommer når de ytre fysiske forholdene ligger til rette for det. Utformingen på resepsjonen bidro til at flere beboere kunne oppholde seg der på en gang, uten at de var nødt til å forholde seg direkte til hverandre. Denne fleksibiliteten kaller Gehl for integrasjon i en planteoretisk bysammenheng, og er opptatt av at forskjellige funksjoner og brukergrupper skal få mulighet til å fungere sammen. Han ser stuen, der alle av familiens medlemmer får mulighet til å virke sammen, som det beste eksempelet på integrasjon av forskjellige menneskelige prosesser. Måten resepsjonsområdet ble brukt på kan minne om en stue, der noen kom for å se på fotballkamp mens andre ville sitte å strikke eller drikke kaffe.

5.10.1 Resepsjonen som tredje plass

Det var rundt langbordet i resepsjonen samtalen foregikk. Tjora (m.fl. 2012) bruker Oldenburgs begrep om tredje plasser for å beskrive et sted mellom hjem og jobb hvor mennesker kan møte andre mennesker uten å være bundet til restriksjoner. Tjora mener at det som kjennetegner tredje plasser er at det er samtalen som står i fokus. Langbordet i resepsjonen kan derfor betegnes som en tredje plass. Fordelen med slike steder er at de gir store muligheter for uformelle, intime relasjoner mellom folk som ikke ville funnet sted i hjemmet (Tjora, *ibid.*). Tredje plasser kan ha betydning for opprettelsen av fellesskap slik jeg har gitt eksempel på med gutteklubben.

5.10.2 Bruk av fellesområdene

De ytre forholdene ved et boligområdet skaper grunnlag for etablering av sosiale nettverk. I Hinna Pluss er fellesområdene utformet med tanke på at man skulle kunne foreta seg

forskjellige typer aktiviteter der på samme tid. Resepsjonsområdet skaper muligheter for etablering av bekjentskap og relasjoner mellom beboerne fordi utformingen er gjort på en måte som gjør at beboerne vil møte på hverandre i hverdagen.

Olav og Tore som var blant de yngste i utvalget satt seg ofte ned i resepsjonen på ettermiddagen etter at Olav var ferdig på jobb. De pratet mye om politikk og tullet med hverandre. Tore fortalte om sykdommen sin til Olav, som ga han en slags emosjonell støtte gjennom å lytte og være interessert i helsen hans.

Når det gjelder bruken av de andre fellesområdene syntes flere av informantene det var rart at ikke flere benyttet seg av treningsrommet, da alle uansett måtte betale serviceavgiften på tusen kroner i måneden. Informantene sa at det i hovedsak var de yngre beboerne som benyttet seg av treningsrommet, mens de eldre deltok på de faste sosiale aktivitetene og benyttet seg mest av resepsjonen. Informantene var klare på at de yngre beboerne og barnefamiliene ikke hadde tid eller mulighet til å bruke resepsjonen på dagtid, og at det var derfor det ikke oppholdt seg så mange yngre beboere der. I helgene var det ofte yngre beboere som leste aviser og drakk kaffe i resepsjonen, men de oppholdt seg der i følge Turid som regel i korte perioder og satt seg ofte for seg selv.

Det at resepsjonen er betjent med vertinne gjorde at beboerne opplevde det som svært trygt. Informantene opplevde generelt en høy grad av trygghet i og rundt fellesområdene. Garasjen, bilvasken, verkstedet og den felles takterrassen var det også mange av informantene som benyttet seg av. Turid fortalte hvordan hun kom i kontakt med de eldre beboerne når hun oppholdt seg i garasjen, og hvordan de tilbydde henne hjelp og lån av verktøy om hun behøvde det. Andre ting som ble nevnt av informantene var treningsrommet, bilvask, personlig service og renseri. Husvask benyttet de eldste seg av og dette mente informanten fra kommunen at var en stor fordel med konseptet. Informanten sa at eldre som er brukere av kommunale helsetjenester ofte ikke har kapasitet til å vaske egen bolig og at det derfor ofte er hjemmesykepleien som må ta seg av slike praktiske ting når de er på besøk hos brukere.

«En slik type bolig vil da være veldig nyttig, fordi hjemmehjelpen ikke trenger å bruke tid på å vaske gulv, men at boligkonseptet tilbyr en slik egen tjeneste. Dette kan være til nytte for en del eldre som er dårlig til bens»

Håvard benyttet seg mye av rensriet, mens gjesteleiligheten var noe som både Gunhild, Therese, Amalie og Turid hadde brukt flere ganger. Fordelen med å ha gjesteleiligheter integrert i boligkonseptet er at leilighetene da ikke behøver å ha egne gjesterom. Dette gjør boligene mer arealeffektive. Gjesterom er i tillegg noe som ikke brukes hver dag.

I spørreundersøkelsen spurte jeg også om hvilke tjenester informantene var minst fornøyde med. Dette var det kun to av informantene som ville svare på, og disse var ikke fornøyde med parkeringsplassene. En informant hadde målt sin parkeringsplass opp imot naboblokkens, og funnet ut at deres parkeringsplasser var 20 cm mindre. Dette var vedkommende lite fornøyd med, men det virket ikke som de to andre informantene som oppholdt seg i resepsjonen på dette tidspunktet brydde seg noe særlig om det. Det at så få av informantene ville svare på hvilke tjenester og fellesområder de var mindre fornøyde med kan ses som et uttrykk for at de er svært fornøyde.

5.10.3 Nettverkssoner rundt resepsjonen

Som jeg har vært inne på så ble resepsjonen brukt forskjellig av de ulike beboerne. Både Petter, Olav, Ole og Tore var veldig åpne om personlige ting som helse og familie med hverandre. Slik sett kan en si at de betraktet det sosiale nettverket som samlet seg rundt langbordet i resepsjonen som en intim sone, som omfatter de en har et nært og personlig forhold til, og gode venner og naboer (Boissevain, 1974, i Schiefloe, 2015).

For Anne og Turid ble den nære og personlige kontakten gutteklubben hadde seg imellom for intim, og de betraktet det sosiale nettverket som en effektiv sone, som innebærer de en har et nyttig men ikke fortrolig forhold til. Dette påpekte Anne, som fortalte at hun foretrakk å holde seg til hverdagslige temaer med de andre beboerne når hun oppholdt seg i resepsjonen, og at hun var ukomfortabel med å åpne seg for mye opp for de andre.

5.11 Interaksjon i fellesområdene

Måten informantene samhandlet på rundt fellesområdene sier noe om hvilken type relasjoner de har til hverandre. Turid syntes fellesområdene fungerte veldig bra fordi beboerne selv kunne velge hvor aktive de ville være der. Hvis hun ikke følte for å være sosial kunne hun sette seg ned for å lese aviser eller bøker og få følelsen av å være sammen med andre uten å måtte opprettholde de sosiale forpliktelsene som ligger i vanlig sosialt samvær. Det å være samlet med andre betydde mye for flere av de eldre kvinnene. Medlemmene i det jeg har kalt gutteklubben var de som oftest benyttet seg av resepsjonen. Dette nettverket var preget av at aktørene kjente hverandre godt og at de hadde emosjonelt intense relasjoner til hverandre.

Dette kom frem gjennom at aktørene åpnet seg opp for hverandre og fortalte om helse, sykdommer og legebesøk. Denne åpenheten var noe som så ut til å knytte aktørene i nettverket tettere sammen. Et eksempel på utveksling av personlig informasjon var at beboerne oppdaterte hverandre på formen og helsen til de andre beboerne.

«Har du hørt fra Henning?» - «Henning har visst influensa. Stakkars Henning.»

Det at informantene fulgte sånn med på helsen til de andre beboerne sier noe om at de har omsorg for hverandre og dermed at de har ganske nær kontakt. Dette er typiske egenskaper for det Granovetter (1966) kaller sterke bånd, som skaper nærhet og fremmer integrasjon i nettverket.

5.11.1 Informasjonsutveksling

Det foregikk mye informasjonsutveksling innad i det sosiale nettverket i Hinna Pluss. Informantene var opptatte av å dele informasjon med hverandre og dette var noe som foregikk hele tiden rundt langbordet i resepsjonen. Det var mye nyheter fra media og pristilbud på forskjellige ting som ble diskutert og delt blant beboerne. Et eksempel på praktisk informasjon som ble utvekslet var da Ole hadde vært innom et bilverksted for å rense motoren. Han hadde fått en pris på 2200 kroner for jobben, noe de andre beboerne reagerte kraftig på. Da bemerket en av beboerne at han hadde det utstyret som trengtes for å gjøre dette selv, og at dette ikke skulle være noe problem å gjøre selv. Da hoppet en annen inn i samtalen og informerte om at Ole bare kunne spørre naboen sin som tydeligvis drev et bilverksted.

«Olsen, han under broen et du, han bor jo rett under deg... Jeg kjente jo faren vet du....Sønnen min går til Olsen og sier at han er billig».

Her har vi altså et eksempel på at deltakelsen i det sosiale nettverket i Hinna Pluss virker ressursgivende for beboerne og at de gjennom det sosiale nettverket får tilgang til informasjon og kunnskap som de ikke hadde fra før av. Dette stemmer også overens med Bourdieus forståelse av sosial kapital, som knytter det til de ressursene som er tilgjengelige gjennom deltakelse i nettverk. I det nevnte eksempel fikk altså vedkommende tilgang til sosial kapital i form av informasjon om hvor han kunne rense motoren for en rimelig pris gjennom de ressursene som lå i nettverket.

5.11.2 Samhandlingsgrunnlag

Som jeg har vært inne på så skiller Barth (1971, i Schiefloe 1991) mellom samhandlingsgrunnlag som er preget av transaksjonell atferd og samhandling preget av samarbeid. Når jeg spurte de eldre beboerne om hvordan oppmøte var på de forskjellige aktivitetene som ble arrangert i regi av vertinnen og styret, viste det seg at oppmøte var veldig varierende. Det virket som at de aktivitetene som er preget av transaksjonell atferd, altså utveksling av goder som det å spise og snakke sammen er, er det vanligvis flest middelaldrende og eldre som deltar på. Vaffeltorsdag og de faste middagene på tirsdager er eksempler på slike type aktiviteter. Felles aktiviteter som var preget av samarbeid som samhandlingsgrunnlag hadde derimot et ganske mye større oppmøte. Feiring av 17.mai og sommerfest er eksempel på denne type samhandlingsgrunnlag. Da måtte beboerne planlegge og bli enige om ting sammen, altså søke sammen for å realisere felles interesser. Det virket derfor som at terskelen for å delta i aktiviteter der samhandlingsgrunnlaget var preget av transaksjonell atferd opplevdes høyere fra de yngre beboerne enn når det ble arrangert aktiviteter som var preget av samarbeid. Håvard sa for eksempel at han hadde vært med på vinsmaking og besøk til Lervig Bryggeri med de andre beboerne, altså aktiviteter som vedkommende på forhånd hadde interesse av. Håvard hadde aldri vært med på de felles middagene eller på vaffeltorsdag. Det er sannsynlig at dette hadde å gjøre med at interessegrunnlaget ikke var tilstede når det ble arrangert denne type aktiviteter. Det kan også ha noe å gjøre med at den sosiale ulikheten blir for stor, i og med at det var flest eldre som deltok på slike aktiviteter.

5.11.3 Informasjonskløft

Turid fortalte at når de arrangerte felles aktiviteter så kunne det oppstå informasjonskløfter mellom beboere i forskjellige aldersgrupper. Slike informasjonskløfter er et uttrykk for at aktørene er ulike. Nettverksstrukturer bestående av mange ulike aktører med forskjellig bakgrunn kan betegnes som det Putnam (2000, i Schiefloe 2015) kaller for utadvendte nettverk. I et boligperspektiv vil det være boligområder med en variert beboersammensetning som i utgangspunktet vil skape potensiale for slike utadvendte nettverksstrukturer. Dette fordi mange av beboerne da er forskjellige og innehar forskjellig kompetanse og kunnskap.

5.11.4 Ufokusert sosial involvering

Utformingen av resepsjonsområdet gjorde at det ble benyttet av beboerne på forskjellige måter. Dette hadde med romdelingen og de mange forskjellige sitteavdelingene å gjøre. Området for det Goffman (1966) kaller fokusert involvering var i hovedsak rundt langbordet. Dette innebærer at de som satt seg ned ved langbordet i hovedsak var innstilt på å ha en

fokusert sosial kontakt med de andre som satt der. Fordelen med å ha flere sitteavdelinger i resepsjonen var at da kunne det oppholde seg flere andre beboere i resepsjonen uten at de ble påtatt noen sosiale forpliktelser ovenfor de som allerede var der. Flere av informantene har trukket dette frem som en fordel ved resepsjonsområdet.

Både Turid og Gunhild var av typen som benyttet seg av det Goffman kaller kommunikasjonsskjold når de oppholdt seg i resepsjonen. Dette gjorde de for å understreke at de ikke var tilgjengelige for fokusert sosial kontakt fra de andre. De satte seg ofte ned for seg selv i sofaen og leste og drakk kaffe. Da likte de godt at det oppholdt seg andre der og at det skjedde litt ting rundt seg. Ole og Tore som pleide å sitte ved langbordet i resepsjonen hadde ofte med seg aviser eller brev som de leste litt på når det passet. Dette er en trygg måte å få sosial kontakt på uten å måtte investere for mye oppmerksomhet i den sosiale situasjonen, og fungerer også som et slags kommunikasjonsskjold. Dessuten er man da ikke like forpliktet i situasjonen slik at man slipper å være helt fokusert på det som skjer av samhandling blant de andre aktørene.

Det virket som at de fleste var bevisste på at hvis de satt seg ned ved bordet så gjorde de seg tilgjengelig for sosial kontakt fra de andre. En kan derfor si at det hadde oppstått noen sosiale normer for samvær blant beboerne. De av beboerne som satt seg ned foran peisen eller rundt de mindre bordene bakerst i lokalet uttrykte at de ikke ønsket å forplikte seg til det Goffman (i Album, 1983) kaller samvær. Dette ga beboerne mulighet til å være fleksible når det gjaldt graden av sosial deltakelse, og på denne måten kan en si at terskelen for deltakelse rundt resepsjonen sank. Fredrik var en av de som var mest passive av informantene. Han var aldri særlig delaktig i samtalene rundt langbordet i resepsjonen selv om han var flink til å vise gjennom kroppslige signaler og latter at han fulgte med. Ved hjelp av ufokusert interaksjon ga altså Fredrik uttrykk for at han fulgte med i situasjonen på tross av at han ikke var aktiv i samtalene.

5.11.5 Samling og samvær

Det å ha fellesområder integrert i boligkonseptet skaper muligheter for samhandling og bekjentskap. Schiefloe ser på arenaer som en betingelse for bekjentskapsutvikling, og resepsjonsområdet i Hinna Pluss fungerer definitivt som en slik arena. Mens jeg pratet med Turid merket jeg hvordan hun «hoppet» inn i en samtale med de andre, for så å melde seg ut av samtalen når hun hadde fått frem poenget sitt. Dette er et eksempel på en sosial samling som går over i sosialt samvær (Album, 1996). Den interaksjonen som skjer på tross av det ikke

finnes noen verbal kommunikasjon mellom aktørene gir Turid mulighet til å involvere seg i samtalen når muligheten byr seg. Det er de fysiske rammene rundt resepsjonsområdet som muliggjør dette, og resepsjonen skaper således et sett av muligheter for sosial kontakt mellom beboerne. Forholdet mellom vertinnen og flere av informantene var også preget av en slik type kommunikasjon. Anne pleide å gå ned i resepsjonen for å lese aviser og drikke kaffe. Da kom vertinnen inn i resepsjonen og utvekslet noen ord med Anne, for så å gå tilbake til hennes daglige gjøremål. Denne kontakttypen skapte trygghet hos Anne, som på grunn av dette ikke opplevde at hun var alene, selv om det ikke befant seg andre beboere i resepsjonen.

5.12 Felles aktiviteter i Hinna Pluss

Schiefloe (1991, s. 224) mener at etablering av relasjoner i et nærmiljø er avhengig av situasjoner og fora der folk kan skaffe seg informasjon og bli kjent med andre. Gjennom felles aktiviteter får man også mulighet til å kategorisere og plassere andre, og eventuelt også et grunnlag for videre samhandling (ibid.). Felles aktiviteter kan dermed virke integrerende og samlende i et boligområde. Dette kjenner vi igjen fra dugnadsarbeid der man samles rundt et interessefellesskap og bygger relasjoner rundt dette. I Hinna Pluss ble det arrangert flere typer aktiviteter. Noe av det som ble arrangert var faste aktiviteter som skjedde regelmessig en gang i uken, mens andre ting var mer spontant og ble kanskje bare arrangert en gang. Beboerne kunne selv foreslå aktiviteter for vertinnen, som styrte og organiserte de ulike arrangementene. Noe av det som ble arrangert utenfor hennes arbeidstid var det beboerne selv som styrte. Vertinnen sendte da ut informasjon til beboerne gjennom nyhetsbrevet. Nyhetsbrevet fikk de på web-siden som alle beboerne har tilgang til gjennom brukernavn og passord. Vertinnen kunne også bestille billetter til teaterforestillinger, fotballkamper o.l. for beboerne, dersom de ønsket det.

På noen av de større arrangementene som har blitt gjennomført i Hinna Pluss har de hatt stort oppmøte. Det var blant annet opp til 80 påmeldte til matfestivalen som ble arrangert i 2011, og i 2014 var 38 av beboerne samlet til julebord. Alle informantene jeg har vært i kontakt med deltar til en viss grad når det arrangeres felles aktiviteter. Ikke overraskende er det de større arrangementene som sommerfester og matfestivaler som har hatt flest påmeldte. Samhandlingsgrunnlaget for slike arrangementer er som sagt preget av samarbeid, der beboerne går sammen for å realisere felles interesser. De påmeldte samarbeider da om maten og om pynting av lokalet. Dette samarbeidet har skapt et stort engasjement blant beboerne og er med på å senke terskelen for deltakelse. I motsatt ende finnes de faste aktivitetene som

vaffeltorsdag og felles middag som er preget av transaksjonell atferd. Disse aktivitetene er det flest eldre som deltar på. Turid som hadde vært med på å arrangere sommerfest og bokklubb mente at dette var gode arenaer for å etablere bekjentskap fordi man samles rundt noe man er interessert i. De sterke båndene som Turid hadde knyttet til andre beboere i Hinna Pluss ble etablert rundt felles interesser som yogatrening og bokklubben. Dette er eksempler på at ulike former for felles aktivitet kan spille en viktig rolle der beboerne får mulighet til å bli bedre kjent med hverandre. Ifølge Schiefloe (1991) kan slike aktiviteter være en medvirkende faktor i oppbygning av lokale nettverk. For mange av de yngre beboerne viste det seg å være vanskelig å involvere seg i det innadvendte nettverket som ble samlet på dagtid i resepsjonen. Da fungerte fellesaktivitetene godt til å skape forbindelser på tvers av de ulike aldersgruppene, der beboerne fikk mulighet til å samles rundt felles interesser. De sosiale aktivitetene som ble arrangert i Hinna Pluss var altså med på å skape forbindelser mellom de ulike grupperingene.

Det var vaffeltorsdag hver uke og det startet kl. 14.00. Vertinnen styrte med matlagingen og oppholdt seg i resepsjonen mens det pågikk. I motsetning til tidligere på dagen når gutteklubben oppholder seg der, var vaffeltorsdagen mer preget av at beboerne stakk innom i korte perioder for kaffe og vafler. Dette innebar at det var mange beboere innom i løpet av en torsdag, men jeg observerte aldri at det var yngre beboere eller barnefamilier der. Terskelen for å involvere seg i denne type aktiviteter virker derfor som at er høyere for de yngre beboerne. En av grunnene til dette er sannsynligvis at de ikke har tid til å delta på slike aktiviteter fordi de har en annerledes timeplan enn de eldre beboerne. Det kan også tenkes at den sosiale ulikheten mellom de yngre og de eldre beboerne blir for stor til at de ønsker å involvere seg i denne typen aktiviteter.

Mange av de eldre beboerne spilte også på hester sammen. Dette var et lag som Ole hadde organisert, og som alle som bodde i Hinna Pluss kunne være med på. Dette var noe som beboerne ble samlet rundt og som de holdt seg oppdatert på. Selv om de ikke hadde hatt noe store gevinster eller i det hele tatt så på løpene var dette til stor glede for de som var med. Dette var en aktivitet som helt klart fremmet integrasjon i gruppen. De hadde også arrangert turneringer i dart, biljard og bordtennis i aktivitetsrommet, vært på ølsmaking hos Lervig Bryggeri, arrangert cocktailkurs og vinsmaking, og hatt foredrag om kosthold. Noen kvelder

hadde de også arrangert quiz. Det at det arrangeres slike aktiviteter skaper altså muligheter for bekjentskap og kan være en viktig ressurs i et boligområde.

6 Konklusjon

Konklusjonen skal oppsummere funnene fra analysen og svare eksplisitt på problemstillingene som ble skissert innledningsvis.

Problemstillingen gikk ut på hvordan sosiale nettverk opprettholdes blant middelaldrende og eldre i Hinna Pluss, og i hvilken grad dette er knyttet opp mot fellesområdene som beboerne deler. Det var også av interesse å se på hvordan overgangen fra siste bolig har vært, og hva som utveksles av informasjon innad i det sosiale nettverket.

Analysen viser at utvalget av eldre beboere i hovedsak har prioritert tradisjonelle kvaliteter ved boområdet og boligmassen når de flyttet til Hinna Pluss. Det var kun to av informantene som oppga fellesområdene som flyttemotiv. Dette har vært overraskende fordi det som gjør pluss-konseptet til Selvaag spesielt nettopp er den integrerte servicen og det at boligene har tilgang til fellesområder. Grunnen til at så få av informantene har prioritert dette ved valg av bolig har vist seg å være mangel på informasjon om hva disse kvalitetene kunne bidra med på flyttetidspunktet. To av informantene sa at ungene deres hadde funnet og anbefalt konseptet for dem, og sønnen til en av beboerne hadde også påpekt ovenfor faren for unikt konseptet var. Dette tyder på at yngre og voksne er mer oppdatert på hva som finnes av tilbud i boligmarkedet og hva et slikt konsept ville kunne bety for beboerne, enn de eldre. Dette mener jeg understreker poenget til Jardar Sørvoll, nemlig at boligplanlegging for eldre er et felt med uforløst potensiale. Det er også verdt å nevne at det vil være vanskelig å etterspørre noe en ikke vet hva er eller kjenner effektene av. Dette sier også noe om hvor aktuelt dette forskningstemaet er.

Samtlige av beboerne opplevde at de var en del av et sosialt nettverk i Hinna Pluss. Gjennom uttalelser som gikk på trivsel, trygghet i området, tillit til naboer og nabokontakt viser analysen at boligkonseptet har ført til økt trivsel og økt sosial omgang for beboerne. På spørsmål om hvor sentrale fellesområdene var for opplevelsen av trivsel og for det sosiale nettverket har alle beboerne sagt at fellesområdene og de møtestedene de skaper er helt avgjørende for det sosiale bomiljøet som finnes i Hinna Pluss. Det vil si at beboerne opplever fellesområdene og spesielt resepsjonsområdet som helt sentrale sider ved boligforholdet som styrker de sosiale relasjonene deres og den sosiale kontakten de har i hverdagen. Dette stemmer overens med hva Wagø og Høyland (2009) finner i deres evaluering av ulike boligkonsepter, dvs. at det er

av stor betydning for eldre å ha mulighet til å treffe andre. En faktor for å tilrettelegge for dette er fellesarealer og tjenestetilbud som igangsetter fellestiltak, slik jeg har gitt eksempler på i denne fremstillingen.

Analysen viser også at boligen er sentral for beboernes opplevelse av livskvalitet. Dette dreier seg om eldre mennesker som tilbringer mesteparten av tiden sin i og rundt boligen, og det er med på å forklare hvorfor boligen er en så sentral del av deres liv. Beboerne har dessuten svært få negative ting å si om bomiljøet og tjenestetilbudet i Hinna Pluss. De er altså åpenbart svært fornøyde med sin nye bosituasjon. I kontrast til mine fornøyde informanter har det kommer frem at noen tidligere beboere ikke har hatt samme opplevelse. En informant mener at dette har å gjøre med deltakelse og involvering å gjøre. Hun uttalte at man ikke vil få noe ut av konseptet dersom man ikke benytter seg av de tilbudene som finnes. Med andre ord: Det ser det ut til at konseptet krever at man investerer tid i å utvikle bekjentskap og relasjoner med de andre beboerne. Det har også blitt påpekt at det er mennesker som er kontaktsøkende som vil få de største gevinstene av en slik boligløsning.

Det forholdet at det arrangeres felles aktiviteter i Hinna Pluss er også med på å skape arenaer for bekjentskap og å aktivisere beboerne. Det viste seg at det i hovedsak var middelaldrende og eldre som deltok på aktiviteter der samhandlingsgrunnlaget var preget av transaksjonell atferd. De yngre beboerne deltok i større grad i aktiviteter som var preget av samarbeid og når det ble arrangert tiltak som de hadde personlig interesse av. De ulike felles aktivitetene som arrangeres i Hinna Pluss er altså med på å skape et fellesskap som knytter beboerne tettere sammen.

Flere av beboerne hadde flyttet fra eneboliger i nærområdet og hadde opplevd at flere og flere av naboene sine hadde flyttet. Erfaringen deres var at det sosiale nettverket de hadde bygget opp gjennom årene forsvant. Den sosiale avstanden til barnefamiliene som flyttet inn i de ledige eneboligene ble for stor til at det fantes noe grunnlag for bekjentskapsutvikling. De hadde dermed begrenset kontakt med andre naboer før de flyttet. Dette er et interessant funn som viser at endringer av omgivelsene rundt boligforholdet kan hemme trivselen og gjøre at viktige kontakter og forbindelser forsvinner. Dette er en situasjon som med all sannsynlighet vil øke i omfang i årene som kommer, og som det er nyttig for planleggere og private utbyggere å være klar over når de planlegger og bygger nye boliger. Mitt materialet

viser at de opplevde at de fikk mye av den nabokontakten de hadde savnet tilbake når de flyttet til Hinna Pluss. Dette på tross av at de ikke vektla fellesområdene ved valg av bolig. Dette tydeliggjør at de eldre i utvalget manglet informasjon om hva fellesområdene i Hinna Pluss ville kunne bety for bomiljøet og for nabokontakten. Det at de etter flytting opplevde at de fikk sosialt fellesskap viser at sosial likhet er en viktig forutsetning for deltakelse i sosiale nettverk.

En av vertinnene som arbeidet i Hinna Pluss fortalte at konene til de eldre beboerne hadde fortalt henne at livet til mennene deres var blitt totalt forandret etter at de flyttet dit. Tidligere hadde de vært mye hjemme uten faste planer og derfor vært mye alene. I Hinna Pluss etablerte de en gutteklubb som de samlet ved faste tidspunkter i resepsjonen og som «løste verdensproblemer» sammen. For mange av de eldre beboerne jeg har vært i kontakt med har altså livet tydeligvis forandret seg til det positive etter at de flyttet. Dette er et funn som peker i motsatt retning av tidligere forskning og debatt der det ofte understrekes at nabokontakt forsvinner i nye urbane tette boligområder. Mange av informantene hadde flyttet fra nærområdet til Hinna Pluss og ønsket ikke å flytte til et annet område. Dette stemmer overens med hva Ytrehus og Fyhn (i Ruud m.fl. 2013) har funnet, at folk ønsker å flytte i samme området som de har bodd i tidligere. Informanten som var nyinnflyttet fortalte at han kunne merke at beboerne stilte opp for hverandre og at han raskt hadde blitt integrert i det sosiale nettverket i Hinna Pluss. Vedkommende hadde flyttet fra en enebolig i nærområdet og hadde tidligere hatt urealiserte flytteplaner. Han sa at han nå angret på at han ikke hadde flyttet tidligere. Flere av de andre informantene hadde også i ettertid innsett at de burde ha flyttet tidligere.

Det synes altså å være en tendens til at informantene i utvalget i ettertid har innsett at de burde ha flyttet tidligere når de først har opplevd de positive sosiale sidene ved boligkonseptet. Det har også blitt påpekt at mange av informantene opplevde at de hadde kjøpt seg fritid når de flyttet inn i en lettstelt bolig, og at vedlikeholdsarbeidet ved den tidligere boligen var noe som de hadde brukt mye energi og bekymringer på. Dette stemmer med hva Dal og Vogt (1996) fant i sin studie, nemlig at vedlikehold og lange avstander til butikker og servicetilbud var aspekter ved nåværende bolig som flest av respondentene oppga som problematiske.

Spesielt for de eldste kan sosial omgang og aktiviteter virke trivsels og helsefremmende. Når man blir eldre forandres forholdene rundt individet seg og sosiale relasjoner svekkes. Dette kan føre til svekket livskvalitet, utrygghet og redusert helse. En boligsituasjon som legger opp til at beboerne opprettholder sosial kontakt og sosiale aktiviteter kan dermed redusere ensomhet og virke helsefremmende i alderdommen.

6.1.1 Nettverksdannelse

På tross av tidligere studier (Schiefløe, 1991) som peker i retning av at det i nye urbane boligområdene ofte er lite kontakt mellom beboerne og at tette sosiale nettverk er sjeldne fenomen, viser mitt datamaterialet det motsatte. I Hinna Pluss finnes det tette bånd mellom beboerne som opprettholdes på daglig basis. En av informantene hadde flyttet fra Hinna Pluss og inn i naboblokken for å komme nærmere svigerfamilien. Vedkommende tilbrakte fortsatt mye tid i resepsjonsområdet og opprettholdt på denne måten sin plass i det sosiale nettverket. Dette viser hvor sentralt resepsjonsområdet var for denne personens sosiale liv. Det nettverket som var mest sentralt rundt resepsjonsområdet var det jeg har kalt gutteklubben. Dette var en innadvendt nettverksstruktur som fremmet integrasjon og skapte identitet. Denne gruppen opptrådte enhetlig og fremsto for det tidligere styremedlemmet som en uformell maktkonstellasjon. Vedkommende påpekte at medlemmene i gutteklubben hadde drevet mye lobbyvirksomhet for å få gjennomslag for sine forslag i styret, og at noen av ledertypene i denne gruppen hadde mye makt til å påvirke beslutningene og meningene til andre beboere. Relasjonene i denne klubben var preget av det Granovetter kaller sterke bånd. De var svært intime og det ble delt personlig informasjon om sykdom og helse mellom aktørene. Flere av de eldre kvinnelige beboerne var ukomfortable med å dele så personlige ting med andre beboerne og foretrakk å holde seg til lett prat om trivielle ting. Dette skapte en kløft mellom noen av beboerne som har skapt ulike grupperinger.

Det sosiale nettverket i Hinna Pluss som helhet bærer preg av at beboerne får et nærmest automatisk medlemskap i det. Dette nettverket er preget av å være en utadvendt nettverksstruktur som har en lav terskel for inkludering og som gir de ulike aktørene tilgang til andre sosiale miljøer. I følge Schiefløe (2015) er det viktig med koblinger mellom slike ulike nettverksstrukturer eller grupperinger for å skape kontakt og tillit på tvers av grupper. Dette er det samme som Granovetter kaller broforbindelser. I Hinna Pluss er det tydelige koblinger mellom de ulike nettverksstrukturene og dette er med på å skape en viss kontakt og oversikt

på tvers av grupperingene. For de av beboerne som ikke har sterke bånd til medlemmene i gutteklubben er det åpenbart at relasjonene er broforbindelser.

6.1.2 Fellesområdene

Resepsjonsområdet er utformet på en måte som fremmer det Gehl (2007) kaller integrasjon. Dette innebærer at ulike brukergrupper og funksjoner får mulighet til å fungere sammen. Fordi resepsjonen inneholder ulike sitteavdelinger får både de beboerne som er spesielt kontaktsøkende og de som er mer ute etter å være en del av en sosial samling, mulighet til å benytte seg av området på likt. Dette skaper selvforsterkende effekter som gir beboerne mulighet til å være samlet rundt et sosialt miljø uten å nødvendigvis selv involvere seg aktivt i det. Denne kontakttypen kaller Goffman (1966) for ufokusert interaksjon. Fasaden på resepsjonen er åpnet opp med glass slik at man enkelt fra utsiden kan få oversikt over hvem som befinner seg der. Dette har virket tiltrekkende på beboere som har vært på vei hjem eller som skulle ut, som gjerne har tatt en tur innom for å si hei eller for å slå av en prat. Disse selvforsterkende effektene har skapt et aktivt og sosialt bomiljø som i stor grad konsentrerer seg rundt resepsjonsområdet. Resepsjonen kan betegnes som det Oldenburg kaller en tredjeplass, som beskriver et sted mellom jobb og hjem der mennesker kan møtes uten restriksjoner. Det er ikke alle som er komfortable med å invitere andre med seg hjem, og slike møtesteder betyr derfor bety mye for de eldres daglige sosiale omgang.

Schiefloe (1991) har påpekt at svake bånd særlig aktiviseres i situasjoner der den sosiale kontakten fremstår som spontan, og resepsjonen fremstår som et slikt møtested. En av informantene fortalte at han ikke hadde noe kontakt med sine gamle venner og at det nå kun var familien han hadde sosial kontakt med. Utover familien hadde altså denne personen kun kontakt med andre naboer som var tilgjengelige for møter i resepsjonen eller ved de faste felles aktivitetene. Det betyr sannsynligvis at hvis vedkommende hadde flyttet inn i en tradisjonell leilighet hadde han kun hadde kontakt med familien. Dette sier noe om hvor viktige slike fellesområder kan være som møtesteder for eldre.

Det ble utvekslet forskjellige typer informasjon og tjenester på det tvers av det sosiale nettverket i Hinna Pluss. Denne type ressurser kaller Bourdieu for sosial kapital og kobler det til de ressursene som er tilgjengelige gjennom deltakelse i sosiale nettverk. Beboerne hjelper hverandre med forskjellige ting som praktiske gjøremål, utlån av verktøy og emosjonell støtte.

Jåttåvågen ble planlagt med en visjon om å utvikle en ny urban bydel med fokus på et funksjonsblandet området der boliger, næring, handel og sosial infrastruktur skulle få mulighet til å fungere sammen. Dette er sentrale byplanprinsipper som skal samle mennesker og aktiviteter på ett området, og som resulterer i kortere avstander mellom funksjonene og mulige synergieffekter i bruken av de. En slik utbyggingsmodell i et nytt urbant område har vist seg å være et interessant forskningstema. De involverte aktørene i prosjektet har skapt en bydel med gode kvaliteter. Dette viser seg både i det presenterte datamaterialet og i den offentlige oppmerksomheten som har vært rundt denne utbyggingen. I analysen kommer det frem at beboerne i Hinna Pluss er svært fornøyde med bosituasjonen sin. De fremhever nærhet til handel-, service- og helsetjenester, god dekning med kollektivtransport og nærhet til natur, i tillegg til de sosiale aspektene jeg har vært inne på. Den offentlige oppmerksomheten viser seg gjennom utdelingen av Cityprisen Rogaland 2015, som Stavanger kommune og Hinna Park mottok for de ambisiøse målene som er lagt til grunn i planleggingen og gjennomføringen av området utbygging.

På bakgrunn av datamaterialet og analysen tolker jeg nærmiljøet i Hinna Pluss som et åpent system. Dette innebærer at jeg ser på beboerne som rasjonelle aktører som innretter seg på den måten de best ser seg tjent med. Dette betyr at jeg tolker det slik at de av beboerne i Hinna Pluss som ikke benytter seg av de tilbudene som ligger i konseptet har sin viktigste sosiale forankring utenfor bomiljøet, og dermed ikke trenger å bruke den sosiale arenaen som fellesområdene representerer. Når det gjelder hvordan de fysiske rammene som Hinna Pluss består av påvirker det sosiale liv, vil jeg på bakgrunn av analysen konkludere med at de fysiske omgivelsene gir et sett av muligheter og begrensninger for valg som beboerne velger å forholde seg til på ulike måter. Det er slik sett begrenset hvilke sosiale effekter man kan oppnå gjennom fysisk planlegging. Planleggere og utbyggere velger ikke hvem som flytter inn i boligene og potensialet for planleggingen er dermed redusert til de fysiske strukturene. Fellesområdene i Hinna Pluss vil være viktigst for de som ikke har alternative arenaer for sosial kontakt. Dette betyr at et boligkonsept som Hinna Pluss vil kunne ha størst positive virkninger for middelaldrende og eldre.

7 Avslutning

Formålet med Hinna Pluss fra utbyggers side har konsentrert seg om å tilrettelegge for en enklere hverdag for beboerne. Ut fra datamaterialet fremstår Hinna Pluss som et sosialt bomiljø. Gjennom å tilrettelegge for en arena der de eldre blir kjent med hverandre og der de har mulighet til å opprettholde disse relasjonene er det skapt tett nabokontakt mellom beboerne der det virker som at alle kjenner alle og der praktisk hjelp og informasjon er lett tilgjengelig. Resultatet av dette er et sosialt nettverk som utnytter de eldres ressurser og som hever trivselen og livskvaliteten til de eldre beboerne i utvalget. Hinna Pluss tilfredsstillende sett de kravene for boligbygging som ble skissert av Ytrehus og Fyhn (2006) i del 4.1.3. De eldre beboerne i Hinna Pluss opplever også økt trygghet gjennom den oppfølgingen de får av vertinnen og de tjenestene som ligger integrert i konseptet.

Min analyse viser at den måten pluss-konseptet til Selvaag er utformet på bidrar til å skape møtesteder og felles arenaer der mennesker kan bli kjent. Den fysiske utformingen er imidlertid ikke en garanti for å skape et sosialt bomiljø. Det viser seg at andre forutsetninger for å etablere sosiale nettverk også er viktige.

Folk vil bo hjemme lengst mulig. Dette innebærer at man må tilrettelegge for dette på best mulig måte gjennom fysisk planlegging. Man ikke kan planlegge sosialt liv men man kan legge rammene til rette for å skape muligheter for at det sosiale kan utvikle seg. Denne oppgaven viser hvordan Selvaag Bolig på vellykket vis har klart å tilrettelegge for et aktivt og sosialt bomiljø som samler beboerne rundt fellesområder og som involverer de rundt felles aktiviteter, noe som øker trivselen og livskvaliteten deres.

8 Litteraturliste

8.1 Bøker

- Barth, Fredrik (1971) *Socialantropologiska problem*, Prisma
- Fangen, Katrine, Sellerberg, Ann-Mari (2011) *Mange ulike metoder*. Gyldendal
- Fyrand, Live (1992) *Perspektiver på sosialt nettverk*, Universitetsforlaget
- Gehl, Jan (2007) *Livet mellom husene*, Arkitektenes forlag
- Goffman, Erving (1966) *Behavior in Public Spaces*, The Free Press of Glencoe
- Grønmo, Sigmund (2004) *Samfunnsvitenskapelige metoder*, Fagbokforlaget
- Halvorsen, Knut (2008) *Å forske på samfunnet*, Cappelen Akademisk forlag
- Hostad, Hege (2015) *Folkehelse – vitalisering av sosial bærekraft i kompakt byutvikling?* I: Hanssen m.fl. (2015) *Kompakt byutvikling*, Universitetsforlaget
- Isdahl, Bård (2004) *Boligkvalitet i forandring*, I: Norges forskningsråd, Rammen rundt våre liv, Tapir akademiske forlag
- Næss, Saglie og Thorèn (2015) *Ideen om den kompakte byen i norsk sammenheng*, I: Hanssen m.fl. (2015) *Kompakt byutvikling*, Universitetsforlaget
- Pløger, John (1997) *Byliv og modernitet*, NIBRs pluss-serie
- Ringdal, Kristen (2007) *Enhet og mangfold, Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*, Fagbokforlaget
- Rasmussen, Tor Fr. (2003) *Bosetting og byutvikling*, Kommuneforlaget
- Hanssen, mfl (2015) *Kompakt byutvikling*, Universitetsforlaget
- Schiefloe, Per Morten (1991) *Nærmiljø i bysamfunn*, Universitetsforlaget
- Schiefloe, Per Morten (2015) *Sosiale landskap og sosial kapital*, Universitetsforlaget
- Stavanger Aftenblad (25.10.2013) *Livet på plussiden*
- Thagaard, Tove (1998) *Systematikk og innlevelse*, Fagbokforlaget
- Tjora, Henriksen, Fjærli og Grønning (2012) *Sammen i byen*, Tapir akademisk forlag
- Yin, Robert K (2014) *Case Study Research, Design and Methods*, SAGE publications

8.2 Nettlinker

- Album, Dag (1996) *Nære fremmede*, Hentet fra <http://www.nb.no/nbsok/nb/580d0e508ed37f0b86b5cc17e83a871e?index=6#4>
07.04.2016

- Aune, Margrethe (1994) *Energiforbruk, bolig og livsstil*, Hentet fra https://www.ntnu.no/c/document_library/get_file?uuid=c99cb49d-c3c5-4bc4-9934-071a41975927&groupId=10265 25.01.2016
- Barlindhaug, Rolf (2009) *Eldres boligpreferanser*, Hentet fra <http://www.hioa.no/extension/hioa/design/hioa/images/nibr/files/filer/2009-107.pdf> 01.02.2016 15.01.2016
- Barstad, Steinar (2006) *Seniorland, omsorgsscenarioer for de nye gamle*, Hentet fra <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1289/thesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 03.02.2016
- Daatland mfl. (2006) *Eldre år, lokale variasjoner*, Hentet fra http://www.hioa.no/content/download/45548/675093/file/2362_1.pdf
- Dahl og Vogt (1996) *Ensom og ulykkelig?*, Hentet fra http://www.faf.no/media/com_netsukii/185.pdf 03.02.2016
- Dyrvik (u.å.) *Hinna Pluss*, Hentet fra <http://www.dyrvik.no/work/project/headline-5/> 03.02.2016
- Frafjord, Ståle (2015) *Nærhet er inn – bompenger ut*, Hentet fra http://www.naeringsforeningen.no/ftp/rosenkilden_flashmagasin/2015-09/offline/download.pdf 02.02.2016
- Granovetter, Mark S. (1973) *The Strength of Weak Ties*, Hentet fra https://sociology.stanford.edu/sites/default/files/publications/the_strength_of_weak_ties_and_exch_w_gans.pdf , 07.03.2016
- Hansen og Slagsvold (u.å.) *Eldre er tilfreds med livet – eller er det bare noe de tror?*, Hentet fra <http://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/200901/19/> 12.03.2016
- Hinna Park (u.å.) *Nåtid møter fremtid*, Hentet fra <http://www.hinna-park.no/nord> 03.02.2016
- Hinna Pluss (2014) *Selvaag Pluss*, Hentet fra <http://www.plusservice.no/pluss/plusskonseptet/vertskapet/> 13.02.2016
- Ingemundsen, Jon (u.å.) I: Tollaksen (2014) *Pengebingen i Jåttåvågen*, Hentet fra <http://www.aftenbladet.no/nyheter/okonomi/Pengebingen-i-Jattavagen-3453889.html> 03.03.2016

- Johansen og Røsnæs (2011) *Styrket sosialt nettverk for eldre*, Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/149128/rapp01_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y 03.02.2016
- Liabø og Greve (1998) *Styrken i de svake bånd*, Hentet fra <http://www.magma.no/styrken-i-de-svake-baand> , 07.03.2016
- Nystad, Jan Fredrik (2011) *Demografiske utfordringer*, Hentet fra <https://www.idunn.no/plan/2011/05/art02> 05.02.2016
- Næss, Siri (2001) *Livskvalitet som psykisk velvære*, Hentet fra http://www.hioa.no/content/download/45540/675053/file/2749_1.pdf 03.02.2016
- Regjeringen (u.å.) St.meld nr. 25 (2005-2008) Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-25-2005-2006-/id200879/?ch=1&q=> 12.03.2016
- Ruud mfl. (2013) *Fremtidige boligbehov*, Hentet fra <http://www.hioa.no/extension/hioa/design/hioa/images/nibr/files/filer/2013-25.pdf>
- RFK (2014) *Fylkesprognoser*, Hentet fra <http://www.pandagruppen.no/Fylkesprognoser/Rogaland> 01.02.2016
- Rødstøl, Ove (1993) *Byomforming i Stavanger*, Hentet fra [http://bullby.net/wp-content/uploads/2015/11/5-Byomforming-i-Stavanger-O R%C3%B8dst%C3%B8l-190514.pdf](http://bullby.net/wp-content/uploads/2015/11/5-Byomforming-i-Stavanger-O-R%C3%B8dst%C3%B8l-190514.pdf) 12.04.2016
- Schmidt, Lene (2014) *Kompakt by, bokkvalitet og sosial bærekraft*, Hentet fra <http://www.hioa.no/extension/hioa/design/hioa/images/nibr/files/filer/2014-12-web.pdf> , 09.03.2016
- Schmidt, Lene (2015) *Bokkvalitet og sosial bærekraft*, i Kompakt B
- Schmidt mfl. (2013) *BOLIG+*, Hentet fra <http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/Komp/Bolig%20pluss%20Nye%20boligl%F8sninger%20for%20eldre%20og%20folk%20flest.pdf> 14.02.2016
- Stang (2010) *Fra sosial boligbygging til individualisme*, Hentet fra <http://www.ifi.no/etter-1945-fra-sosial-boligbygging-til-individualisme> 12.04.2016
- Stavanger Kommune (2014) *Bussvei 2020*, Hentet fra <http://www.stavanger.kommune.no/no/Tilbud-tjenester-og-skjema/Vei-og-trafikk/Trafikk/Bussvei-2020/> den 22.01.2016

- Stavanger kommune (2015) *Kommuneplan for Stavanger 2014-2029*, Hentet fra <http://stavanger.kommune.no/Global/Bilder/Kommuneplan/Kommuneplan%202014-2029/Planbeskr%20komplett.pdf> 25.01.2016
- Strømsnes, Kristin (2010) *Betydning av sosial kapital og frivillighet*, Hentet fra <http://www.uib.no/filearchive/betydningen-av-sosial-kapital-og-frivillighet-2-.pdf> 20.04.2016
- Sørvoll, Jardar m.fl. (2014) *Planer for et aldrende samfunn?* Hentet fra <http://www.hioa.no/content/download/71398/1751601/file/NOVA-Rapp-17-2014-Planer-for-et-aldrende-samfunn.pdf> 03.04.2016
- Transportøkonomisk Institutt (2014) *Miljøeffekter av sentral knutepunktutvikling*, Hentet fra <https://www.toi.no/getfile.php?mmfileid=34083> 25.01.2016
- Unstad, Marit (2001) *Bomiljø og inkludering*, Hentet fra <https://www.sintef.no/globalassets/upload/byggforsk/publikasjoner/prosjektrapport307.pdf> 12.03.2016
- Yttrhus og Fyhn (2006) *Her vil jeg bo!*, Hentet fra <http://docplayer.no/2957540-Siri-yttrhus-anders-b-fyhn-her-vil-jeg-bo-boligonsker-blant-50-60-og-70-aringer-i-fire-lokalomrader.html> 04.03.2016
- Yttrhus og Wærness (1999) *Levekårsperspektiv på boligforskning*, Hentet fra <https://sintef.no/globalassets/upload/byggforsk/publikasjoner/prosjektrapport251.pdf> 05.03.2016
- Yttrhus, Borgunn (2001) *Hvordan går det med Mead, Blumer, Goffman og barna?*, Hentet fra <https://www.ntnu.no/documents/10458/18994926/Yttrhus3.pdf> 14.04.2016
- Wagø og Høyland (2009) *Bokvalitet og hverdagsliv for eldre*, Hentet fra http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/3414/bokvalitet_hverdagsliv.pdf 12.03.2016
- Øberg (2013) *Eldre vil ha leilighet*, Hentet fra <http://www.huseierne.no/hus-bolig/tema/bolig/tilrettelegging/eldre-vil-ha-leiligheter/> 12.03.2016

9 Vedlegg 1. Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Boligens rolle i den kompakte byen

Bakgrunn og formål

I forbindelse med masteroppgaven min ved Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging ved Universitetet i Tromsø, vil jeg gjennomføre spørreundersøkelser og intervjuer med beboere i Hinna Pluss. Temaet for oppgaven er sosiale nettverk og bruk av fellesområder.

De siste 20 årene har byene forandret seg vesentlig. Nå ser vi en utvikling der byen omformes til å bli mer kompakt og flere bor sentralt enn tidligere. Dette medfører nye boligtyper og nye urbane omgivelser. Mitt interessefelt er boligens rolle i den kompakte byen. Hvilke type mennesker bor i slike effektive boliger og hvordan opplever de bomiljøet? Hvilke kvaliteter og servicetilbud vektlegges av beboerne? Hvordan fungerer fellesområdene og hvilke sosiale gevinster kan disse områdene ha?

Det er frivillig å delta i studien og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS.

Har du spørsmål eller kommentarer så ta gjerne kontakt på e-post eller telefon.

Med vennlig hilsen,

Jørgen Eldøy
joergeneldoey@live.no

97823968

Spørreundersøkelse

Sosial bakgrunn

Kryss av i det alternativet som passer best.

Kjønn

- Mann
- Kvinne

Alder

Sivilstatus

- Enslig
- Samboer
- Gift
- Fraskilt

Antall barn

Eier du egen bolig?

- Ja
- Nei

Hvilken type bolig bor du i?

- Enebolig
- Rekkehus
- Leilighet

Hvor stor leilighet bor du i?

- 0 – 70 m²
- 70 - 100 m²
- 100 – 140 m²
- 140 – 200 m²

Hvor bodde du før du flyttet hit?

Hvilken type bolig bodde du i før du flyttet hit?

- Enebolig
- Rekkehus
- Leilighet

Preferanser og erfaringer

Hvorfor valgte du å flytte hit? (Velg 3 som passer best)

- Hjelp med det praktiske (Vanne blomster, ta ut boss etc.)
- Fellesarealer som trimrom, gjesterom og takterrasse
- Trygghet
- Livsløpsstandard
- Lettstelt bolig
- Mulighet for å kjøpe tjenester og service
- Beliggenhet (Tilgang til butikker, service og offentlig kommunikasjon)
- Pris

Hvilke tjenester er du minst fornøyd med? (Velg 3 som passer best)

- Betjent resepsjon
- Felles trimrom
- Parkeringsplass
- Bilvask
- Gjesteleilighet
- Felles takterrasse
- Selskapsrom
- Felles sosiale aktiviteter
- Personlig service (vanne blomster, handle inn mat etter ferie)
- Renseri

Hvilke tjenester benytter du deg av mest? (Velg så mange som passer)

- Betjent resepsjon
- Felles trimrom
- Parkeringsplass
- Bilvask
- Gjesteleilighet
- Felles takterrasse
- Selskapsrom
- Felles sosiale aktiviteter
- Personlig service (vanne blomster, handle inn mat etter ferie)
- Renseri

Er det sannsynlig at du bytter bolig i løpet av 5 år?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

(Hvis Ja)

Hvilken type bolig vil du bytte til?

- Villa
- Enebolig

- Rekkehus
- Leilighet
- Vet ikke

Hvorfor vil du bytte bolig?

- Nærhet til sentrum
- Nærhet til jobb
- Vil ikke bo sentralt
- Større bolig
- Pris
- Andre forhold:

Bokvalitet

Hvor mye betyr boligen for din livskvalitet?

- Alt
- Mye
- En del
- Litt
- Ingenting

Sett ring rundt det alternativet som stemmer best.

- 1 – Betyr lite
- 2
- 3 -
- 4
- 5 – Betyr mye

Hvilke kvaliteter vektlegger du ved valg av bolig?

Lokalisering 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Utsikt 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Støyforhold 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Nærhet til naturen 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Nærhet til sentrum / handel 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Mulighet til å forta endringer i boligen 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Kvalitet på bolig 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Gode fellesområder 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Nærhet til kollektivtransport 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Oppvekstvilkår for barn 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Hvordan rangerer du kvalitetene med din nåværende bolig?

Lokalisering 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Utsikt 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Støyforhold 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Nærhet til naturen 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Nærhet til sentrum 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Mulighet for arkitektonisk frihet 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Kvalitet på bolig 1 - 2 - 3 - 4 - 5
Gode fellesområder 1 - 2 - 3 - 4 - 5
Nærhet til kollektivtransport 1 - 2 - 3 - 4 - 5
Ulike aldersgrupper på feltet 1 - 2 - 3 - 4 - 5
Stabilitet (lite utskiftning av folk i nabolaget) 1 - 2 - 3 - 4 - 5
Oppvekstvilkår for barn 1 - 2 - 3 - 4 - 5
Nærhet til handel 1 - 2 - 3 - 4 - 5
Nærhet til skole / barnehage 1 - 2 - 3 - 4 - 5

Er det noen av kvalitene du er mindre fornøyd med? (Velg så mange du vil)

- Lokalisering
- Utsikt
- Støyforhold
- Nærhet til naturen
- Nærhet til sentrum
- Mulighet for arkitektonisk frihet
- Kvalitet på bolig
- Gode fellesområder
- Nærhet til kollektivtransport
- Ulike aldersgrupper på feltet
- Stabilitet (stor utskiftning av folk i nabolaget)
- Oppvekstvilkår for barn
- Nærhet til handel

Hvilket transportmiddel bruker du mest for å komme deg rundt?

- Bil
- Buss
- Tog
- Sykkel
- Går

Bomiljø

Sett ring rundt det alternativet som stemmer best.

- 1 – Ingenting
- 2
- 3
- 4
- 5 – Svært mye

I hvor stor grad deltar du/dere sosialt i aktiviteter i nærmiljøet?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

I hvor stor grad føler du deg som en del av et sosialt nettverk med dine naboer?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

I hvor stor grad opplever du tillit mellom deg og dine naboer?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

I hvor stor grad opplever du at området er trygt å oppholde seg i?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

Hvor mange naboer kjenner du / har du jevnlig kontakt med?

- 0 - 5
- 5 - 10
- 10 - 15
- 15 +

Opplever du at det er hyppig flytting og utskiftning av dine naboer?

- Ja
- Nei

Hvordan vil du vurdere områdets attraktivitet / omdømme?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

I hvor stor grad vil du si at opplevelsen din av bomiljøet svarer til forventningene du hadde?

1 - 2 - 3 - 4 - 5

Jobb og karriere

Er du i fast arbeid?

- Ja
- Nei

Samlet inntekt i husholdningen

- 0 – 199.999
- 200.000 – 399.999
- 400.000 – 599.999
- 600.000 – 799.999
- 800.000 +

Fremtidig inntekt og kjøpekraft

- Jeg tror at husholdningens inntekt og kjøpekraft vil øke.
- Jeg tror at husholdningens inntekt og kjøpekraft vil være omtrent som nå.
- Jeg tror at husholdningen inntekt og kjøpekraft vil gå ned.
- Vet ikke

Hvor lang avstand er det mellom jobb og bolig?

- 0 – 5 km
- 5 – 10 km
- 10-15 km
- 15 km +

Hvilket transportmiddel bruker du for å komme deg til jobb?

- Bil
- Buss

- Tog
- Sykkel
- Går